

ספר

ברכת אברהם.

הוא

ספר תשובות לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל.

על שאלות והשגות שעשה רבינו דניאל הכבלי ז"ל, ראש ישיבת השלישית בעיר
בגדא על ספר יד החזקה להרמב"ם. היו ככתובים זה שש מאות וחמשים שנה
והועתקו מספר כתב יד אשר נמצא באוצר הספרים הגדול אשר באוקספורד
בארץ בריטניה,

על ידי

איש בער גאלדבערג בעיר פרים.

והובא לדפוס בפעם ראשונה

בשנת ה'תרס"ב וכו' כו' אליעזר זילברמאן.

בשנת אחרית השנה.

Birchass Abraham.

ליק בשנת ה'תר"ר לפ"ק.

נדפס בבית הדפוס החדש של ר' צבי הורש פעטצאלל.

1859.

ספר

ברכת אברהם.

הוא

ספר תשובות לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל.

על שאלות והשגות שעשה רבינו דניאל הכבלי ז"ל, ראש ישיבת השלישית בעיר
כגרת על ספר יד החזקה להרמב"ם. היו בכחובים זה שש מאות וחמשים שנה
והועתקו מספר כתב יד אשר נמצא באוצר הספרים הגדול אשר באוקספורד
בארץ בריטניא,

על ידי

איש בער גאלדבערג בעיר פרים.

והובא לדפוס בפעם ראשונה

בשנתלול הרב החכם וכו' כמ' אליעזר זילברמאן

בשנת אחרית השנה.

Birkath Abraham.

ליק בשנת הכת"ר לפ"ק.

נדפס בכ"מ הדפוס החדש של ר' צבי הירש פעטצאלל.

1859.

לבי ובשרי ירגנו אל אל חי אשר זכני גם אותי להוציא הספר היקר הזה ממוסגר בהיותו עשור ועצוב זכ"י זה שש מאות שנים ועוד, ולא ראה עוד אור הדפוס מימיו. ויהי בשמעי מהחכם וסופר מהיר וכו' כמ"ה דוב גאלדבערג הי"ו כי העתיק הכ"י הזה בבית אור הספ' הגדול אשר באוקספרד ונפשו אותה להדפיסו, וגם דרש דרש ממני להציאו לבית"ד ולתת עיני עליו לטובה, נדרשתי לאשר שאלני, ובחפץ לבבי העמסתי עלי המשא הכבד הזה, והנה הוא לפניכם כאשר עיניכם רואות. עשיתי כל אשר היה בידי לעשות להדור בנייר טוב ובאותיות חדשות ולהסיר מונו כל טעות ושגיאה עד מקום שידי מגעת, לא הוספתי ולא גרעתי ח"ו שום דבר מהכ"י אשר לפני ובאמונה עשיתי פעולתי. והנה מי אנכי כי אצוא לשבח ולהלל יקרת ותפארת הספר הזה את אשר כבר עשהו איש חי רב פעלים רבנו אברהם בן הרמב"ם זכרונם לברכה ולתפארת עולם? הלא לשפת יתר יחשב לי להעיד שמהארי בן הארי הזה יצא מתוק ונופת צופים מרפא לנפש לאלה הצמאים לדבר ד' זו תורה! ולכן אחרים אתאפק אף כי מלאתי מלים, רק ע"ז לעיר את אחי היקרים שאבני חפץ ופנינים יקרים ימלאו בהאזר הזה אשר הגיע לנו המחבר ז"ל אחריו זרבה, כי צמעת דברים אשר ישים לפנינו מהנוסחאות האמיתיות אשר היו לנו עיני מרן אביו הרמב"ם ז"ל בתלמוד בבלי, יסיר ממנו כל המון קושיות והתמיכות אשר נתרבו על ספרו י"ה אחריו, לבד סברותיו הישרות והנכוחות צו"מ ובעומקא של הלכה נרופים בכסף ומזוקקים כזהב. תקוהי ב' כי ישמחו לקראת הסגולה היקרה הזו כל תופשי תורה ודורשי אמת בלב תמים. ואם אולי יפתח האחד או השני את פתח הספר הזה ויבקש אחר הסכמות וחרמות מגאוני הזמן ולא ימצא אותן, ידוע תדע אלה המבקש שלא עלי היה לעשות כן בהס' הזה אשר הבאתי לדפוס. הנח להם לאלה יוצרי חדשות וילכו המה לנוע על פתחי הגאונים לבקש מפייהם הסכמות וחרמות. אנכי בשם המחבר בטחתי והבאתי לכם מים חיים ממעיין נוצע בבלי טהור והנני קורא: הוי כל נאמא לבו למים, ואשר יש לו כסף לבו שצרו ואכולו, וכל אשר חיד לו אוכל יטעם. ואדונו מורנו ורבנו משה איש האלקים הוא הוא אשר יגזור אומר בשם ד': לא תסיג גבול רעיק! ארור מסיג גבול רעהו! והאזהרה הזו הלא לפניך היא גם בספר הזה, ומי זה יזיד לעבור את פי ד' והיא לא תנלח, לבד העונש אשר יענש לפי דיני דמלכותא דארעא. ולהשומע יונעם ותצא עליו זכרות טוב מהאל הטוב.

וברבתי תעלה גם לראש ידידי החכם כמ"ה דוד גארדאן הי"ו אשר עזרני במלאכת הציגת הספר הזה בכל אשר הי' לאל ידו, ואם בכל זאת עוד תמצאו שגיאות הדפוס תדונו את שנינו לכף זכות כי א"א לדפוס בלי טעות כידוע.

ואתה צורי וגואלי אשר הבאתני עד הלום ותגדל חסדך עמדי להיות ממזכי הרצים, היה נא סתרי ומגיני כל עוד נשמתי בי וסמכני במין נדקך לעשות רצונך בלבב שלם, הורני נא דרכך ונחני באורח מישור ותאריך ימי וימי אשתי וצני יחידי כמר יהודה ליב הי"ו בטוב ובנעימים סלה.

אליעזר ליפמאן זילבערמאן.

Liber Birchath Abraham,

continens

Responsa R. Abrahami filii Maimonidis

ad

R. Danielis Babylonii,

Principis scholae tertiae Bagdadianae, de Maimonidis opera JAD HACHASAKA
quaestiones et dubitationes. Quae responsa per annos DCL in manuscripto
erant, nunc e bibliothecae Bodlejanae manuscripto sub signo:

Poc. 328 transcripsit

BEER GOLDBERG, Parisinus,

in lucem edidit

R. Elieser Lipmann Silbermann.

Lycae.

Novis typis H. Petzall.

1860.

דברי הימים של משה רבינו הרמב"ם ז"ל

מעט אשר נולד לו בנו רבינו אברהם ז"ל וקצת מתולדות רבינו אברהם בכל הגוגע לתולדות הספר הזה בפרט.

א.

בחדש השלישי הוא החדש אשר נתנה זו תורה לישראל שנת אלף תל"ז לשטרות (שנת ד' אלפים תתקמ"ו ליצירה לחשבון דהר"ד) בשנת כ"א לחיי רבינו משה בן מיימון נולד לו בן צוען מזרים. נביא גדול היה משה רבינו זה כי קרא שמו אברהם ועל כן צעוד בנו היה נער קטן (כי בן י"ט שנה היה צמות משה עבד יי') כתב לתלמידו הגדול רבינו יוסף בן יהודה בדברים האלה וישזה בני אברהם השם ית' נתן לו חן וברכה מברכת מי שנקרא על שמו ומי שהאמין בשמו והאמין באמונתו הוא יאמין ויהמירד ויאריך חייו ושנותיו כי הוא עניו ושפל שבאנשים מצורף אל טוב מדותיו והוא בעל שכל דק וטבע נאה ויהיה לו בע"ה שם בגדולים בלא ספק ואשאל מה"שי שישגיח עליו וישלים עליו חסדיו עכ"ל (אגרות הרמבם דפוס צרין ארשנו נד ט"ו ע"ב) משה אמת ונבואתו אמת רק תפלתו עשתה מחנה ולא האריך ימים כי אם אחד וחמשים שנה ומחנה.

(הערה). שנת הולדת רבינו אברהם ושנת פטירתו נתבררה לי בלא ספק ע"י פירוש הרמב"ם למסכת ר"ה כ"י צפרים באוצר הגדול וסימנו סופלמנט 59 הביא אותו עם שאר ספרים יקרים כ"י החכם הגדול ר' שלמה מונק ממזרים בהיותו שמה בשנת ת"ר בדבר עלילות דם מדמשק וכולם באוצר הזה באו.

פירוש ר"ה הזה בעצמו ראוי גם הגאון בעל שם הגדולים והעתיק את הדברים אשר היו כתובים שם בספרו אך השמיט שם דבר אחד עקרי אשר יתבאר לפנינו וראוי לדעת כי בדברים האלה אי אפשר לסמוך על שום ספר מספרי כותבי דברי הימים לישראל כי כרוצם בן חטאו להעתיק בספר מספר באין צורך ובאין ספרי כתב יד טובים וזה לשון סדר הדורות (דפוס קרלסרוה נ"ד ע"א) כתב שלשלת הקבלה ונמצא בסוף ר"ה להרמב"ם חתימת יד רבינו דוד בן

צנו האומר הרמז"ס זקני נולד י"ד ניסן אלף תמ"ו לשטרות (לפ"ז נולד ד' אלפים תתצ"ד) צעיר
 קורדצה ונפטר אלף תקי"ו לשטרות (נמצא חי ע' שנים) ואבא מרי צנו נולד אלף תקס"ו לשטרות
 (ט"ס וז"ל תצ"ו ונפטר תקס"ו כן הגהתי בש"ק שלי כמדומה שכ"ה צמ"ע) ואני דוד בן צנו נולדתי
 לאבי צמזרים אלף תקל"ד לשטרות עכ"ל סדר הדורות, והנה הדברים האלה לקח שלשלת קצלה
 ממאור עינים פרק כ"ה ושם נמצא באמת כהגהת הגאון צעל סדר הדורות אבל נוסחה מוטעת
 נזדמנה לצעל מאור עינים וגם הגאון צעל סדר הדורות טעה תמיד בחשבון שטרות בשנה אחת
 ואלף תמ"ו לשטרות אשר זה נולד הרמז"ס היתה ד' אלפים תתצה לחשבון צהר"ד ולא תתצ"ד
 כי תתצ"ד הוא לחשבון וי"ד אשר הוא חשבון חכמי התלמוד אמנם לחשבוננו שהוא חשבון צהר"ד
 היתה שנת תתצ"ה ואעתיק מניסוח פרים וז"ל וזה העתק מכחיבת אדונינו הנגיד רבינו
 דוד בן רבינו משה ז"ל רבינו משה נולד לאביו רבינו מיימון ז"ל בחדש ניסן יום
 ארבעה עשר שנת אחמ"ו לשטרות והיא ליצירה ד' אלפים ותתצ"ג (חשבון ליצירה היא
 הוספת המעתיק וגם הוא טעה בחשבון שטרות) ונולד בקורטבא ונפטר מן העולם הזה
 וזכה לחיי העולם הבא בשנת אחמ"ו לשטרות בליל שני יום עשרים לחדש טבת
 (בשנה הזאת היא שנת ד' אלפים ותתקס"ה ליצירה וע"כ נתנו 'סימן שנתה שנת נקי' (סימן ס"ה)
 נהיה (מספר שני חייו) שנת ח"ד (שנת ה' למאה י"ג לחשבון הנוצרים) היתה שנה ששית למחזור
 קטן רס"ב וסימן שנתו זח"ג מעוברת ור"ח טבת היה יום ד' בשבוע ועשרים בחדש היה יום ב'
 בשבוע) ואב' מארי בנו נולד לאביו בחדש סיון ונפטר בליל שני שהוא יום שמונה
 עשר לחדש כסליו והיא שנת שמטה (ג' מלות האחרונות השמיט בשם הגדולים) ימיו ושנותיו
 אחת וחמשים שנה ומחצה ואני דוד נולדתי במצרים בליל רביעי בשבוע בשלש שעות
 מהחלת הלילה לחדש טבת שנת אחמ"ד לשטרות עכ"ל כ"י פרים ואף כי בלי ספק
 יש צדקן השמטות מהמעתיק עם כל זאת השאיר לנו שני עדים כשרים וגאונים כי לא מלאתי
 שנה שהיתה שנת השמטה ושליל שני בשנת היה י"ח בלילי אך שנת אלף תקמ"ט לשטרות ד'
 אלפים תתקצ"ח ליצירה לחשבון צהר"ד (ומפני שימי חייו נ"א שנה ומחצה ח"כ נולד בשנת אלף
 תצ"ז לשטרות ד' אלפים תתקמ"ו ליצירה בשנת כ"א וכולי) בשנת נ"א לחיי הרמז"ס וקרוצ לודאי
 שנולד לו מאשה חדשה שלקה לו הרמז"ס ורשומי השנים האלה נכרים עוד בהעתקת מ"ע.

ב.

אשרי משה אשר צנו אברהם ואשרי אברהם אשר אציו משה ואשרי העם שככה לו כי מאז
 אמר אלהים יחי מאורות נרקיע השמים להאיר על הארץ לא היו שני מאורות גדולים
 בארץ יחד כמוהם ורק אדמת מצרים היתה מדרך לרגלי אברהם ומשה בן צנו ולמשה ואברהם
 צנו וכאשר יאמרו המושלים משה ועד משה לא קם כמשה בן יאמרו מאברהם עד אברהם לא
 היה כאברהם לו הייתי אז אפר תחת כפות רגלי הצדיקים אלה כי אז נחמתי על עפר ואפר.
 רבינו משה בראותו צנו פרי יסוד לו סמך את ידיו עליו וילמדנו תורה וחכמה ומוסר ויאצל
 מרוחו עליו וכל אשר שאלו עיניו לא אצל ממנו וילמדנו גם חכמת הרפואה וצעודו נער ידע
 כל התורה וכל החכמות כאציו ויהיו שניהם בארץ מצרים כנהר היוצא מעדן ומשם יפרד ויהיה
 לשני ראשים להשקות על פני כל הארץ תורה וחכמה ויראת י"י והנה אעתיק ראשית שאלה
 אחת משאלות בלשון ערבי אשר עודם בכתובים וז"ל שאלה מא תקול (מה תאמר) הדרת
 יקרת

"יקרת תפארת כג"ק מרינו ורבינו משה אדונינו הרב הגדול זישראל המוצה"ק הפטיש החזק נר המערבי דגל הרבנים אות העולם ופלאו שהנור צראו בעם מקוראיו יהי שמו לעולם במאמר אלהי עולם כירח יבון עולם ויעטר כלל קבלת קדש בחייו ובאריכות ימיו ויחיה חמודו יחידו ידידו ויזכהו לתורתו ולחכמתו ולמעלתו ולגדולתו ויראהו בו כל מחמדו וחפצו ותאותו עכ"ל" אנחנו רואים מדברים אלו כי רבינו אברהם היה יחיד לאציו ולא היו לו בנים זולתו ואולי גם לא בנות אמנם כבר אמרו המושלים הלבזיהם אם תוליד אך אחד כפיר נקרא.

ג.

בימי משה רבינו זה חמל י"י על עמו ויהיו בארצות הקדש מלכי חסד והמה מהמוד אל עצמאי צעיר בגדת צבאל והשלטון סלדין במגרים וגם בני ישראל חשבו מחשבות לכל ידח מהם נדח ולהרס העטרה אשר נפלה מישראל בסורא ופימבדיתא צמות רב האי גאון וישימו להם לראש גולה מזרע דוד (כקבלת חכמי ישראל לא יסור שצט מיהודה אלו ראשי גליות שצבאל) וישיבו להם גם ישיבות לתורה ולתעודה וראשיהם ולכבודם ולמענם שולח ר' בנימין טודלא צבאל, ואעפ"י דבריו כי יקרים המה למענם ולמען משה רבינו זה ואברהם בנו ואלה המה הדברים אשר דבר רבי בנימין בספרו המסעות, ויש צבגדת כמו אלף יהודים והם יושבים בשלום ובהשקט ובכבוד גדול תחת יד המלך הגדול (המלך הכהיד מהמוד אל עצמאי) וביניהם חכמים גדולים וראשי ישיבות מתעסקים בתורת משה ושם צעיר י' ישיבות וראש הישיבה הגדולה הרב ר' שמואל בן עלי ראש הישיבה גאון סגן הלויים ראש שניה (צבאל) יש חסרון המעתיק והמנוח אשר מצרלין מתרגם המסעות ללשון צריטני טעה כי עשה מר' שמואל ומסגן הלויים שני אנשים ואולי הוא טעות גוי למפרייר מתרגם הצרפתי ושזה רבינו שמואל היה לוי ידענו גם מהרמב"ם ומר' פתחיה) ור' דניאל ראש הישיבה השלישית, ור' אליעזר הכהן ראש הישיבה הרביעית ור' אליעזר בן זמח ראש הסדר ראש הישיבה החמישית וזהו מיוחס עד שמואל הכביא ע"ה והוא החזן כי הוא ואחיו יודעים לנגן הזמירות כמו שהיו המשוררים מנגנים בזמן שהיה צ"ה קיים ור' חסדיה פאר הכתרים ראש הישיבה הששית ור' חגי הכהן ראש השביעית ור' עזרא ראש הישיבה השמינית ור' אברהם הנקרא אבו טהור ראש הישיבה השביעית ור' זכאי בן צבתנאי בעל הסיום ראש הישיבה העשירית וכולי וצראש כולם הוא ר' דניאל בן חסדיה הנקרא ראש הגולה ושם אדונינו, ויש לו ספר היחס עד דוד המלך וקוראים אותו סיידנא בן דוד וכולי עכ"ל ר' בנימין ור' פתחיה בעל הסבונים אשר סבב את הארצות דרך השכנו ורוסיא ויצא גם הוא לצבאל ראש גם הוא את כבוד ישראל ואת אנשים האלו אשר נקצו בשמות לצד ראש הגולה ר' דניאל אשר הלך לעולמו שנה אחת טרם בואו שמה, וז"ל וראש ישיבה צבגדת ר' שמואל הלוי בן עלי ראש ישיבה, והוא שר ומלא חכמה בתורה שבתחב ותורה שבעל פה וכל חכמה מנרים ואין דבר נעלם ממונו, ויודע שמות וכל התלמוד וכו' עכ"ל ועוד כתוב שם ושנה אחת קודם שצא הרב ר' פתחיה מת ר' דניאל ראש הגולה וכולי ורבי דניאל היה מצית דוד וכולי ואין שם הראוי להיות ראש גולה אלא אהרן שני נשיאים מצית דוד" (המה שני בני אחים מזרע דוד המלך אשר ראש צנינום והדברים מצוללים בספר) ומקצת השירים בחרים בר' דוד ומקצת בר' שמואל ועדיין לא הושח

והם תלמידי חכמים ולר' דניאל לא היו בנים כי אם בנות ור' שמואל יש לו ספר יחוס שלו „עד שמואל הרמתי בן חלקנה עכ"ל" הנה יש לנו שני עדים כשרים ונאמנים בני ישראל מצטנ ומסיחים לפי תומם ולא ידע איש את אחיו ושניהם ראו ר' דניאל ממשפחת בית דוד ראש גולה בצגדת ורבינו שמואל בן עלי הלוי ראש לראשי הישיבות ור' דניאל חכם אחד שהיה ראש ישיבה שלישית ור' אברהם אבן טהור ראש ישיבה התשיעית ועוד ר' דוד אחד מזרע דוד המלך שעלה בכנש להיות ראש גולה בימי ר' פתחיה ואלה קריאי מועד אנשי שם יהיו לנו מאורי אור להאיר את הדרך לפנינו בקורות רבינו משה ור' אברהם בנו.

(הערה.) ר' פתחיה מתנגד לר' בנימין שהוא כתב שרבינו שמואל הלוי היה לו ספר יחוס עד שמואל הרמתי ור' בנימין כתב שר' אליעזר בר צמח החזן היה מיוחס עד שמואל הלוי והדבר רחוק שלשניהם היה ספר יחוס כזה כי מדוע לא הזכירו שניהם דבר מפליא כזה, אך מה שכתב ר' פתחיה כי שם אבי הנשיא ר' דניאל היה שמו שלמה ור' בנימין קורא אותו בן חסדאי אינם סותרים זה את זה כי חסדאי היה שם משפחתו ושלמה היה שם אביו כי זה דרך הקדמונים לכנות עצמם על שם ראש משפחתם כמו רבינו יוסף בן מייגאש שם אביו היה רבינו מאיר ור' אברהם בן עזרא שם אביו היה מאיר ורבינו יצחק בן גיאיות שם אביו היה יהודה ורבינו יוסף בן שמעון תלמיד הרמב"ם שם אביו היה יהודה ושמעון שם משפחתו).

ד.

איש אחד צעיר לימים היה בימים האלו בגלות החל אשר היה בארצות המערב צערי אפריקא המערבית תחת ממשלת האכזר בן תמורת אשר אמר להכרית את ישראל מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ושם האיש הזה רבי יוסף בן יהודה בן שמעון והרבה שמות היו לו כי קראו אותו גם כן רבי יוסף אקנין או ר' יוסף המערבי או ר' יוסף אל צרלנוני על שם משפחתו או אבן אל חגג ובעודו צעיר לימים היה לבן כלל אריה ושכלו היה כמעין נוצע אין חכמה ואין ענה ואין תבונה אשר לא היו להם רועה כלל הנער הזה ולא נשמר מהחרב אשר שלף השלטון האכזר להכרית ראש כל איש אשר יקרא בתורת י"י וזה אשר כתוב בראש ספרו כתב ידו בלשון ערבי באזור הספרים באוקספורד וסימן הספר שם Hunt 518 ושם הספר לפי תרגום מלשון ערב לעברי חבור ברפואת הנפשות החולים ולחזק הלצבות השלימים חזרו רב יוסף בריה דרב יהודה בריה דרב יוסף בריה דרב יעקב ז"ל (כי שמעון לא היה שם אביו אלא הראשון במשפחתו היה נקרא שמעון ועל כן נקרא לפעמים בן שמעון) ומדבר בהקדמת ספרו זה משבחה חלקי ספרו ואמר החלק השביעי יוכיח כי אלו המקרים ראוני הנרות והשמדות אשר נסונו בהם יהיו סבות להוציאנו מחלינו ולרפאותינו ממכאובינו ולהצילנו מהם כי המה מוכיחים אותנו על רוע מעללינו ויעוררנו מסבלותינו ונתרפא מחלינו למען נשוב לבריאותנו כאשר נשיב ללכת בדרכי י"י ולשמור מצותיו וחקותיו ומשפטיו ותורותיו אשר צונו לשמדם וכו' ויהי כאשר באו ספרי הרמב"ם לארצות המערב וירא ר' יוסף זה את עמוד האש ההולך לפני בני ישראל בארץ מצרים ולא יכול עוד יוסף להתאפק ולהשאר בארץ מערב וילך לארץ מצרים ויעמוד בבית רבינו משה ויסמוך משה את ידיו עליו וילמדוהו תורה וחכמה ורפואה וכל אשר ידע לא אכל ממנו ויהי לו לבן ובאמת כאשר

כאשר נאמר על הרמז"ס כי מושה עד משה לא קם כושה כן יאמר על רבינו יוסף זה כי מיוסף עד יוסף לא היה איש במזרים אשר יאמר עליו כמוהו אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נכון וחכם כמון ואף כי לא עמד בבית הרמז"ס כי אם כשנה כי מורה זה לתלמיד כזה לא ימים ידברו ולא רוב שנים יודיעו חכמה ולכבירי חיל כאלה יום לשנה תחשב ויוסף היה כבן שלשים שנה בעמדו לפני רבינו משה ורבינו משה היה כבן חמשים שנה ועל כן כאשר יצא יוסף ממזרים ויעתק את אהלו לעיר חלב (אלעפא) אשר בארץ סוריא וישלחו ספרים ואגרות איש לחביו קרא יוסף לרבינו משה אבי ורבינו משה קראו בני בני יוסף. בימים האלה כאשר יצא שם הרמז"ס בכל הארץ קנאו למושה במחנה חכמי וגדולי אשר אמרו בלשם כי אין כמוהם בכל הארץ והם ר' שמואל הלוי ראש הישיבה הראשונה ועוד איש אחד גדול בתורה ר' זכריה שמו ור' דניאל ראש הישיבה השלישית ור' אברהם ראש הישיבה התשיעית ויחלו לנסות אותו בחדות בהלכות ועוד נשאלה לנו שאלה אחת לר' אברהם אשר שאל מהרמז"ס אם מותר ללכת בספינות בשבת על נהרות הגדולים פרת וחדקל והרמז"ס השיב לו כחכמתו הגדולה ור' שמואל ראש הישיבה תפס עליו אך הרמז"ס הראה לו כי טעה בכחוב בספר יבונה אגרות הרמז"ס וירא ר' שמואל זה וחביריו כי לא יכלו לו פשלות בהלכות ויגעו בקץ יריבו ר"ל כי אמרו למנוח עליו תואנות זרעותיו בעיני עולם הבא ובתחתית המתים אשר לא כמחשבותיו מחשבותיהם ולא דרכיו דרכיהם ויכתוב ר' שמואל הלוי ספר בענין תחתית המתים כתשובה לשאלה לארץ תימן ושם דבר דברים אשר לא כן על משה רבינו הרמז"ס ויכאז לר' יוסף מאוד על זה ויקנא למושה רבו ואביו והנה הדברים האלו כתובים בספר הזכרונות (ר"ל בזכרונות א' ב' ג') אשר העליתים על ספר דברי הימים למושה רבינו זה למען יהיו זכרון לבני ישראל תמיד ויתר דברי יוסף וקורות ימי חייו הלא המה כתובים על ספר בלשון זרפת אשר כתבו החכם הגדול ר' שלמה מונק (זכרונות סימן ג) ולא כתבתי הדברים האלה המעטים מעיני רבינו יוסף תלמיד הרמז"ס הנה אך יען כי המה היו הנסבה לתולדות הספר ברכת אברהם זה כאשר עוד עינינו לנוח יביטו ועם כל זאת אמרתי כי טוב להביא הנה שני עדים כשרים מהחכם הגדול ר' יהודה חריזי אשר זכה לראות בעיניו את ר' יוסף תלמיד הרמז"ס זה המדברים בשבחו.

א. ומלבד נועם מדות קהלים וחמודות איליה בא אליה זה שלשים שנה מושיע ורב מארץ מערב הוא החכם רבי יוסף המערבי חכמתו כקוהלת ושכלו כנחלת ולשונו אש אוכלת (ר' יהודה חריזי בס' תחכמוני).

ב. כך הוביש אלהים ים דמעות ובך חמר לגולתם חרבי בלבך בית זבול בנה לשבתו לשון קדש ויאהל שם ערבי והיית גביר ורב במערב ובמזרח משחק אל לנביא ואמנם כי ארם טובה במקדש ואתה בו כמו נר מערבי (השיר הזה מלא אותו החכם הגדול ר"ש מונק בספר תחכמוני כ"י).

זכרונות סימן א'

נעתק ממאמר החיה המתים להרמב"ם.

וכאשר היה בשנת אלף וחמש מאות לשטרות (ד' אלפים תתק"ט לז"ה) הגיעה אלינו אגרת מארצות תימן וישאלו בה על דברים ואמרו שיש אנשים אצלם שפסקו שהגוף יכלה ויפסד ולא

ולא תשוב הנפש לגוף. אחר הפרדה ושהגמול והעונש לנפש לצד וכול' וכאשר היתה בזאת השנה שנת את"קצ לשטרות (ד' אלפים תת"קנא לניירה) הגיעו אלינו כתבים ממקצת חברינו מבבל זכרו ששאל מאנשי תימן שאלה על העניינים ההם בעצמם לזה ראש ישיבה רבינו שמואל הלוי הנסמך בעיר בגדד בזמנינו זה ושהוא חיבר להם מאמר בתחית המתים וישם דברינו בזה ענין קצתם טעות ושגגה וקצתם שאפשר להתגלל עליהם ונגל אותנו ועזר מעט בקולמסו ואחר אלן המכתבים נשלח אלינו זה המאמר אשר חברו זה הגאון ונלשונו (הוא המאמר אשר שלח לג' ר' יוסף תלמידו הנזכר באגרתו הגדולה המסומנת ב'אות ב') וראינו כל הדרשית וההגדות אשר קצתם וידוע אל כל אדם שאין המבוקש מן החכמים ספור הדרשות והמעשים ההם הנפלאים בלשונם כמו שידרשם הנשים בבית האבל קצתן לקצתן אבל המבוקש מהם לבאר עניניהם. עד שיאות למושכל או יקראו אליו עכ"ל.

זכרונות סימן ב'

אגרת שלוחה מן רבינו משה ז"ל לר' יוסף בר יהודה תלמידו ז"ל אשר שאל אותו על עניניו והודיע לו וזכר לו קצת בני אדם לו וזולתם ובנוסח שני בחוב כזה אגרת לרבי משה ז"ל השיב בה לתלמידו החכם הגדול ר' יוסף עקנין יספר לו בה עניניו עם האנשים ומקנאתם על חבירו יתברר מזה מעלוהיו ומדותיו החמודות.

דע כי אני מוותר מאוד בחלקי אך צני לא יכול לסבול ואמר עוד אנכי הרגלתי השנים והמקרים מזורף לזה אשר ישפטו העיונים האמיתים (ר"ל החכמה העיונית תכרית את האדם להיות מן העולבים) ידע כי אני לא חברתי הספר הזה (יד החזקה) להתגלל בעבורו בין יהודים או שינא לי קול בין עמי הארץ (כי זה יהיה נגד התכלית אשר צעזערו חברתי הוספה בכ"י שני) ואמנם חברתי בראשונה י"י הוא היודע צעזעורי להנפש מן החפוש והדרישה כאשר אצרך לזה ולזמן הזקנה ולשם השם יתעלה כי אני קנא קנאתי לאלהי ישראל כאשר ראיתי האומה הזאת אשר אין להם ספר שיהיה צדור ודברים נודקים ומדוקדקים (ר"ל שלא יהיה צו מחלוקת) ועשיתי את אשר עשיתי ליי לצדו זה הוא כלל אחד.

ובלל שני אני ידעתי ונתברר לי כאשר חברתי הספר הזה כי יפול בלל ספק צידו רעי מקנאים (ולפי כ"א בערבי רעים ומקנאים) ויגנו יופיו ויראו כי אך למותר הוא או כי הוא חסר ומשלימות) והכסיל העכור (גבי בערבי) אשר לא ידע שיעור מלאכתו (ר"ל היגיעה הגדולה אשר היה לו) ויחשבו מעט התועלת ולמתחיל בהסביל והמשבש יקשה עליו מקומות כי לא ידע להם שורש או יקצר שכלו לדקדק את אשר דקדקתי והמתחילים להתחכם ישיגו על שרשי האמונות אשר נמצאו בו והם יהיו הרוב. אך יפול גם בלל ספק לשרידים אשר י"י קורא אנשי היושר והמעלה וטובי שכל וידעו שיעור ערתי ואתה הראשון להם ולו לא יהיו לי בדורי אחר זולתך דיי אך כבר באו אגרות חכמי צרפת וחולתם בשמות ז"ל ותמכו על אשר נעשה ויבקשי ממלי השלמות ונכר מתפסט לקצוי הארץ וסופר לנו מכל מי שלא בא לידו כי יבקש לקבלו וזהו אמנם צמתי זה אבל צמתיים הצאים כאשר התגלל הקנאה ונקשת השררה יבאו כל צני ישראל אחריו

אחריו לבדו וירחיקו זולתו בלא ספק אם לא האיש אשר יבקש דבר יטרח בו כל ימיו אף כי
לא יבא לשום תכלית וזה כלל האחרון יחייב שלא יחרה ליצמה שלא אכזבן אליו
כלל שלישי. אין זה הספר דומה אל התורה ומצותיה אשר המה המנהיגים את האדם לאמת
וכן לא ידמה לדברי הנביאים ועם כל זאת הלכו אחריהם קצת וקצת הזניחם ומה
שכל מעלת החזון הזה לא גדלה בכללותו וסכלות כל מי שסכל הדברים האלהיים.
ואם ישים אדם מחשבתו שיתקנף ויגער בכל מי שסכל אמתת מה שגאמר באמתיות והוא יהיה
כל ימיו מכאזים וכעם ענינו גם כלילה לא שכח לבו בלא ספק.

כלל רביעי. הוא שאספר לכבודך קצת מדותי ואף כי ראית כלם דע כי יש עמי צעיר אנשים
אין להם פרסום כלל במדינה ולא מעלה ולא ממשלה ושיגם הגאון והקנאה והם
לא יראו החזון הגדול הזה ולא עיינו בו כלל בכדי שלא יאמר עליהם שהמה קבלו תועלת מדברים
פלונים אשר לא ידעו מלפניהם והמה עם הזמן כאשר ימשש העור באפילה ואיך אם כן ירע
צעני הן ההתנגדות מאלה הקמים לנגדו אשר גדלו מנעוריהם לחשוב כי אין דבור כמוהם
יעזריהו עוד הזקנה והמעלה והמשפחה והסרון המציגים באלה האקלימים והמה צריכים אל אנשים
שיכניסו בלשם לחשוב כי כל אנשים צריכים לשמוע דברים האלה מהשיצה בכדי שיעשו
להם שם (ר"ל כי המה מכניסים בלשם האנשים כי אי אפשר לאדם שיגיע למעלה אם לא ילמוד
או ישמע דבריו משיבת בבל) ואלה ההבלים אשר נעשה להם כטבע ואיך יעלה לב הן שיתדבקו
באמת עד אשר יודע ההפך יכיר כבודו וכבודו בית אביו ונתאמת לי כי יותר אשר נתפרסם
שמי שמה יותר יכריחו (ר"ל ר' שמואל ראש השיצה) הענינים וכל ההולכים אחריו וכל הרואה
שיהיה לו מעלה שיחסרו (ינקיח) (ר"ל שיאמרו עליו שהוא מלא חסרונות) ויאמרו שהם שלמים
מאוד בכדי שיטערו לעיין בו אבל יסתרוהו ואם ירצה אחד מהם שיחבר ויחבר טוב ממנו במהירות
ואם יכריחו הענין לדבר ולטעון על אמונתי ומעשי עושה זאת אבל כל זה בני לא יזיקני
ואפילו ראיתי צעני ועשה בפני אף אדבר עמו דברים טובים או אשתוק או אשיג לפי הענין
כי זה אשר סכל באמתיות יותר רע מזה (ר"ל כי האיש אשר אינו הולך על דעות הרמז"ס אשר
המה אמתיות הרע לעצמו יותר מאשר חשב להרע להרמז"ס במחלקותיו כנ"ל) ואני לא אבקש
בנפשי הנגות כי כבוד נפשי ומדותי המה להטות מדרכי הכסילים אבל לא לנחש בלשון והאר
צורבא מרבץ קודש צריך הוא תבע יקריה אף להבין יש התנללות כי אנכי הורו ומורו ולא יכול
לסבול אבל לבי יכאב לכאיבך ועצבונך וטוב שתלמד ותחכם בעזר האל להראויים להבין ותגלה
לבני אדם הטוב והמועיל להם זה יהיה אהוב אלי יותר ממה שתנחם האנשים אלו איינם
זה מר זכריה איש עכור מאוד ולמד לעצמו ויגע מאוד במשא ומתן ופירושים ויחשוב כי הוא
אחד דבור והגיע לנשיאות ואיך אחוש לזקן ועני וכסיל באמת בכל דבר והרי הוא כקטן בן יומנו
אלי וכסילותו התנללותו ואלו הגמגומים אשר יגמגמו המה כולם בפירוש המשנה ואנכי אתקדם
יודע צורבא הכל כי רובי הטעות באו לי אשר נמשכתי אחרי הגאונים כמין רבוע נסים במגלת
סתרים ורב חפץ ז"ל בספר המצות וזולתם אשר אחוש על בטרם לזכרם ואפני הייתי אני המחדש
איני חושב כי באתי עד התכלית ולא יעלה על לבי כי לא שגיתי כלל אף אדרבה כל שנתבאר
לי חלופו אני חוזר תמיד בכל דבר בהכנעתי וטעני וכבר בא אלי כתבו בהכנעה גדולה והתנללות
וידעתי כי בקשתי להשיג ממני תשובה ויתפאר בה לאשר לא ידע מה כתב אלי וכונה לכתוב
היה להגדיל את הראש ושיצה כי הוא אחד דבור וירצו בצגוד שיכתבו לו וכל מי ששמע דבריו
וראה אותו ידע כי אי אפשר לנחם אותו. והאריך בדבריו ואמר כי כל גדולי המערב יכבדו

מאוד את הישיבה ויבקש ממני יותר מזה וכן בא אלי כתב שני מראש הישיבה (ר"ל ר' שמואל הלוי) יספר לי בכלל מעלת וגדולת מר זכריה הנזכר וששכלו כביר וארבעה סדרי תלמוד ערוכין על פיו וכתב לזה התכלית גם כן ונעשו גומלים זה את זה ואני יודע תכלית המסכנים האלו התשובה (ממני). וראוי לאדם שיתנהג בכתבו בדרכי המוסר ולא ראוי לאדם שיסג את בני דורו בדבורו וכל שכן בכתב שיתפארו בו ולא ידעו האנשים מה כריו. ה ועל כן אמרתי את תשובתי אליהם לתכלית הזו ואמנם הסבה המכרחת שיכתוב אלי תחלה הוא מפני שאיש כמוני ידוק כל מעשיו הקטנים וכל דבוריו. ואת אשר התלוננו עלי איך כתבתי לאיש אשר לא ידעתי ענינו והוא עושה מלאכה ואומן (ר"ל שכתב אגרת ארוכה לאיש אחד מר יוסף בן גייביר מאנשי בגדד והיא הכדפסת בחמדה גנוזה ד' ג' ע"ב והוא לא היה ת"ח כי לא ידע לשון קדש וע"ז התרעמו אנשי בגדד על הרמז"ס ז"ל שנתן כבוד לאיש לא ראוי לכבוד לפי דעתם) וזכרו כי כל ת"ח מרחיק עצמו מראש גלות זה.

וידוע יהיה לך כי אני כתבתי לו צעדות תלמידיו אשר ידעתי כי הוא ירא שמים וחכם ונאמן וכן העיד עליו איש זקן מאנשי מקומו והוא אבא אל רצא בן טיבון כי אני שאלתי על יראתו ודרכיו ויהללו מאוד ואחרי כן כתבתי אליו ואמנם הכתב אשר כתבתי לו לא כוננתי בו אל התכלית הזו וכוננתי להסיר המחלוקת ולהיות לו אב חין מעלתו מעלתך ולא מעלתך מעלתו מכל אשר יענתי את הבן כי אתה ידעת את הכנעתי לכל אחד ואיך אני משום עממי לכל קטן מי שיהיה אמנם יאמתי ממדתי בזה הכתב למען אתן לך עצות ואת אשר אבקש מכבודך הבן היקר והחביב למען השם ולמעני שלא תשים האיש הזה צעל מחלוקתך אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן ולא טוב שתהיה נער חולק על איש זקן ויושב בישיבה ואלהים ישמך מלהקטין מעלת איש אשר הוא גדול צעירי הצריות אבל איעצך שתכבד את מי שהוא קטן צעירי הצריות אך מה שחרה לך כי שלא לשוני עליך בכתב בישראל אל ירע זה צעניך כי מי הוא זה אשר יבוהו ולא ינעק וכי לא ידעת כי עשית לו נזק רב וחסרת פרנסתו והחלשת חזיו ולולא אתה היה ראש גלות לכניו כאפרוח בצפורניו החדים והיה מפרסם ענין הגט והיה טורף אותו ואיך תבקש ממני שהזקנו שיאבהך ויכבדך ואין טענה לך עליהם בזה שאמרת היה יראתם כי הוא וסדומים לו ממי שקדמוהו אין יראת שמים אצלם אך להמנע מעצירות הגדולות כמו שיחשבו הסמוך אך חיוב מדות הטובות לא יאמינו כי זה הוא מחובת האדם ולא ידקדקו בדבריהם כאשר ידקדקו אנשי הדק השלמים ורוב אנשי הדת מאלו אנשי השררה כשיתחבר ענינים ויגע בשררותם אז תאבד הענוה ואין אחד מבקש שיהיה כחנינא בן דוסא ופנתם בן יאיר עליהם השלום ואין כל מי אשר לא הגיע למדרגה הזאת יאמר עליו כי איננו ירא שמים ובכלל אני מבקש ממך תלמיד שיתנהג במתון ותהיה מן הנעלבים ואינם עולבים.

ואשר בקשת ממני לכתוב אל הראש גלות כבר כתבתי והגיענו כתבו וקראתיו במשכני ואנכי הייתי עומד והיו במשכני כל אנשי מזרים מקטן ועד גדול אשר היה לו מעלה והיה זה בסכות וכולם עמדו לעמדי והיה היום יום נכבד וקורא האגרת היה ר' שמואל המלמד וכל זקני הקהלה עומדים על ימיו ועל שמאלו ומה תבקש ממני יותר ואני כתבתי לראש הישיבה כי לו ידעתי כי שם מחלוקת לא הייתי מכניס עצמי בזה אך כבר עשיתי אשר עשיתי וכבר נשמע קרן ציננה וביארתיו לו והודעתיו כי לא יתכן לו לחזור וכן הנכבד תודיע לראש הישיבה את אשר עשיתי

עשיתי ותודיע לראש הישיבה כי אני לא אכתוב לו עד אשר יגיעני כתב; הכן בגלוי הענינים
אשר אומר לו אחרי הצורך ומשפט על הדבר ואמנם בדבר החבור תמסתי על הכן חיד שלח לי
בדבר שיתבדר לי ממנו (ר"ל מהחבור) מעוט ידעתי חיד החשוב כי אחשבנו לגדול ממני שידוע
דבר לתכליתו חבל הוא ככל דרשן ומכיל כמהכיל זולתו אלהים יודע כי תמסתי חיד יכול
לדבר אלו ההצלים ובפרט שהם דברי התול ולו הסתפק המסכן הזה לדבר במאה צרכות ובצרכת
מי שראה קברי ישראל היה טוב לו אך מה לו לדבר מענין הנפש ודעות פלסופים חבל הוא שום
לגדולים ממנו אשר ההצילו יותר מאלו ההצלים ובלא ספק כי העתיק דברי זולתו וכבר בא אלי
מכתב מתימן באלו הענינים והשכנתי להם אמנם לאלו נתחלק להם העולם הבא צימות המשיח
ואף כי בארנו בפרק חלק מה שביארנו ובארנו באלה המקומות ומנינו שם במספר שאין להם
חלק לעולם הבא ומכללם הכופר בתחית המתים ואין יחשוב אחד משלימי השכל כי זה היסוד
לא יאמינו כל המאמין בדת ישראל עם פרסומו וברורו ואני תמה על השואלים ועל המשיב וכן
אני תמה עליך אשר אמרת כי אין רחוי לפרש המקראות אשר באו בענין תחית המתים ומי
הוא אשר באר אותם ומי הוא אשר דבר בענינים האלה ובכלל אומר לך כי אחר קונטרס
בענין זה יגיע לך במהרה מכתב ידי וכבר הגיע לידך מספר המורה ששם קונטרסים אשר
קבלתים מאיש אחר והמה תשלוס החלק הראשון ומפני שהיה לי ספק אם בא לידך גם ההקדמה
אני שולח לך עתה ולא נתתי להעתיקה אך להדיין החסיד אלו אל מחאסן וגם אתה תזהר בה
ולא תפרסמה למען לא יזיקוני הגוים ורשעי ישראל אשר הם רבים ואמנם מה שזכרת מהליכתך
לנגד כבר נתתי לך רשיון על זה שתפתח מדרש ותלמד ותורה לאחרים עם שמירת החבור
(יד החזקה) אך יראתי כי תמשוך עליך רעות עמהם תמיד ולא חבל לתכלית כי אם לרעות
וכן אחרי אשר תעמים עליך חובה ללמד תמעט במסחר ואני לא איעזב שתקח מהם דבר כי
טוב בעיני דרכם אחד שתריות מאריגה או מחייטות או גדרות משתריות מרשות ראש הגולה
ואם יהיה לך עסק עמהם תשפיל ואם תקח מהם דבר תתנזה ועצתי שתעסוק במשא ומתן ותלמוד
חכמת הרפואה ותעסוק בתלמוד תורה על דרך האמת ולא תלמוד חלא הלכות הרב ז"ל (אלכס)
בהעריכו אל החבור (יד חזקה) ובאשר תמצא חלוק צנייהם תדע כי העיון בתלמוד יורד הדבר
ויתגלו לכם המקומות הסתומים אך לא תאבד הזמן בצירושי ובמפרשי מקומות הסתומים בתלמוד
כי אלו הדברים אשר נריות מהם יהיה אבוד הזמן ומעט התועלת אך מה שתסכים לעשות
תודיעני והם יתבדך יוליכך בדרך היותר טוב ואודיעך כי נתפרסם שמי מאוד צרפואה בין
הגדולים כמו השופט הגדול והמנהיגים ובחצר אל פאזל (הוא היה משנה השלטון סאלאדין לפי
החכם הגדול ר"ש מונק) וזולתם משרי המדינה ואין לי מהם ריוח מאומה והמון העם לא ימצאו
דרך לבא אלי כי אני רם ונשא עליהם ועל כן כל ימי יחלופו בצורך חולים בקיירא (העיר)
ובאשר אשוב למצרים אני חלוש ובזמן הנשאר לי מן היום ומן הלילות לא אוכל לקרות בספרי
הרפואות כפי הצורך כי אתה ידעת אורך המלאכה הזאת וקושיה חבל כל מי שיש בלבו יראת
העם ואוהב אמת ולא ירצה לאמר דבר אם לא יבוא ראיה ואם באמר הדברים וההקשים
עליהם וזאת היא הסבה אשר לא אוכל למצוא שעה לעיון בדבר מדברי תורה ולא אקרא כי אם
ביום השבת בלבד אבל שאר החכמות לא אוכל למצוא שעה כלל לעיון בהם והגיע לי היום רב
מאוד מזה השער ובאלו הימים באו אלי כל ספרי אבן רשד אשר חדרם על ספרי אריסטו מלבד
החוש והמוחש וראיתי כי הוא הלך בדרך הישר והטוב בכל אשר יישר אך לא מצאתי שעה פנויה
לעיון בכל ספרי ואל תמנע ממני מכתבך כי הנה לבדם תנחומתי ובאשר יבא אבן אל משאש

מסודו תחשוב עמו הסבירות כאשר זכרתי לך כל אוהביו שאלים שלומך ושלום כולם ויזקק
 אזו אל מעלה זכריו וזכריו אזו אל רצו וכל בני ביתו החורים והעבדים יודע אלהים כי כולם
 שמים לשמוע בשורות טובות ממך ומתפללים על הצלחתך והצלחותינו ותגיע שלומי הרב להזקק
 הנעלה הדין העניו הישר והגאון כג"ק רבי יאשיהו התלמיד הותיק תפארת כהנים ועזם שז"ר
 וכן תתן שלומי רבים לבני וירצה אלהים שמחתו זו ויראה זרע ויארץ ימים ואף כי אסרו
 תכנינו ואמרו אין שאלים שלום אשה כלל אמנם להתפלל בשלום מותר אתה שלום וביתך שלום
 וכעת חיה ולשרה בן ושלומכם ירצה ויגדל כחפצכם וכחפץ הכותב משה בן מיימון ז"ל ר"ת
 מרחשון אתק"ג לשטרות (והוא ה' אלפים תקכ"ג ליצירה לחשבון בשר"ד). האגרת הזאת חפס
 קצתה נדפסה כבר באגרות הרמז"ס בלא תואר ובלא הדר וכן נדפס חלק האחרון מהאגרות
 המתחיל וכבר בא אלי אגרת מתימן בלשון ערבי ותרגום נרפתי וכאשר באו לידי שתי העתקות
 ממכתב הערבי הזה תרגמתי מחדש בלשון עברי וידעתי כי טעיתי בחיזה מקומות מחוסר ידיעתי
 בלשון ערבי גם יש באגרת זו ענינים התומים לנו מפני שלא בא לידינו האגרת אשר כתב לו
 תלמידו אשר האגרת הזאת היא תשובה להפטרות אשר באו שמה עם כל זאת המעט אשר הצלנו
 תהיה לנו לפליטה גדולה.

הערה. במכתב הזה היה כתוב בלשון ערבי כזה ולא הקטע עני בתאבאה אשר תרגום המלות
 מונס הוא, והוא לא תמונע מונס אגרותיו אלי והחכם הגדול מהר"ש מונק אשר הדפיס
 אחרית האגרת הזאת בלשון ערבי עם תרגום נרפתי חשב שיש חסרון באגרת הזאת שמדבר
 הרמז"ס משה אחת אשר לא יודע ענינה עם הרמז"ס וכן תרגום בלשון נרפתי אך כאשר נמצא
 החכם ר"ש"מ העתקה שנית מאגרת הרמז"ס זאת בלשון ערבית וגם שם כתוב בדברים האלה
 אז נתגלה לו כי כנתי נקבה במלת בתאבאה בערבי מוסב על מלת חצרה אשר נמצא בלשון
 ערבי במכתב הזה למעלה והוא לשון נקבה בדרך כבוד לנכח אדם זכר נכבד וכאשר גלה החכם
 הנ"ל את חזו בדבר הזה אז נתגלה לי שכל לשון נקבה אשר נמצא במכתב הזכרונות בסיומן ג'
 גם זה בא מטעות המתרגם שלא ידע להגדיל בין זכר לנקבה בין ערבי לעברי.

זכרונות סימן ג.

זאת האגרת שלח רבינו משה בן מיימון ז"ל לר' יוסף ב"ר יהודה תלמידו החשוב וצל.
 (האגרת הזאת העתיקי מספר בלשון נרפתי שכתב החכם הגדול מ' שלמה מונק).

Notice sur Joseph ben jehouda Paris 1842.

שיתיי י"י לנגדי תמיד כי פסיוני כל אסוע.

בנינו העוז ותלמידו היקר כבוד גדולת קדושת רב יוסף ראש הסדר ש"ן ב"ר יהודה נ"ע אמנם
 אהבתה לאזים היא אמיתית (הרמז"ס) כתב אגרתו הזאת בלשון ערבי ובלשון ערבי הוא
 המנהג לכתוב לאדם נכבד בלשון נקבה והמתרגם אשר היה הדיוט תרגם בדברים כמשמעם אל
 הכונה האמיתית מהרמז"ס היתה כי אין ספק שר' יוסף אוהב מאוד את הרמז"ס אשר הוא
 אביו כי הרמז"ס קרא תמיד את ר' יוסף תלמידו בנו וכן קרא ר' יוסף את הרמז"ס אביו וכן
 צריך להבין כל הנאמר למטה בלשון נקבה הכונה היא על כבוד ר' יוסף תלמידו וסודות שיש
 בה

זה ספק נחפז עליה מאוד (ר"ל כל מי שיחשוב שהכנת ר' יוסף להרמזים אינה אמיתית אחרת
 עליו מאוד) ואמנם אין גבול הפעיר בנו. נכמה כחצים עם הסוחרים וראיתי אדם יראה ממנו
 שסתדלות וסיעתיו על מה שבקש מהיות כתיבתו בידו. (ר' יוסף תלמידו וכן הרבה מגדולי צדד
 תרה להם כי הרמז"ס השיב. אגרת גדולה למר יוסף בן גביר אשר נדפסה בחמדה גנוזה דף
 ג' ע"ב וזה ר' יוסף לא היה ת"ח) ודע שאני אכונן לעשות כל מה שיש בו ענותנות ואע"פ שיזיק
 לנו אלל הסמון מאוד וכל מי שרוצה להראות שלמותו בחסרוני ואפילו הוא מקטני התלמידים
 מחלנו לו צוה אמרו המישרים לדרך ההלכה (ר"ל חכמי התלמוד) ואובד לפרוק ושונא לטעון
 שונא קודם כדי לבקש את יוצרו וכל מי שרצה להתישר התישר וכבר הודעתיה (ר"ל לתלמידו
 כנזכר למעלה) פנים בפנים אם היא זוכרת שהאדם אם יסכים בזמנו זה לעשות או לומר כפי
 גמול כל אדם בזמנו מעשיו כמו שנאמר ועם עקש תתפתל יקבע בנפשו זה קנין נקבע בכל מיני
 הדעות לפי שרוב מי שראה הוא עקש אם כן הוא ראוי לאדם שרוצה להיות אדם שהוא יסתכל
 בהשלמת מדותיו וקנין שכלותיו ולא יעסוק דעתו בשטויות וזה אשר אירע לילד (בערבי היה
 כתוב ולד ותרגומו ילד או בן וכונת הרמז"ס היה על תלמידו זה שקורא אותו בן תמיד והמתרגם
 שהיה הדיוט כתב ילד תחת בן) מכאב לב וחזק הכעס בשביל הטעאת מי שמטעה או בסבת
 חולק בשקר השנים מחזיקים לך זה (ר"ל שהיה אז עדיין צעיר לימים ורתיחת הבחורות גורמים
 לו כעס) וככה הייתי בשחרותך וביותר משחרותך ביותר חזק ממה שאתה בו והייתי כמו אשר שמעת
 אמלא רצוני בלשוני וקולמסי מגדולים וחכמים כשבקשים לחלוק עלי וכבר שמעת בלי ספק
 מה שהיה ביני ובין ר' יהודה הכהן בן מר פרחון ז"ל בשתי שאלות מן הטרפות וכן ביני ובין
 דיין סג"ל וביני ובין אבן יוסף בן מר' יוסף ג"ע בענין שבויה והרבה כמו אלה ושמתיה בזה
 אובדני ולצעל דינו בלשוני וקולמוסי בלשוני למי שהיה לפני ובקולמוסי למי שהיה רחוק
 ושלומכם יסגה ויפרה אמן ואמן.

ה.

הקנאה היא השוחד הגדול אשר יעור עיני חכמים ויסלף דברי נדיקים על כן כאשר יאמר שם
 הרמז"ס בכל הארץ וספרו יד חזקה עד לבבל הגיע קנאו חכמי וראשי ישיבות בכל קנאה
 גדולה למשה במחנה ויבקשו תואנות על חכמתו ודעותיו אך כל הימים אשר היה חי איש לא
 עמד בפניו והיה כאשר ירים משה אה ידו וגבר וכל מורשי מתנגדיו נתקו כהנתק פתיל הנעורת
 בהריחו אש. ויהי אחרי מות משה עבד י"י ור' דניאל ראש הישיבה השלישית הלך באחרית ימי
 חייו מבבל לרמשק לגור שם אז אמרה הקנאה אל לבו עת לעשות לי"י הפך תורת משה אמנם
 אם הקנאה תשנה לרעה אלהים חשבה לטובה לחיותו כיום הזה בברכה אברהם ואלה
 דברי רבינו אברהם בן הרמז"ס ז"ל בספרו הקטן מלחמת י"י.

והמעשה שהיה הוה כי תלמיד אחד מתלמידי רבינו שמואל ראש הישיבה שבבבל ז"ל דניאל
 הבבלי שמו בן מבבל לרמשק וחרב קושיות וספקות על הלכות מחבור הנדיק אבא
 מארי ז"ל (הוא הספר הזה אשר פי יקצנו ברכת אברהם) ומספר המצות (הוא החלק השני
 ממספר הזה והוא בלשון ערבי ועודנו בכתובים) ושלא אותם אלי וכתבתי לו פרוקים מכמה שנים
 ואחר אשר שלחתיים לו בשנים אחרות בא אלי כתב ושלח מתלמיד נכבד חכם גדול היה תלמיד
 הנדיק

"הנדיק אבא מארי ז"ל שמו ר' יוסף ז"ר יהודה ז"ר שמעון ז"ל בצוה היתה ישיבתו אחר
 "פרידתו מרבו הנדיק אבא מארי ז"ל והוא שחבר אבא מארי ז"ל בעצורו ספר מורה הנבוכים
 "על שמו ורבי נכדו היה בכל ארץ ישראל בחכמת התורה ובשאר החכמות בא אלי השליח מזדו
 "ועמו בתוכם כתוב בהם שדניאל הנזכר חזר פירוש לספר קהלת ונכר מדבריו שהרים לשונו
 "הנדיק אבא מארי ז"ל וגם בגאונים הראשונים ז"ל אצל בדבריו הוא כמורה חזי לשונו לתומיו
 "לא זכר אדם בשמו ובקשו ממני הרב ר' יוסף הנזכר ואחרים עמו שאנדה אותו בשם ואחריו
 "לכבוד הנדיק אבא מארי ז"ל משכתי ידי ממנו והשכתי להם כי אני כמעל דינו וכו' וכשהגיע
 "כתב תשובתי לידם שלחו לראש הגולה חדונינו דוד זצ"ו (הוא הראש גולה אשר ראה אותו ר'
 "פתחיה) נדה אותו ובשאר בדבריו עד שחזר בתשובה והדר מההוא דעתא ונשתטח לפניהם והתירו
 "לו ואחר כך חלה וסגר יומו בדמשק עכ"ל רבינו אברהם בספר מלחמות י"י. והנה יאמר על
 הספר הזה כאשר נאמר ואתה דניאל סתום הדברים וחתם הספר עד עת קץ ישוטטו רבים
 ותרכה הדעת, כי הספר הזה היה חתום זה שש מאות וחמשים שנה ולא ראיתיו נזכר כי
 אם בספר יוחסין אשר כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם כי עשה ספר תשובות ובספר מעשה
 רוקח על הרמב"ם אשר נדפס בוויניציאה בשנת תק"ב בדף השלישי מלמטה הציא שם תשובה
 ל"א אשר נדפס נד 45 המתחלת תקנו הספרים שלכם אות באות ממש כפי שנדפס. ומאז עד
 היום הזה לא ידעתי אם עין איש שזפתו ובחסד אלהים עלינו השאיר לנו זכרה לכל ידח ממנו
 נדח ספר אחד כתב יד באוצר הספרים הגדול אשר באוקספורד וסימנו שם Poc. 238.
 ואני כאשר הייתי באוקספורד בשנת תרי"ג לקחה אזני שמך מנהו מפי החכם מ' משה שטיינ-
 שניידר כי נמצא ספר הקדוש הזה באוצר הספרים שם ואני היו פני מועדות אז ללכת
 לעיר פרים ולא יכולתי לשים עיני עליו אך צוואי שנית לאוקספורד בחורף שנת תרי"ח לפ"ק
 בקשתי את שהכנה נפשי ומלאתיו לחזותו ולא חרפנו עד שהעתקתיו ועתה הוא יוצא לאור כלול
 בהדרו בדפוס בשנת אחרית לטוב. ועתה ברוך אברהם לאל עליון הוא רבינו אברהם בן רבינו
 משה ז"ל אשר השאיר לנו אחריו זכרה הספר הזה אשר אחרי בלותינו היה לנו עדנה לחיותינו
 ביום הזה, וברוך אברהם והוא כהן לאל עליון אברהם הוא אברהם אלגירט כהן היושב בעיר
 פרים ושפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיו מדי שבת בשבתו, הוא אברהם ראש לחברת
 גמולי חסד ועושי נדקה בכל עת בעיר הזאת הוא אברהם אשר נאמר לו לך מארנך אל
 אל הארץ אשר ארנך, הוא הארץ אשר עיני י"י בה תמיד וארנך שם ואגדלה שמך והיה זכרה
 הוא חמר לספר הזה ירי אור ויהי אור. וברוך מנצח אשר הוא החכם ודורש טוב לעמו לחברת
 גמולי חסד בלונדון והוא מילידי ארצנו פולין ושמו כמ' בנימין אשר ובן פרת יוסף הוא הבחור
 בטוב בן הגביר כמ' יוסף גינצבורג הוא אורי וישעי להוציא הספר הזה לאור הדפוס גם כן
 ברוך יהיה וברכתם גם אותי

איש בער גאלהברג מגלות פולין

יושב בשנת תחכמוני בעיר פאריס

כתב בחודש אלול באחרית השנה לפ"ק.

בשם ה' אל עולם!

שאלות שנשאלו מלפני הדרת יקרת מעלת גדולת קדושת מורנו ורצינו פרשנו ורכבנו קדוש יוצרנו עטרת חכמי גליותינו אדונינו אברהם הרב הגדול הנגיד הקדוש יחיד הדור ופלאו ממזרח שמש עד מבואו מנוחתו כבוד בן אדונינו גאוינו צהיר אל המגיה חשכנו מאיר עיני גליותינו משה איש האלקים נביא החכמות בעל הגבורות והמוזמות עליו השלום.

ורדת מן שכינ' יעריף ברניאל הבבלי צמנאה קושיות חצלת לה עלי לא חבור משנה תורה מע כתאב מנה צחבתאה פגאובה אל רב רבינו אברהם עלי כתאבה וחל משכלאתה ופסק מעאריצאתה והדה נסבה אל כתאב קאל ז"ל.

משכיל על דבר יומא, מוערב וממלא, ושוקד על דלתות חכמה מגבורה גברה ומכלי קרב שפרה לנום שמה לעזרה, ומפנינים יקרה, וממאורות מאירה, ומענא השמים טהורה, ומכפרת מעעירה, למעקלי היסרה, ותומכת כבוד ועטרה, לבני חבורה, ברורה, על שלחנה סדורה, ובחבתה קשורה, ובחבליה מועורה, ומשנתה נעורה, וידיה מחבצת תבל נעורה, וממעדניה חסירה, ושוקדת על עלומיה לבחירה, פעמים בארוכה ופעמים בקצרה, כמה בני אלים, וראשי חיילים, יושבי על מדין ויודעי דת ודין הדולים, מעמקי מים הדירים, חפצי נוטה שפרירים, לדון בכללות ופרטות, ומדין דלים להטות, ולגלות סתרי לומדין, מלמדיו, ושני כתובים הציאם כאחד ואין מלמדיו, ולהסיר חסולות בחמורות וקלות, ולסקל מסלות בסדרי נחלות ושני דייני גזילות וכלכול אחת עשרה מעלות בקדש נכללות ולהסיר מנעולות כמה הד נגללות וחוזרות חלילות ולחזק נחלות באיסורין על איסורין חלות ודין לאו שכללות ובחילוק מעלות שנים עשר מזלות כבוד הקציעות נכללות ובפלאי אחת עשרה כפולות כבוד, על סלסלות ולתנות ולשנות חכמות ספונות ולהפריש בין הקס לשונות ובין למדין מענינות נפונות כרחלים כצינות ולהשקיט שאונות אנשי התבונות דייני שוגות וזדונות וסדרי קרבנות חכמות שרותיה האם תנמאנה למימיה ולטלי רביצים ותערבנה למעדניה ומסך יינה ותכלינה הנפשות לחזרותיה ודבוריה אף היא תשיב אמריה עושו לדציר הגביר שר הנדיבים מויל הרביצים מענני שפתות ערבים ומשציע רעבים מלחמי תודות קרבים ומויל עלוצים מסלונים וסרבים ומכנה שביצים מקרבים נכרבים פניהם פני להבים והמה בכתובים מוקל תפארה ומשח מלחמתה ופוחת פתח ומגיש מנחת חבתה משמנה ומסלתה לפני י"י צעתה נכר מטעה וחותר אזרועה חכם חרשים ונכון לחשים ומגביר חלשים עץ חכמתו מזכר לחדשים ולבקרים חדשים ראש הישישים ולו שם בשלשים כבוד גדולת קדושת חכמינו אדירנו מרנו ורצנו אברהם החכם האדיר דגל הרבנים שומר אמונים יפטר הענינים אב ההמונים יצאנו משביח שאונים ויארץ ימים בשמחות ושאונים בן כבוד גדולת קדושת מורנו ורצנו פרשנו ורכבנו גיה עפעפינו אדונינו משה הרב הגדול המעוז המגדל אות הזמן ופלאו ממזרח שמש עד מבואו כפיר התושיה המסלסל תרומיה הנמלא כמים בנים מנוחתו כבוד וצד טוב אותו וצדוד ישא שלום מלפני אל אלקי הרוחות מחלק ארוחות אל עמים ומשפחות מקבץ נכוחות השת חכמה בטוחות אשר אנוני קשבות וביניו פקוחות לשמיע שיחות דוברי נכוחות ומחיות תחת כסאו תמיד שוחחות ורון ורוממות מקדישות

ומשכחות ותאודדנה הנפשות לפורחות ומאופנים וחלפי שנאנים לעומתם מכוונים צחיותם חונים
 ובהנשאל נטענים וצריך שם כבודו עונים ועל משמרותיהם משתנים ערב וצוקר משגנים ומחמשה
 קנינים צעולמו נכונים ובארץ נראו הנגנים ומצדק עינים מאירה עומדת לעד טהורה מפנינים
 יקרה צושה החמה והלצנה חפרה תומכיה מאזשרה מסלסליה מאמירה מצניה צהרה אשר דרכו
 נסתרה ותופע עליו נהרה ומאוסיה תומכיה השוקדים על דלתותיה ומתועדים לאהלים ושינה
 מנדרים ולמלחמה חומדים ומתענוגי הזמן נחידים ומשלחי אהלים וסודדים ועדו ומשרתו השמח
 בתורתו המתפלל על שלותו וגדל מעלתו דניאל הבבלי בן סעדיא נ"ע המחלה את פני נדבתו
 להראותו את צית נכחותו ואוצר חמדתו וכל שירותו מדי עלותו צית חכמתו ואהלים ירצה
 תורתו ויחון משרתו באהבתו ובחמלתו ואם יאמר אדוני זה מה זה ועל מה זה ערך כתב זה אל
 מזה לבן מזה מי יתן וסיה דבר ה' אל אברהם במחזה חני דניאל צנותי בספרים וערבי הסדרים
 אמרי קדש מתצרים ואמת האמרים מאירים כמאורים ומספרים יקרים וחפשי צחדים מקום
 נהרים יאורים ורוו אמאני ופקחו עורוני והאירו אישוני והסציחו שאוני ומרוצ עצוני המה
 ינחמוני וכל יקר ראתה עיני מה שלא שמעה אזני מדברי גאוני וצטלו ספקות בלג היו חקוקות
 וצרחות משתקשות ושרו כל קטרין ואתגליון מטמורין מכמה דרין מגוברין הדורין וגלחו גברין
 ופותחו דלתות סגורות צין שורות מזהירות והופיע נהרות צומנים סדורות נשים צלות מאירות
 וישועות רוכבות על אתונות נחורות וחכמות נברות בקדשי קדשים וצבורות ודעות טהורות
 צנגעים וצטהרות וגגדרו הפרצות וגללו המחיצות ונמתקו החמוצות ולבשנו המחלצות ונפסות
 יהודה מתקצנת ומי יוכל פיהו לפצות אצל לפי לפלופין צעין חוצצת הרצה מעות יש ואין
 שלחני לרגות ואתה הכהן המשיח תחתיו המושל צגנזכיו וצתיו עמוד והתיות תו על מצחות
 האנשים הנלחמים והנלחקים על דברים כראי חזקים הצאים צנקרת צורים וצנקיקים ולאליה
 ישראל נזקקים להגיה להם מעצבם ולהסיר מכאובם ולהחיות לבצם צחיוק ידים רפות צפירוק
 התקפות לבצם מנקפות ושטיפים סוחפות כרוחות מתנופפות על פני המים מרחפות והדה
 נסכה ענואן אל כתאב כבוד גדולות קדושת יקרת נפירת תפארת מורנו ורצינו ואדונינו
 נגידנו אברהם הרצ המוצק הפטיש החזק נגיד עם י"י צבאות יחיד הדור ופלאו צרוך י"י
 ומקוראו ממזרח שמש עד מצואו עד צלי שמש ינון שמו ועד ירח דור דורים.

נסכה אל גואב אל די גואב בה

אדוננו אברהם זקל לר' דניאל הבבלי ז"ל.

הנה אל ישועתי אצטח ולא אפחד אל סדרת החכם הנכבד האבוב הנחמד כג"ק מ"ר ר' דניאל
 החכם האדיר הגדול האציר איש החמודות חלוק החכמות וגביר התעודות זקן וגשוא פנים
 יקר ונחמד מפנינים יגביה האל מעלתו וירצה תורתו וגדולתו צר סעדיה הזקן הנכבד הנכון
 היקר נ"ע מאת דורש שלומו ומכבד מקומו המשתעשע בחכמתו המשבח צינתו מספר מהלליו הנכסף
 אליו אחיו אברהם צר' משה זכר קדש לצרכה.

אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה וגודע לכם דעת בינה ומזמה לשמע און שמענו חכמתך
 ורואיך מתפארים צבינתך לאמר עמד לתורה גואל ובאר אותה לעיני כל ישראל גלה
 סודותיה והוציא לאור תעלומותיה והקשה על חכמי מזרח ומערב ודבריו כמים קרים ציוס שרצ
 וישמע הקול למרחוק בינו צוערים ועלזו וישירים כי לא אלמן הדור מן הדורים הנה אחד חכמי
 הוציא חדוש עיניים וסתר דברי חכמים קדמונים וצכל ענין מלך יחזיר ויביע וצכל אשר יפגם
 ירשיע וחסף זרועו במלחמת התורה וחגר כליו ספרי הגמרא ונשען בדקדוק הפרושים ישנים עם
 חדשים הנה החצור אשר עמד כל חכם אצלו ולא יכול גבור לעמוד למולו הוציא צעייניו כל סוד
 נעלם וגבר צו על גאוני עולם ויצן דיק עליו ויתמרמר צכל כחו אליו ויציאו צמזוק וצמזור ולא
 השאיר

השאר לו מצנר וישמחו לו למטרה עד אשר פרץ חומתו הצנורה והנה השועלים מהלכים בחור
 רחבותיו אחר אשר היו האריות מתרחקים מסביבותיו ויתמחו השומעים לאמר שמענו וימס לבנו
 ולא קמם עוד רוח בנו ונאמר עליהם אל תהיו כפתים לכל דבר מאמינים כי לא זאת דרך
 הגבונים ולמה נחרד ונתעצב נעמוד על עמדינו ונתיצב עד אשר יבא דבר האיש וגדענו ונראה
 אם אמת שמעו אזנינו הנה חכמי מזרח ומערב לא עמדו לפנינו וגם את הדוב גם את הארי
 הדינו ויהיו כמותם הילדים האלה אשר כגילנו ויהי אגחנו נושאין ונותנין בדבר וחוקרין לידע
 התנן מן הבר והנה אגרת וכל יקר אגרת ולספקות וקושיות אגרת מלאכתה מלאכת חכמים
 חוקרת על סודות נעלמים פעמים תדבר רבות יפעם הענה עזות רואה מרחוק יעמודו ויבטלו
 ומוציאי דבה ביה אלינו יתנכלו ויחדד הרב במחזה ומראה ויאמר הבן להלז את המראה למה בני
 תעצל הלא אתה גואל היום רבו העלשינים עלינו ונכנסו זרים בנחלתנו וכל אדם ירחיב פיהו כאלו
 אין עומד לנגדו ואין יוכל לבד להכיל בזה ולמה זה בני ועל מה זה שקטתה כאיש נדבס
 ולא תעמוד כארי נובס ותלחום מלחמות אבותיך ותציל מיד זרים נחלתך ואומר אהה אדוני הכלה
 אתה עושה את שארית זמני הלא מקצתו לקוח לעבודת גויי הארצות ומקצתו מושעבד לניסול כרס
 ה' נבחות ומעט ממנו נשאר לספרים אשר נתתי ידי בחצורים ולפרושים אשר התחלתי בצאורם
 ואם לזה הענין אתה נותן אותי מהי אעשה גם אנכי לביתי ויאמר יום תוכחה היום ונאנח
 שמע ממני וקבל ענה שמור אשר הנחלתי לך ואחרי כן תרחיב את גבולך ואילו המקומות וכיוצא
 בעניניהם הנחתי לך להתגדר בהם פתח פיך ויאורו דברך ותרץ דברי הורך ומורך וידעו כי יש
 לנו גואל וכי לא אלמן ישראל ואומר כעצתך כן אעשה ובחסד האל אחסה והגני דניאל עתה
 יצאתי להשגילך בינה ולהודיעך כי דבריו ז"ל יש עליהם מגן וגינה וגבורים נלחמו עליהם ולא
 יכלו להם וקשת וחנית וכנע ושרין במלחמתם נשברו ואין יעמדו קנים רצונים אחד אל אחד
 נחצרו ואם יפה אדוני הקשית וכענין שאלת במקומות ידועים הלא רוב הקושיות רעועים ובאמת
 דברך טובים ונכונים ומעידים עליך שאתה מן הגבונים אבל בלשון השאלות דברי גדולות ויראה
 מכללם שהרב ז"ל נתפש בשצילם בטעויות רבות אחת אל אחת משולבות וכאלו נעלמו ממנו אותן
 הפליאות אשר המה לידך מובאות משניות הערוכות בסדר נזיקין ונוסח תלמוד מסכת משקין ודברך
 במקצתן מורים חיים לעומתם וממנו הדבר לא נעלם ואין לא יציאך עליו במשפט אדון העולם
 ואם לשון כבודך מכבדת אותנו אין נקבל שחד על הרב אדונינו ואילו היה החטא עלינו שתקנו
 ועברנו ומחלטנו ואחר כל אלה הדברים ההולכים על דרך השרים נחזור לעניני קושיותיך ונפרש
 מקומות ספיקותיך ונשיב אל כל מקום ומקום כענינו ועל כל דבר ודבר בלשונו ולולא רוב עסקינו
 ודוחק הזמן עלינו לא התאחרו התשובות כל זה הזמן כי הכל בחד האל לפנינו מזומן והאל
 יגדיל גדולתך וירבה שלום תורתך ויתמיד שלותך וכן יהי רצון.

שאלה א.

אמר הרב ז"ל בספר קרבנות מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או
 אחר השבת ושכח ומל שניהם בשבת פטור ולא שנא ליה בין שהקדים של שבת תחילה ובין
 שהקדים של חול ואחר כך של שבת וקשיא לי לפי עניות דעתי פסקא זו שהרי משנת תינוקות
 חלוקין האמוראין בסידורה רב הוגא ממני לה כר' שמעון אליבא דר' יהושע דתנן בפסחים ושאר
 זנחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואם ראויין הן רבי אליעזר מחייב חטאת ור'
 יהושע פטור ואמרינן מאן תנא דשאיני ליה בין ראויין לשאינן ראויין רבי שמעון דתניא וכולי
 ואשכחן דלא פטר ר' שמעון אליבא דר' יהושע אלא טועה בדבר מצוה ונתכון לעשות מצוה באותה
 טעות שהרי זנחים אחרים ששחטן לשם פסח בערב הפסח לר' יהושע כשרין הן בגופן אלא בדבר
 שאין לו קצבה כגון הפסח אבל השוחט לשם אימורי ציבור חייב וכגון דקדם ושחטינהו ברישא ולא
 קא פטר אלא בדבר שדרכו לחלף בן זכר וכן שנה וכיון דסבר לה רב הוגא אליבא דרבי שמעון

סידרה על זה הסדר מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחד שבת ואחד למול בשבת וכולי חייב אחד למול ערב שבת וכו' ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ורבי יהודה מחייב לה כרבי מאיר חליבא דרבי יהושע פוטר אפילו בשאינן ראויין אפילו דבר שיש לו קצבה ואפילו מידי דלא מחלף אע"ג דלא טרוד ביה דהא קתני ר' מאיר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור וקתני בבביתא אחד זבחים הראויין ואחד זבחים שאינן ראויין ואמר ר' אליעזר פוטר הוה ר' מאיר אפילו בעגל של זבחי שלמים ולא מחלף ואמר ר' נחמן פוטר הוה ר' מאיר אפילו חולין לשם פסח אע"ג דלא מיטיר בהו לשום מנזה ור' חייא תאני לה משום ר' מאיר בפירוש והוצרכו לתרצה כגון דקדים ומל של שבת מערב שבת לזכא בקלות מנזה וליזא למימר דהלכה כר' מאיר שהרי שנינו במשנתנו סתמא כר' שמעון דתנן ושאר כל הזבחים וכן השוחט לשם אימורי ציבור חייב ואוקימנא בדלא קדים ושחטינאו לאימורי ציבור ברישא ורמינן מתניתן דתינוקות דפסחים דהא תינוקות אית להו קצבה וקא פטר הוה דעס בדבר מנזה וטרוד במנזה וקא מסדרינן לה בגמרא ברמיא זו כסידורא דרב הונא על דעת רבי שמעון ובשהעמידה רב חמי בשקדס ומל את של ערב שבת וגבי אימורין כגון שקדס ושחטינאו ברישא ובעינן לזיתוביה מסיפא מדבריו של ר' מאיר השוחט לשם אימורי ציבור פטורין ורמינן עלה מתניתא דתינוקות לא תנינן לה אלא משמא דר' חייא מכלל דתוספתא דר' חייא הוה כר' מאיר אבל מתניתא לא תנינן לה כר' מאיר אלמא כר' שמעון סבירא לן בטועס בדבר מנזה בין בתינוקות בין בזבחים וסוגיא אחריתא נמי מוכחא דכר' שמעון סבירא לן דהא אמרינן לקמן ור' יוחנן כמאן אי לימא כר' יהושע דתינוקות דילמא שאני התם דזמנו בהול ואין בהול אלא מי שלא נעשית מנחתו שמע מינה דאינו פטור אלא אם הקדים את של חול ברישא ואי כר' מאיר סבירא לן לא הוה לן לרחויי דלמא שאני התם דזמנו בהול דהא ר' מאיר פוטר ואפילו הקדים של שבת ברישא ובטעם שכל את של חול לא הוה כרת לשום מנזה שהרי עשה המנזה אפילו הכי קא פטר וכן נמי יבמתו אע"ג דלאו זמנו בהול פטור אלא שמע מינה כ"ר שמעון אזלא סוגיין הלכך ליכא למיפטר בתינוקות אלא מה שפטר ר' שמעון בשני תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת ברישא מפני שהוא בהול בחובת היום כדאוקים ר' חמי והוא טרוד בדבר מנזה שהיא מילת את של חול ומתכוין לעשות מנזה את של שבת אבל אם קדם ומל את של שבת ואחר כך מל את של חול חייב וכן נמי באימורי צבור אם הקדים פטור ואם אחר חייב וכן פסק הוא ז"ל בזבחים כר' שמעון שכך אמר למטה שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות אם ראויין הן לקרבן פסח פטור, מקרבן חטאות מפני שחט ברשות ואם אינם ראויין כגון שהיו נקבה או בן שתי שנים חייב חטאת שהרי אינו ראוי למנות הפסח והא לא מתוקמא כר' מאיר דהא ר' מאיר פוטר אפילו בעגל של זבחי שלמים כיון דטריד ואע"ג דלא מחלף ואפילו בחולין משום דמחלפי ואע"ג דלא טרוד וכל שכן בנקבה וכן שתי נשים שהיו לו לפטור אלא ש"מ מינה כר' שמעון סבירא ליה ומאי שנא בתנוקות דפסק כר' מאיר ומאי שנא בזבחים דפסק כר' שמעון אם יכול מר לעמוד על סוף דעת הרב בדבר זה יבאר לנו הטיב ולא עוד אלא גבי אימורי ציבור אמר וז"ל וכן אם שחט יתר על חובת היום חייב חטאת על התוספת וזה הדבר משמע ואפילו זבחים אחרים לשם אימורי ציבור ובין שקדס וסבירא זו אפילו כר' שמעון ליתא דהא קא מוקמי מתניתן דקתני אימורי ציבור יוכיחו וכולי בשקדס ושחט אימורי ציבור ברישא אבל שחט זבחים אחרים לשם אימורי ציבור פטור הוא וכל שכן חליבא דר' מאיר דאיכא לאקשוי בין הקדים בין לא הקדים שהרי בפירוש אמר ר' מאיר השוחט לשם אימורי ציבור פטור ומוקמנא לה כגון דקדם ושחטינאו לאימורי ציבור ברישא ומאי שנא דפסק לא כמר ולא כמר.

תשובה.

תורף קושיא זו למה סמך בזבחים כר' שמעון ובתינוקות כר' מאיר וכד מעיינית בגמרא דהאי מתניתין דתינוקות 'בדוכתא צפ' ר' אליעזר מתברר לך דוקיא דמתניתן כדתני ר' מאיר דגרסינן

דגרסינן התם רב הונא מתני חייב ורב יהודה מיתני פטור ואמרין דטעמי דרב הונא דאמר ר' שמעון לא נחלקו וכו' וטעמא דר' יהודה דאמר ר' מאיר לא נחלקו ובתר הכי אמרין תני ר' חייא אמר ר' מאיר וכו' ואקשינן אליבא דהאי לישנא השתא ר' יהושע וכו' ותרצינן אמרי דבי ר' ינאי רישא בגון דקדש ומל של שבת בערב שבת דלא נתנה שבת לדחות וסיפא נתנה שבת לדחות ושמינין מהאי תירוץא דלא חייב ר' יהושע ברישא אלא מפני דליכא לגביה דחייית שבת אלא חס יס שם תינוק למוול בשבת פטור לדברי ר' יהושע אף של ערב שבת ואחמא רב חסי לרב כהנא אליבא דהאי תירוץא רישא נמי נתנה לדחות אצל תינוקות דעלמא ופריך ליה לגביה דהאי גברא לא נתנה שבת לדחות וקם ליה האי פירוקא מומסקנא דשמעתא הוא ושמינין אליבא דהאי מסקנא דאס יס שם לגבי האי גברא דחייית שבת בשיס שם תינוק למוול בשבת פטור לא שנא על שלאחר השבת ולא שנא על של ערב שבת ולא שנא הקדים של חול או של שבת וכו' דאוקמתא דאוקי ר' חמי בפסחים שסומכת עלה אליבא דר' שמעון היא דאמר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שני תינוקות אחד למוול שבת וכולי ועל דהאי לישנא דהוא מומר דר' שמעון כדאיפרש בשבת אוקים ר' חמי בפסחים הכא במאי עסקין וכולי ומימר דר' שמעון בתינוקות לא סמכין עליה דמדחזין שקלא וטריא דגמרא אליבא דהאי דתני ר' מאיר שמעין דדוקא הוא ועוד דמסקנא דשמעתא הוא דהא רב כהנא תירץ אליבא דר' יהושע בלישנא דר' מאיר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למוול ערב שבת ואחד למוול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת שחייב וכולי ותירצו דמתניתין כדאמר דבי ר' ינאי ורב כהנא ולפיכך הילכתא אס יס שם אצל האי גברא דחייית שבת פטור בין הקדים של חול ובין הקדים של שבת כדאמר ז"ל ואע"ג דלא סבירא לן בתינוקות בלישנא דתני ר' שמעון דמסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא כר' מאיר אזלי סבירא לן כותיה צנחנים דדוקא דמתניתין כותיה אזלא ולא מפני שסבירא לן בענין צנחנים כר' שמעון דאמר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שאין ראויין וכולי סבירין נמי כותיה בענין תינוקות דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה דמסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא במתניתין דתינוקות אליבא דר' מאיר כדפרשין ולפיכך סמכין אליבא דיתרינו דבי ר' ינאי ורב כהנא דה"ל כרבי יהושע ואוקמתא דמתניתין בענין צנחנים כר' שמעון ולפיכך סמכין עליה דאמרין בגמרא מאן תנא דשני ליה בין ראויין לשאיין ראויין ר' שמעון היא דתניא צנחנים וכולי וליכא מאן דפליג על האי אוקימתא וסוגיא וסתם לן התנא כר' שמעון ש"מ דלית הילכתא כר' מאיר בהאי ענינא דמחלוקת דבריתא וסתם מתניתין הלכה כסתם מתניתין ולענין אימורי צבור לא ידעתי היאך בא משמע דבריו ז"ל שאמר וכן אס שחט יתר על חובת היום חייב חטאת על התוספות כשאמרת משמע בין שקדם ושחט אימורי צבור ברישא ובין שלא קדם היאך יביא יתר ותוספות אלא אחר העיקר אין משמע יתר על חובת היום אלא ששחט חובת היום והסוף אחר כך ושחט צנחנים אחרים ומפני זה אמר ז"ל חייב חטאת על התוספות כדמוקמינן בדקדים ושחטניהו לאימורי צבור ברישא והאי אוקמתא בענין צנחנים ליכא מאי קא דחי לה וליכא מאן דסליק אדעתיה דהיל' כר' מאיר באימורי צבור דיחיד הוא לגבי רבים ולית הלכתא כותיה ובבר דבריינא להא מלתא היטב.

שאלה ב.

ועוד קשיא לי שאמר ז"ל בספר קרבנות (פרק שני מהלכות קרבן פסח) דד"א שהאונן טובל ואוכל פסחו לערב שמת לו המת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח אצל אס מת לו המת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני ואס שחטו וזרקו עליו הדם טובל ואוכל לערב שמעיין מהא שאס מת לו המת קודם חצות ועבר עליו חצות ואע"פ שלא ניטמא אינו מהחייב בפסח מפני שהוא אונן נמצא מה שאמרו חכמים באונן לא העמידו דבריהם במקום כרת אינו אלא

אלא לאחר חנות אצל קודם חנות העמידו וגדחה לפסח שני ואע"פ שהלכה זו חמורה וגריבה לפנים ולפני ולפנים קשיא לי זה טובא חדא דמי שמת לו מת אחר חנות לאו אונן קרינן בה דהא מחייב קודם לכן ולא חל חנינות עליו ואם כן מאי לא העמידו דבריהם ולא אשכחתי לה אלא קודם חנות דחל עליה חנינות ואפילו הכי צילת חייבו אותו באכילת פסח וסייגו דתנן האונן והמפקח בגל וכולי שוחטין עליהן לכתחלה ועוד הכי אשכחן תנא דפטור אונן ודחה אותן לפסח שני והא תנו רבנן אילו שעושין את השני זצין והצבות ולא תנא אונן בהדיהו ועוד הא תנן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שאלו פטורין מן הכרת ואילו חייבים בהכרת ואוקים רב שש דמויד ואנן קתלי בהדיהו ועלה קיימי ואילו חייבין בה כרת מכלל דליכא פלוגתא באונן שלא עשה את הראשון חייב כרת ולמאן דשאיני לה בין קודם חנות לאחר חנות ליכא לאוקמי אלא בקודם חנות דלאחר חנות לא חלה חנינות ולא אונן הוא ואי אמרת הא אשכחן תרתי סוגיא דמוכחי דמת קודם חנות אינו מביא לאחר חנות מביא חדא דפרק מי שהיה טמא הא דת"ר המפריש פסחו וכו' יביאנו לשם הפסח אין צנו וכו' יביאנו לשם שלמים ואמרין בדמת האב אימת אי לימא דמת קודם חנות צנו ממינה עמו יביאנו לשם פסח הא קא חלה חנינות העלוי ותרין רבה לשם פסח שני מכלל דאם חלה חנינות עליה לא מיייתי והשנית דפרק טבול יום בצחים הא דמקשינן בר' שמעון אדר' שמעון דקתני ר' שמעון אומר חנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מיהא דתני ר' שמעון אומר שלמים כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן ונין לרבות את הפסח ותרין אביי לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חנות וכאן שמת לו מת אחר חנות קודם חנות דלא איחזי לפסח חלה עליה חנינות לאחר חנות דאיחזי לפסח לא חלה עליה חנינות דשומעת מינה דאם חלה עליה חנינות לא מיייתי התשובה על זה האי דקאמרין בפסחים צנו ממינה עמו יביאנו לשם פסח בתימה הא קא חלה עליה חנינות הבין הוא פירשא הא קא חלה חנינות עילוי ויכי מיייתי פסח לבדו דהא תנן ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן ואמאי תני יביאנו דמשמע הוא לבדו ותרין רבה שלא נכתוין התנא אלא לתקן את כגס הפסח וללמד שראוי הוא שיביא פסח שני ואע"פ שמתו מקצת בעליו אם נטמא הבן מביאנו בפסח שני מפני שהוא מזה להטמא לאביו ולעולם אם לא נטמא ממונו עזמו עם אחרים ושוחטין עליו עמקן לא בא לתרין לשון התנא שאמר יביאנו וכך דרשנים דאמר אביי לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חנות דחלה עליה חנינות לכך שנינו לא יביא ומאי לא יביא בפני עצמו אצל עם אחרים מביא ואע"ג דחלה עליה חנינות שלא העמידו דבריהם במקום כרת אצל לאחר חנות דלא חלה עליה חנינות יביא ואפילו בפני עצמו כמנחת קודם חנות דחלה עליה חנינות ויש לו להטמא לא יביא בפני עצמו אצל מביא עם אחרים ועלה אמרין אצל אונן טבול ואוכל את פסחו משום דקסבר חנינות לילה מדרבנן אצל לאחר חנות מאחר שנתחייב בפסח אפילו חנינות יום דמאי דאורייתא לא חלה והין לו רשות להיטמא שוחטין עליו ואפילו בפני עצמו ולא חיישינן שמה יטמא כדקאמרין הא דתניא להיטמא לא רצח מטמאין אותו בעל כרחו ונעשה ביוסף הכהן וכולי אהא דתניא ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו אמרת לא יטמא ופרקינן הא קודם חנות הא לאחר חנות יעיין מר בהא מלתא ואם יס ראה לדברי הרב יאיר עיינו בה שאין צנו כח להשיג.

תשובה.

לא ידעתי מאי קשיא דהא תנן טבול ואוכל את פסחו לערב ושקלינן וטרינן בהאי מתניתין טובא דפרק טבול יום ואסיק אביי אידי ואידי כי מת לו מת קודם חנות דלא חזי לפסח חלה חנינות עליה מת לו מת אחר חנות דאיחזי לפסח לא חלה חנינות עליה וכך מפרש דפרק מי שהיה טמא משקלא וטריא דגמרא במפרש את פסחו ומת דקודם חנות איחזי ליה לפסח שני כהה פסחו אמרת לא יטמא ופרקינן הא קודם חנות הא לאחר חנות דכבר אי חייב נמא הא דתנן אונן טבול ואוכל את פסחו לערב תרנא בשמת לו מת אחר חנות דכבר אי חייב ליה

ליה בפסח קודם האנינות ומפני זה לא חלה אנינות עליה ולא העמידו דבריהם במקום כרת וכן שינויא דשנית להני שמעתתא בתשוצתך ואמרת דלא אתא גמרא אלא לאשמעינן דקודם חנות אינו מציא קרבן פסח לבדו ולאחר חנות מציא אפילו לבדו לא ידעתי מנין לך תירוצ זה אי מגו' לא ידענו ולא ראינו הודיענו באיזה מקום בא תירוצ זה ואי מסבירא לא מנחין תלמוד ערוך מוכיח דלאחר חנות מציא וקודם חנות נדחה והדרין לשנויך דכתיב האי שינויא אמרינן ואכן אשנויי ניקו וניסמך כל שכן שאינו שינוי מצוי בתלמוד אלא בסברא די לך ודאמרת דלא אירי גמרא אלא צענין הכבש עצמו אם ידחה לשני או לא ידחה אם תדחוק ותאמר כך שמעתא דפסחים דהיא צענין הנופריש את פסחו מה תאמר בשמעתא דזבחים דהיא צפירוש באונן עצמו ואמרינן קודם חנות דלא חזי לפסח חלה אנינות עליה ולאחר חנות דאיתזי לפסח לא חלה אנינות עליה וכמה יש לתמוה על זה השבש שמעתא דאונן דחלה אנינות עליה אע"פ שאונן שוחטין עליו צפני עצמו שוחטין עליו עם אחרים דמאחר דחלה אנינות עליה ולא חזי לפסח מה לי צפני עצמו מה לי עם אחרים וכי יעלה על הדעת דאונן דתנן גבי מפקח בז"ל וחזריו אין אונן דלאחר חנות דהוא ראוי ומחוייב לקרבן ומן הדין היה לשחוט עליו אלא צפני עצמו אלא גזירה שווא מפני כאז לבו לא יאכל וישאר הכשר ויבא לידי שריפה והיינו דתנן ועל כולן אין שוחטין עליהן צפני עצמן שלא יציאו את הפסח לידי פסול ולדברך אונן דקודם חנות כאז לבו הרבה ומפני זה אין שוחטין עליו צפני עצמו ושללחה חנות לא חיישין ביה שווא יציא את הפסח לידי פסול שכאז לבו מועט ואינו כראשון ומפני זה שוחטין עליו צפני עצמו יציא בארעא וגזירא בשמי שמיא מי שימות לו מת קודם חנות אכלו מרובה יתר ממי שימות לו מת אחר חנות ואין צו צורך להאריך בציאור הפסד זה הפירוש ושאמרת בכלל קושיתך היכי אשכחן תנא דפטר אונן ודחה אותו לפסח שני הא אשכחן ליה צענין הנופריש פסחו ומת כולי כדתרין רבא ושאמרת הא תנן רבנן אלו עושין את השני הזנים והזנות ולא תנא אונן בהדיהו לא קשיא מידי דמידי דפסיק ליה לתנא כגון זבים וזבות תנא מידי דלא פסיק ליה כגון אונן דפעמים נדחה לשני ופעמים עושה בראשון צשמת לו מת אחר חנות לא תנא ור' תנא בהדיהו טמא שהוא טמא מת ואונן שמת לו מת קודם חנות חנות סתמיה דטמא הוא כדגרסינן בזבחים לסיועיה לאביי ומנא תימרא דשאני לך צין קודם חנות לאחר חנות דתניא לה יטמא מזה לא רצה ליטמא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ציוסף הכהן וכולי ואי בעית אימא תנא ושייר ודקא מקשית מאוקמתא דרב ששת דמוזיד ואונן דקתני בהדיהו לא קשיא מידי דאנן דומיה דמוזיד קאמר מוזיד שהוא חייב בקרבן פסח בראשון כך אונן שהוא חייב בראשון ולא הקריב ואינו אלא באונן דאיתזי לפסח כגון שמת לו מת אחר חנות כדאמר אביי ולא דחינן גמרא כתיב הכי קשיא דמיערקי נכמה אנפי שאמרת בתחלת דברך דמי שמת לו מת קודם חנות לאו אונן קרינן ביה טעות הוא דאע"ג דלא חלה אנינות עליה לענין פסח חלה עליה לענין קדשים כדתנן בפירוש טובל ואוכל את פסחו לערב אכל לא בקדשים ולא עוד אלא שאפילו לענין פסח אקרי אונן דאמרינן אונן ומוזיד קתני בהדיהו מלשון המשנה עצמה מדע דאונן קרינן ליה ואע"ג דלא חלה אנינות עליה והמשכילים יצינו.

שאלה ג.

וחו' הא דתנן בפסחים מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ודייק משל רבו הוא דלא הא משל עצמו יאכל ורמינן עלה הא דתניא לא משל רבו ולא משל עצמו ופריקין לא קשיא הא צמשה ראשנה הא צמשה אחרונה וכן גמ' הא דתנן הכל חייבין ברהי' ואוקימנא לאיתווי מי שחציו עבד וחציו בן חורין ודקאמר רבינא מי שחציו עבד יכול פטור מן הרהי' וקשיא ליה מתניתן ופרקה כאן צמשה ראשונה וכאן צמשה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו וכולי ובתריניהו פסק ז"ל דמתני צמשה ראשנה דהכי קאמר לענין פסח (פ"א מהלכות קרבן פסח) מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן חורין ולענין

ולענין ראיה אמר הרב ז"ל מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין פטור מן הראיה מפני נד עצדות שבו וחזיו לו. והאי דקאמרי כאן במשנה ראשונה לחייב ובאן במשנה אחרונה לפטור את הטעם מפני נד עצדות שבו קשיא לי היכי מחייב על דעת משנה ראשונה הרי הטעם חזיו ועוד בפסח מה טעם לא הרי מי שכולו עצד חייב בפסח למה על דעת משנה אחרונה חזיו אוכל והדעת מכרעת שזמנה ראשונה מפני שהעצדים פטורין מן הראיה שכל מזה שהאשה חייבת בה עצד חייב בה ונשים פטורין מן הראיה אמר רבינא דפטור ובמשנה אחרונה שנתחייב רבו מן הדין לשחררו נמצא כמי שנשתחרר וחייב אמרין הכל לאיתווי מי שחזיו וכולי ובפסח אע"פ שהעצד חייב באכילה על דעת משנה ראשונה לא יאכל מידי דהוה אעצד של שני שותפין דקעדי אהדדי דלא יאכל הכא ודאי קפדי אהדדי משום הכי לא יאכל אצל משנה אחרונה כיון דעל דעת בית דין עומד להשתחרר כשתחרר דמי וראיה על זה שהרי התלמוד מדמי ליה למעוכב בגט שחרור דאיבעיא להו במסכת גטין מעוכב בגט שחרור יש לו או אין לו קנס ואתין למפשטה מדתניא היתה מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין נותן חזי קנס וחזי קנס ליורשיו מאי לאו במשנה אחרונה דלא מחוסר אלא גט שחרור ודחין לא במשנה ראשונה מכלל דלמשנה אחרונה בן חורין הוא וחזיו מחוסר אלא גט בלבד מפני דעת בית דין אם נתברר לכבוד החכם הגדול ש"ל טעם פסק הרב ז"ל פסקא זו יברר לנו ושכרו כפול.

ת ש ו ב ה.

לדברי משנה ראשונה עצדין ליה תקנה להוציאו מחיובו ומפני זה אוכל משל עצמו ולדברי משנה אחרונה אע"פ שזו היא תקנתו להוציאו מידי חובה שעצדים ובני חורין חייבין בפסח לא עצדין ליה תקנה שמה יהיה זה גורם לעוכב שחרורו ואנו צריכין לבקש את רבו לשחררו כדי שלא יונע מן המצות ולפיכך לדברי משנה אחרונה לא עצדין ליה תקנה כלל אלא אמרין לרבו זה חזיו אוכל לא משלך דלא קרינן ביה עצד ולא משל עצמו שאין לו קניה גמורה אלא מהר ישחרו בלבד כדי שלא יונע מן המצות ולפיכך נתקנו עד שיעשה כולו בן חורין אצל לדברי משנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עצדין ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק כדעצדין ליה תקנתא בשעורב ואוכל משל עצמו וכשם שאין קנייתו גמורה כך אין חיובו גמורא שכבר יצא מתורת עצדים ולא נכנס לתורת בן חורין ולפיכך יוצא בשל עצמו ודברים של טעם הן ולענין ראיה אין הדבר צריך ראיה דמי שחזיו עצד וחזיו בן חורין פטור ממנה דגרסינן בגמרא דתגיה על פסקת ועצדים שאין משחררין אמר רבינא לא נצרכא אלא למי שחזיו עצד וחזיו בן חורין דוקא כמי דקתני ועצדים שאין משחררין מאי שאין משחררין אי לימא שאין משחררין כלל ליתני עצדים סתמא אלא לאו ש"מ שאין משחררין לגמרי ומאי ניהו מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין והואיל ודוקיא דמתניתין כרבינא ומסקנא דגמרא הוא הלכתא כותיה וכן ואוקימתא דאמרין בתחלת המסכת דאמרין הכל לאיתווי מאי לאיתווי מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין דחייב היא דרבינא פליג עליה דאמרין לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה פירוש דמשנה ראשונה לחייב מספק ולמשנה אחרונה פטור ועל אותו הדרך שפירשנו בתחלה וחיוב הספק מדברי סופרים הוא ולא חייבו בכאן אע"פ שחייבו במקומות אחרים ודקאמרת דלמשנה אחרונה בן חורין הוא אלא שמעוכב גט שחרור לא יתכן לומר זה דמי שלא הגיע לידו גט שחרור חזיו בן חורין שאין העצד קונה עצמו אלא או בכסף או בשטר שהוא גט שחרור אלא מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין אין רבו יכול להשתעבד לו לדברי משנה אחרונה דרבנן אפקיהו לשעבודיה ויציא משעבוד העצדים ולעולם לא יכנס לתורת בן חורין לגמרי עד שיגיע גט שחרור לידו ולא נעשה חזיו בן חורין אלא בשטר או בכסף וכן לא יעשה חזיו אחר אלא בשטר או בכסף וכל מעוכב גט שחרור אע"פ שיצא לחרות לענין שעבוד חזיו נעשה בן חורין ליחוסין או למצות עד שיגיע גט שחרור לידו וכבר הארכנו בתשובה זו יתר ממה שהיא צריכה.

שאלה ד.

ועוד אמר הרב ז"ל בהלכות קרבן פסח פרק חמישי גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני והוא לא אתיא כר' דאמר שני לאו תשלומין דראשון הוא וכן אמר בספר הנוטות חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דזריחא וכולי ואמר לבסוף שהלכה כר' וכשעיינתי נראה לי דקשיא ידידיה אדידיה דהא ר' לא נפק ליה דשני רגל בפני עצמו הוא אלא מדרריש הכי וחדל לעשות הפסח וכנרתה דראשון אי נמי קרבן כי לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא כרת אחריתי וקא סבר מגדף היינו מזכך את השם ומגדף כתיב ציה כרת ובתיב ציה במזכך את השם ונשא חטאו וגומר האי חטאו דהכא מחטאו דמזכך את השם מה להלן כרת אף כאן כרת אשכחן בפירוש דקא סבר ר' מגדף היינו מזכך את השם ור' נתן סבר מגדף עובד עבודה זרה הוא לכך מאן דפסק כר' בפסח שני מיבעי ליה ליופסק כותיה במגדף והוא ז"ל פסק במגדף כר' נתן דהיינו עובד ע"ז שכן אמר ז"ל הלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף וכולי עד לפיכך המקבל עליו ע"ז בחלוש אע"פ שהוא חייב כרת ואם הזיד נסקל אם קבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה מועשה בעשייתה והמזכך את השם לא חייב בו כרת וכלל דמגדף היינו עובד ע"ז והאי סברא כר' נתן הוא ולא אפשר אלא או כר' בפסח ומגדף או כר' נתן כזה וכזה ועוד הא קימ"ל דהלכה כר' מחזירו ולא מחזירו ור' נתן ור' חנניה בן עקיבא חולקין עליו בשני דהרוריו סברי תשלומין דראשון הוא ועוד כאן לא פליגי ניניהו אלא בתקנתא ר' חנניה בן עקיבא סבר שני תקנתא דראשון הוא אע"פ שהזיד דראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני במזיד ור' נתן סבר אפילו שגג בשני חייב על הראשון אבל בתשלומין שניהם שווין והוא להו ר' וחזירו ואין הלכה כר' מחזירו ולפי סברא זו אין פסח שני מזה פני עצמו ליזכר לן מור מאי דאחזיוה דהא מן שמיא.

תשובה.

למה נדחת להקשות מגר שנתגייר וכולי הלא בפירוש אמר ז"ל בתחלת פרק חמישי מי שהיה טומא וכולי שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת הנה בפירוש פסק כר' ולענין מגדף נמי לא פסק אלא כר' דמגדף היינו מחזרף אה השם שכן אמר ז"ל בהלכות ע"ז וכל המודה בע"ז לפיכך תולין עובד ע"ז כמו שתולין את המגדף ושיניהן נסקלין ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות ע"ז וכולי אין המגדף חייב וכולי הנה בפירוש אמר דמגדף מזכך את השם הוא מיהו עובד ע"ז כמגדף ולפיכך תולין אותו כמותו וכי עלה על דעת למידחי דר' דאמר מגדף מזכך את השם ולא עובד עבודה זרה הוא והא מחזינת דיקא כותיה דתנן בסנהד' כל הנסקלין נתלין דברי ר' אליעזר וחב"א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז הנה בפירוש תנן דמגדף לאו עובד ע"ז ועוד תנן המגדף אינו חייב עד שיפריש את השם וכולי הנה בפירוש תנן דמגדף היינו מזכך את השם לא יסתפק זה לקטני תלמידי אבא מורי ז"ל כל שכן לו ושאמרת והמזכך את השם לא חייב בו כרת כלל היאך תאמר זה וכבר אמר ז"ל בהלכות ע"ז ואחד העובד ע"ז ואחד המגדף את השם יכול מאחר שהשם מגדף לעובד ע"ז וע"ז חייב בו כרת כך המגדף חייב כרת ובפירוש אמר בהלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף ומזבל מילה וקרבן פסח וכולי וכי משנה נתעלמה ממנו ז"ל דתנן שלשים ושש כריתות בתורה הנה על האם וכול' והמגדף והעובד עבודה זרה ומהאי דאמר בהלכות שגגות נמי יתבאר שמגדף לאו עובד עבודה זרה דכל עובד ע"ז חייב חטאת חוץ ממקבלה בחלוש ואלו סבירא ליה דמגדף עובד ע"ז לא הוה מיייתי מגדף בכלל פטורין מן החטאת ודקא דיקת מדאמר בהלכות שגגות לפיכך המקבל עליו ע"ז בחלוש וכולי מכלל דמגדף דאמר עובד ע"ז לאו דוקיא היא דהכי פירוש דבריו ז"ל לפי שפטור מגדף מקרבן אע"פ שהוא

בלאו שיש בו כרת כדאמר ונתן הטעם מפני שלא עשה מעשה שכך נוסח דבריו והמגדף מפני
 שאין בו מעשה ונאמר לעושה בשגגה יאל מגדף שאין בו מעשה אמר אחר כך לפיכך המקבל עליו
 ע"ז באלוה וכולי כלומר לפי שנקטר מגדף מקרבן מפני שלא עשה מעשה כך יפטר מקבל ע"ז
 באלוה מקרבן מפני שלא עשה מעשה וזה ברור מדבריו ז"ל הנה נתבאר לך דהאי קושיא לית
 בה מאי דקשי ליה דדבריו ז"ל ברורים ותרונים ועומדין שהולכין על שורה אחת ואין ביניהם חלוקה
 כלל ושאמרת ועוד הא קיימא לן דהלכה בר' מחזירו ולא מחזירו ור' נתן ור' חנניה בן עקביא
 חלוקין עליו בשני זו ודאי נריכס עיון וראוי לעמוד בה ולהקשות כמותה ופירושה יתבאר מפירוש
 השמועה אלא נכנס הספק ובאה הקושיא אלא מזה שאמרת שבין לר' נתן ובין לר' חנניה בן עקביא
 שני תשלומין לראשון ולאו הכי הוא דהכי אמרינן במאי קא מייפלגי ר' סבר שני רגל בפני עצמו הוא
 פירושו שאין השני תלוי בראשון אלא חיוז בעצמו כמו שאר הרגלים לפיכך אם הויר לדבריו בראשון
 בשני חייב וכן אם שגג בראשון והויר בשני כדאסיקנא לבסוף הילכך הויר בזה וזהו וכולי הויר ושגג
 בראשון והויר בשני לר' ור' נתן חייב וכולי שגג בראשון והויר בשני לר' חייב וכולי ור' נתן סבר
 שני תשלומין לראשון הוא ותקוני לראשון לא מתקינין ליה ולפיכך לדבריו אם הויר בראשון ושגג
 בשני חייב שמשויר בראשון נראה לחיוז דתקוני לראשון לא מתקינין ליה אליבא דאם לא יכל
 התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב הוא לא מפני שלא עשה את השני שגג בו אלא מפני
 שלא עשה את הראשון להויר בו ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא בראשון הוא ולדבריו אם
 שגג בראשון אפילו הויר בשני או שגג בשני אפילו הויר בראשון פטור כדאסיקנא בסוף הויר
 בראשון ושגג בשני לר' וכולי ולר' חנניה בן עקביא פטור שגג בראשון והויר בשני לר' וכולי ולר'
 חנניה בן עקביא פטור וטעם הדבר שאם הויר בראשון לא נראה לחיוז שכבר עשה לו הכתוב
 לדבריו תקנה בשני ואם שגג בשני פטור שבעת התקנה שוגג היה וכן אם שגג בראשון והויר
 בשני פטור שהראשון שהוא עקר החיוז פטור הוא עליו מפני ששגג בו ואין השני עיקר חיוז
 עד שנחייב אותו עליו אם הויר בו ולא הויר בראשון הילכך לדברי ר' חנניה בן עקביא אינו
 חייב אלא בשהויר בזה ובזה כדאמרינן הויר בזה ובזה דברי הכל חייב נמצא עכשיו ר' נתן
 סבר שני תשלומין לראשון ולאו תקנתא הוא ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא בראשון הוא
 ולאו תשלומין הוא שענין התשלומין אינו ענין התקנה כדפרשינן תדע דאם הויר בראשון ושגג
 בשני לדברי ר' נתן שאומר שני תשלומין חייב ולדברי ר' חנניה בן עקביא שאומר שני תקנתא פטור
 הנה נתבאר לך דאין ר' נתן ור' חנניה שוין בשני תשלומין כשאמרת ור' אומר שני רגל בפני עצמו
 הוא ואינו לא תשלומין ולא תקנתא והואיל והדבר כן לא דחינן דברי ר' דדברי ר' נתן ור'
 חנניה בן עקביא שאין חזירו שוין בדבריהם עד שנאמר אין הלכה בר' מחזירו אלא גם הם
 נחלקין זה אומר תקנה וזה אומר תשלומין ואם יאמר אדם אין הלכה בר' דר' נתן ור' חנניה
 חלוקין עליו ואומרים אין שני תשלומין לראשון וכן נמי אין הלכה בר' חנניה מדר' ור' חנניה
 חלוקין עליו ואומרים אין שני תקנה לראשון הילכך ליכא למיגמר מזה הדרך הלכה לא בר' ולא
 בר' נתן ולא בר' חנניה אבל מדרך אחרת נדע דהלכה בר' שר' תנא קמא דבריתא והוא ס"ל שני
 רגל בפני עצמו בא ר' נתן וחלק עליו ואמר שני תשלומין שכך יאל מכלל דבריו כדאפרש בגמרא
 במאי קא מייפלגי וכולי וזה ר' חנניה בן עקביא וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנה הוא
 הילכך הלכה בר' דר' ור' נתן הלכה בר' דהלכה בר' מחזירו ור' ור' חנניה בן עקביא נמי הלכה
 בר' מזה הטעם עצמו שאין ר' נתן ור' חנניה שוים עד שידחו דברי ר' בדבריהם כשאמרת הרי
 נתבאר לך דהלכה בר' בלא ספק וכל שכן דסתם מהניתן לענין מגדף בר' כדמפרשינן לעיל ולא
 אשתאר בקושיא זו ספיקא כלל כשייעתא דשמיא.

• שאלה ה.

ועוד אמר ז"ל בספר קרבנות (קרבן פסח ראש פרק שני) יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו ומשתדלין שלא ישחוט לכתחלה על יחיד שני יעשו אותו והאי סברא דאין שוחטין על היחיד כר' יהודה ור' יהודה לא נסיב תלמודיה לפסח ראשון אלא מדכתיב לא תוכל לזכות את הפסח בחד שערך והאי דכתיב יעשו אותו בפסח שני הוא דכתיב ולפסח שני מיתי מיניה רביה צפרק מי שהיה עמא ובפסח שני הוא דאמרינן כמה דאפשר להדור מהדרינן משום דמיעוט שחטי לה וכיון דהדרינן ולא אשכחן אחרים דמימנו בהדיה שחטין עליה לכתחלה ועוד מנא ליה אליבא דר' יהודה שאם שחט כשר ואם תמנא לומר אם שחט כשר מנא ליה דאינו כשר אלא אם כן ראוי לאכול את כולו הא אין ראוי לאכול את כולו פסול ואין לא שמעינן ראוי ושאינו ראוי אלא לר' יוסי ולכתחלה דקתני יחיד ויכול לאכל שוחטין עליו אבל לר' יהודה בין ראוי לאכל את כולו בין אין ראוי אין שוחטין עליו שמעינן ליה ואי אמרת לכתחלה הוא דלא אבל דאי עבד כשר מאי שנא ראוי ומאי שנא שאינו ראוי הא לא שאני ליה ואי אמרת אזלינן בתר טעמא דראוי לאכלו לא משייר מניה הלכך כשר ושאינו ראוי משייר מיניה ואיני ציה לירי פסול היכי אשכחן כי האי גוגא דחייב וכי משום דמשייר מניה מיפסיל כוליה ועוד מקרא דקא מיתי לה לא תוכל לזכות וקרא לא שאני ליה בין ראוי לשאינו ראוי ועוד אי כר' יהודה סבירא ליה דקא מיתי רביה מלא תוכל לזכות אם כן ליכא למילף מיניה שאין שוחטין את הפסח בצמת יחיד דליתא אלא לר' יוסי דת"ר מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל לא תוכל ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכול וכולי ואמרינן ור' יוסי הא בחד מאי עבד ליה לכתחלה ר' שמעון אומר מנין לשחט את הפסח בצמות יחיד ת"ל לא תוכל וקשיא מאי דקאמר ז"ל צפרק ראשון מהלכות אילו אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים וכולי עד שג' לא תוכל לזכות את הפסח בחד שערך ואם כן הוי ליה חדא כר' יהודה וחדא כר' יוסי ממ"ג אי כר"י ס"ל הא ר"י לא סבר לה כר"ש במדרש לא תוכל ואי כר"י סבירא ליה ניפסיק כר' יוסי שיותר לשחוט על היחיד אפילו לכתחלה ליפרש לן מר מאי דסבירא ליה במלתא דא.

תשובה.

אע"פ שיש לומר דהאי פסקא כר' יהודה דר' יהודה לכתחלה בלדא אסר דאין שוחטין בלדא קאמר דמשמע לכתחלה וגרסינן בירושלמי על האי מתניתין אמר יוחנן מודה ר' יהודה שאם עבד וזרק את הדם שהרוגה עבד ושחט מתירין לו לזרוק אע"פ כ' לא פסק אלא כר"י ולפיכך התנה שיהיה ראוי לאכול את כולו כר' יוסי וכן אמר ז"ל בפירוש המשנה והלכה כר' יוסי וכן קימ"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ודקא קשיא לך אי כר' יוסי סבירא ליה אמאי אין שוחטין לכתחלה דר' יוסי צפירוש אמר בצריתא שוחטין דמשמע אפילו לכתחלה ודאי מקום עמידה הוא מיהו לא אמר ז"ל אין שוחטין לכתחלה צפירוש כמו שדרכו לומר בכל אסור לכתחלה אלא דרך זרוז עד שהוא משוכח יותר אמר ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד ולא סמך ז"ל בזה הדבר אלא על הכתוב שהביא ממנו רביה שנא' יעשו אותו לא על דברי ר' יהודה ולא על טעמיה דאין הלכה במותו ודקא קשיא לך והאי דכתיב יעשו אותו בפסח שני הוא דכתיב לא בקיאותו אפילו בקרא דאע"ג דכתיב בפסח שני ככל חקות הפ' יעשו אותו קרא אחרינא כתיב בפסח ראשון כל עדת ישראל יעשו אותו ומנה אייתי ז"ל הרביה וליכא עליה קשיא וכאשר פירשו לנו בתלמוד צפרק מי שהוא עמא בפסח שני ועשו אותו כמה דאפשר אין שוחטין את הפסח על היחיד הוא הדין ויעשו אותו הכתוב בפסח ראשון ורביה חזקה היא זו לו ז"ל.

שאלה ו.

ועוד קשה לי מה שאמר ז"ל (פרק א') שהמקריב את הפסח אף בשעת היתר הצמות צמות יחיד לוקה שג' לא תוכל לזכות את הפסח וגו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט צמות יחיד אף בשעת היתר צמות והא' כרצון ליתא שהרי כללו שנינו בפרק פרת חטאת וחכ"א כל שאין בו כרת אינו בל"ת וכר' שמעון נמי ליתא דר' שמעון לא נסיב מהאי קרא תלמודא אלא לשעת איסור הצמות שהוא בלא תעשה ובפרק פרת חטאת א' רבה טעמיה דר' שמעון דקאמר במתניתין שמחוסר זמן חייב בלא תעשה ויהא מתניתא דתניא ר' שמעון חומר מנין לשוחט את הפסח צמות יחיד אימת חי נימא אחר חנות כרת נמי נחייבו אלא לאו קודם חנות דהיה ליה מחוסר זמן ודחינן ליה לא לעולם אחר חנות ובשעת היתר צמות ומאי איסור צמות איסור צמה לו והתר צמה לחזירו ועל הא דחיתא דרצא ודאי סמך ז"ל והא' כבר מוקמי לה בירושלמי כגון ששחטו משה שעות ולמעלה שלא לשמו בשעת היתר צמה ולמה שלא לשמו שלא תאמר שלמים הן וכן כשרים ולא סגיא בלא תירוצו זה דתריצו בני מערבא דהא קי"ל אין בין צמת יחיד לצמת צבור אלא פסחים ותרצינן כעין פסחים וחובות הקבוע להן זמן ואם כן הא פסח איסור צמות יחיד אפילו בשעת היתר צמות כשאר קרבנות צבור ומאי שנא פסח משאר צבאי צבור. דלא מייחייב עליה כרת הלכך לא מתוקם אלא בששחטו שלא לשמו דראוי לשלמים דרצון פטרי לגמרי ור' שמעון מייחייב בלא תעשה אבל אם שחטו צמות יחיד לשמו לאחר חנות אפילו בשעת היתר צמות חייב כרת.

תשובה.

למה חזינו תרצה הקוסות עלינו ותדבר כל אשר יעלה על לבך קודם שתתבונן צענין דבריד ותראה אם יש בהן ממש או לא קושיא כזו תשאל במדרש הרב ז"ל קל וחומר שיקשה אותה אדם על חזירו אל תכנים עצמן בחיך בספיקות באלו הסבן נא עמו ואלם לא פסק בפסח אלא כר' שמעון ור' שמעון לא חמר אלא בשעת היתר צמות דתרצינן צבחים ולא איכפת לן בירושלמי דאגמרא דילן סומכין ואותן הדברים שאמרת להעמיד דברי הירושלמי שנראה מכללן ומפרטן שאתה סובר שקרבנות צבור שהקריבן צמות יחיד בשעת היתר צמות חייב כרת ולפיכך מאי שנא פסח מהן עד שלא יהיה בו כרת כדאמרת טעות גדולה עד למאד צדברים אילו דבשעת היתר צמות אפילו שחט קרבנות צבור בשוק אין בו חיוב כרת כלל ולא גריעא צמות יחיד משוק ובכי הא לא פליגי רבנן כלל דקך מתניתין דתנן אותו ואת בנו ומחוסר זמן וכולי לא איירו תנאי צה אלא בשעת איסור צמות ולפיכך כדאיתין לפרושי טעמיה דר' שמעון מצריתא דתניא ר' שמעון חומר מנין לזוזה את הפסח לא איפשיט דתרצינן להאי צריתא בשעת היתר צמות והאי דתני חסור צמות חסור צמה לו והתר צמה לחזירו קאמר והאי תירוצא לא אדחי ומסקנא דגמ' הוא ועליה סומכין וליכא מאן דסליק אדעתיה דבשעת היתר צמות יש חיוב כרת על הקרבה בחוץ כל שכן צמות יחיד כלל חוץ מכבודך דמשנה ערובה היא דקדשים בשעת היתר צמות אין בהקרבנות בחוץ כרת כלל ואפילו הקדישן בשעת איסור צמות דתנן כל הקדשים שהקדישן בשעת איסור צמות והקריבו בשעת היתר צמות הרי אלו צעשה ואין בהן לא תעשה ובסדא איפרש בגמרא דאם הקדישן בשעת היתר צמות והקריבן בשעת היתר צמות פטור מכלום וכל הקדשים אמרינן לא שנא קרבנות צבור או קרבנות יחיד ולולי שכתב בפסח לא תוכל וכולי לא היה בו בשעת היתר צמות אפילו לאו והיינו דאתא ר' שמעון בצריתא לאשמועינן דפסח בלחוד חייב עליה ולא פליגי רבנן עליה בפסח כלל.

שאלה ז.

ועוד אמר הרב ז"ל בספר עבודה (הלכות מועד קרבנות פרק י"ח). השוחט את הפסח בחוץ אפילו בשאר ימות השנה צין לשמו צין שלא לשמו חייב שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא וקשיא לי זה דהא קי"ל דפסח קודם חצות אינו ראוי להקריבו בפנים וכל שאינו ראוי ליקרב בפנים אין חייבין עליו בחוץ כדעתן הרובע והנרבע והמוקדש והנעבד וכולי שנא' לפני משכן י"י כל שאינו ראוי לפני משכן ד' אין חייבין עליו והדע דהא אמר רבה טעמיה דר' שמעון דסבר מחוסר זמן חייבין עליו בלא תעשה כדתיבא ר' שמעון אומר מנין לזוזה את הפסח בצמת יחיד בשעת איסור צמות שהוא בלא תעשה וכולי וקאמר עלה אימת אי ניומא אחר חצות כרת נמי ניחייב ואלא לאו קודם חצות דהוה ליה מחוסר זמן שאינו ראוי ליקרב עכשיו בפנים וקתני ר' שמעון שהוא בלא תעשה ורצנן פליגי עליה וסברי פטור לגמרי והיינו טעמיה דר' שמעון דתני בנתינתן שהיה ר' שמעון אומר כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן הרי זה בל"ת ואין זו כרת וחכמים אומרים כל שאין זו כרת אינו בלא תעשה מכלל דמלתא פשיטתא היא דפסח קודם חצות כעין בעלי מומין עוזבין ובעין תורין שלא הגיע זמנן ובעין מחוסר זמן ועד כאן לא דחינן ליה לרבה אלא דלאו מהאי טעמא מיייתי ליה ר' שמעון דאפשר לאוקומה לברייתא זו בדרך אחרת אבל מעיקר הארץ סברא דפסח קודם חצות מחוסר זמן ואינו ראוי ליקרב והוא הדין שנחלקו בו ר' שמעון וחכמים לא דחינן ליה הלכך קשיא לי מאי קאמר ז"ל אפילו בשאר ימות השנה דמשמע אפילו קודם חצות לשמו חייב אם יש תשובה ישמחנו בתורתו ובחכמתו.

תשובה.

יש ויש יראו ענוים וישמחו דורשי אלהים ויחי לבצכם כל זו הקושיא בנויה על זה שהצגת שמשמע שאר ימות השנה אפילו קודם חצות ואם כן אין זו קושיא על אבא מארי ז"ל בלגד אלא אפילו על התלמוד דהכי גרסינן בפרק פרת חטאת מתקיף לה רב הונא וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו ואתמלינן ולא ודרי פסח בשאר ימות השנה דאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו ודחינן פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא כלומר ואפילו שחטו לשמו שהוא לשם פסח כשר הואיל והוא שלמים הרי הוא כמו שחט שלמים לשם פסח שהן כשרים והואיל והדבר כן לא יכלנן לתרוגי התלמוד דאמר שאר ימות השנה אלא בשאר ימות השנה שאחר זמנו דקודם זמנו מחוסר זמן הוא וכן תירוצו דבריו ז"ל שאמר שאר ימות השנה והלא מן הלשון עצמו דייקנן דמשמע שאר ימות השנה חוץ מיום י"ד והאיך ישמע אדם משאר ימות השנה יום ארבעה עשר שהוא יום הקרבנות לא קודם חצות ולא אחר חצות ובהלכות פסולי המוקדשין אומר בענין מנא זכר וכולי ומה יעשה בזה הנמנא וכולי ואם פסח אחר זמנו הוא הרי זה שלמים ובהלכות קרבן פסח אומר שחטת הפסח אחר חצות ואם שחטו קודם חצות פסול הנה פירש ז"ל דקודם חצות מחוסר זמן הוא הילכך זה שאמר בשאר ימות השנה לא איירי ביום י"ד כלל אלא הלך על לשון התלמוד וישמעו שהוא לאחר זמנו כמו שבארנו.

שאלה ח.

ועוד נשגבה ממני הא דפסק בספר קרבנות הפסח (הלכות קרבן פסח פרק תשיעי) אינו נאכל אלא בחצורה אחת והא בר' שמעון היא וחזר ז"ל ואמר למטה שאסור לאוכל לאכל בשתי חצורות והא בר' יהודה היא דתיבא (פסחים פ"ו ע"א) על הבתים אשר יאכל איתו בהם מלמד שהפסח נאכל ב' חצורות יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות ת"ל בבית אחד יאכל מכאן אמרו השמע

השמש שאל כזית צדד התנור וכולי דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר על הצתים אשר יאכלו אותם
 בהם מלמד שהאוכל נאכל בשתי מקומות יכול יאכל נאכל בשתי חצורות ת"ל צתית אחד יאכל
 וקשיא דאמאי קא פסיק חדא כר' שמעון וחדא כר' יהודה מכמה אנפי חדא דהא מתניתין כולה
 כר' יהודה היא דתנן שתי חצורות שהיו אוכלות צתית אחד אילו הופכין פניהם הילך ואוכלין
 וכולי אלמא פסח אחד נאכל בשתי חצורות והדר תני כשהשמש עומד למזוג אלמא אין הפסח
 נאכל בשני מקומות ואמרי מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא וכולי וליכא למימר דמתניתין דקתני
 שתי חצורות וכולי בשני פסחים ותנא דמתניתין סבר ליה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא סבר
 ליה כותיה דאין פסח נאכל בשני מקומות ופליג עליה בשתי חצורות ולא אשמעינן מתניתין אלא
 שאסור שיהא נראה כמעורבין תדע דלא אפשר לפרושי הכי דהא בחד טעמא פליגי ר' יהודה ור'
 שמעון מר סבר יס אס למקרא ומר סבר יס אס למסורת ותרי קראי דילפי מניה כולי עלמא
 לא פליגי דחד להתירא וחד לאיסורא על הצתים אשר יאכלו להתירא צתית אחד יאכל לאיסורא
 מיסו ר' יהודה רמי קרא להתירא אשתי חצורות ורמי קרא לאיסורא אשני מקומות וסבר יס אס
 למקרא ור' שמעון רמי לאיסורא אשתי חצורות ודהתירא אשני מקומות דקסבר יס אס למסורת
 או חילוף לפי דעת המפרשין ואי סלקא דעתא דאיכא תנא דסבירא ליה בתרויכו לאיסורא
 קרא להתירא אמאי רמי ליה והואיל וקראי ניגהו ליכא למימר אלא אי כר' יהודה כקוליה
 ובתומריה אי כר' שמעון כקוליה ובתומריה ומשנתנו דקתני אילו הופכין פניהם וכול' בפסח אחד
 ולהתירא וכולה ר' יהודה ועוד הא קימא לן דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ומפורש
 בירושלמי גמי שאפילו ר' שמעון מודה שנחלקים קודם חבילה דאמר ר' אלעא ור' יוסי בר אלעזר
 בשם ר' הושעיה הכל מודים בתחלה שהן נחלקין ובסוף אינן נחלקין מה פליגי בשהיו יושבין
 ואוכלין ובקעה עליהן קורה וכד צעינן למפסק בגמרא דילן היכא דנפרשה מחצה ונסתלקה מחצה
 לא פסקי אלא לדברי האומר ולדברי האומר מכלל דליכא סברא אחריתא והכרעה שליטת ואפילו
 הכי אודא רבינו ז"ל לטעמיה וקא פסיק שאם נפרצה מחצה או נפרצה צין אכל וצין לא אכל
 לאיסורא ואע"ג דאית בה תמיהא אחריתי דהא רב אשי מציעא ליה סלוק מחצה או עשית מחצה
 מי הואי בשני מקומות או לא ועוד קשיא לי בדאיה שהביא על פירושא דפריש לה למתניתין בשג'
 פסחים ושנריך לעשות הסק לחצורה שג' מן הצמר חוצה ואמר ז"ל שמפי השמועה למדו שצריך
 ליתן חוצה במקום אכילתו והא לא ילפינן מיניה אלא למוציא מחצורה לחצורה דתניא לא תוציא
 מן הצית מן הצמר חוצה אין לי אלא מצית מחצורה לחצורה מנין ת"ל מן הצמר חוצה תן חוצה
 לאכילתו כלומר לא תרמי חוצה אצית דהא כת' לא תוציא מן הצית ולא כתב ולא תוציא מן
 הצמר מן הצית חוצה אלא דמייתי וצמר דסמוך ליה ושמע מינה שהמוציא ממקום אכילתו עובר
 ולעולם האי תן דקאמרי אינו עשה למקום אכילתו חוץ ועוד שנים שהיו אוכלין או אחד היכי עבדי
 הקף ובכולם לא מנאתי תירון ושמא זכות אבות גרמת לו לפרוק לנו אי גמי חכמה יתירה שאני.

ת ש ו ב ה.

ואנא לא מחכמה דאית בי אכל זכות אבות גרמה לכן לתקן דצריהם ולא הניחו פתחון פה
 עליהם כבר תקן אבא מארי ז"ל הספר שלו בכתב ידו כך: כל אוכל מן הפסח אינו אוכל
 אלא בחצורה אחת והספרים שלכם לא הוגשו יפה ולפי זה התקן הדברים כולן הולכים על
 שורה אחת כר' יהודה דדוקא דמתניתין כותיה והלכתא כותיה לענין הלכה של שתי חצורות
 מתוקמא ואפילו על זה התקן שאמר בו כל אוכל מן הפסח וכולי שכך אז"ל שתי חצורות שנפרצה
 מחצה מצינין אינן אוכלין וכך אמרין בגמרא היו יושבין ונסתלקה מחצה מצינין לדברי האומר
 אין האוכל אוכל בשני מקומות לא אכלי ושאמר ז"ל אח"כ וכן אס היתה חצורה אחת ונעשת
 מחצה צינין אינן אוכלין עד שתסתלק המחצה אין משמע הדברים אלא צהקו בני אותה
 החצורה אוכלין ונעשית המחצה צינין וכדאמרין בגמרא היו יושבין ונפרצה וכולי לדברי האומר
 פסח נאכל בשתי חצורות אי לא אכול אכלי ואי אכול לא אכלי אכל זה שאמר ז"ל שאין הפסח
 נאכל

נאכל בשתי חצורות ודאי אהך סבירא קמא אכל להאי סבירא צתרא שתקן הספר עליו דהיא דוקא לא מתוקס כלל ומוכל ונקוס ראוי נפי זה הפסק האחרון ונותקן להיות נוסח ההלכה כך וכן אם היתה חצורה אחת והתחילו לאכל ואח"כ נעשת מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק המחיצה שאין נעקרינן מחצורה לחצורה וכבר פרשתי זה וכיוצא בו בכלל הענינים שפרשתי אותם בספר הבאור לעקרי החבור שאני מתעסק בחצורו ושתממה לענין סלוק מחיצה ועשיית מחיצה דעלת בגמרא צתיקו לית זה תמיה כלל דתיקו דאיסורא לחומרא ולפיכך פסק ז"ל לחומרא שעשיית מחיצה וסילוק מחיצה בשני מקומות ולענין נריך לעשות הקף חוץ לחצורה פשוט הוא דמה לשון דיקת להאי... תן חוצה לאכילתו ולא יעשה לחצורה פנים וחוצה אלא צדצר המגדיל בינה ובין חצרתה שאי איפשר שתפרד חצורה מחצורה ויהיה מקומה מסוים אלא צדקק וכיוצא בו ועוד הא אמרינן בגמ' על הא דהנן שתי חצורות שהיו אוכלות בצית אחד וכולי היו יושבין וגפרסה מחיצה ביניהן היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהן וכולי וממילא שמעינן דצדצר ידוע הוא שצריך להיות בין חצורה וחצורה מה דפסיק ביניהם מחיצה וכיוצא בה ושאותו דאמרינן תן חוצה הוא צדצר שיעשה בו לחצורה פנים וחוצה ולא יהיה זה אלא צמחיצה וכיוצא בה ואי קשיא לך אם כן אמאי צריכי להפוך את פניהם אלו מאלו והא נפרדו צמחיצה התשובה שזה ההקף אינו צמחיצה צנין וכיוצא בה אלא אפילו צמחיצה כלים כגון כרים וכסתות ומאי דדמי להו אי נמי הקף צאובלין עמון ולפיכך עצדינן להו היכר יתר צאלו הופכין את פניהן הילך ואלו הופכין וכולי ולא עוד אלא מחיצה שמעינן דצריכין לעשות הקף שהפכת פני אלו הילך ואלו הילך תעשה לאלו הקף ולאלו הקף צאובלין ודקא קשיא לך שנים שהיו אוכלין או אחד היכי עצדי הקף התשובה יוכלו למעצר הקף בכלים וכי אין הקף נעשה אלא צאובלין צלצד עד דקשיא לך היכי עצדי הקף הא לא קשיא מידי וצכולס איכא תירוצן.

שאלה ט.

ועוד אמר הרב ז"ל בספר קרבנות (הלכות פסולי המוקדשין פרק רביעי) חטאת צבור שאדם וגמולתה אחר כפרה בין ראוייה בין אין ראוייה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ואמאי והא תנן על שאין בה ידיעה לא צתחלה ולא צסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים ומכפרין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר שעירי הרגלים מכפרין אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להן יקרבו אמרו לו הואיל ואין כפרתן שום היאך הן קרבין אמר להן כולן הן צאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו וצאצודין וגמולתו אחר כפרה עסקין ופירוש קריבין זה בזה שאע"פ שהקדישן לשם חטאת ראש חדש יקריב אותו לשם חטאת הרגל כדתניא מודה ר' שמעון בשעיר שלא יקרב צדצל יקרב צראש חדש שלא יקרב צראש חדש יקרב ציוס הכפורים וכולי שאם תאמר דחכמים לא סבירא להו דקרבו זה בזה הא גרסינן אהא דא' ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר' שמעון אינן נפדין תמידין לדברי חכמים נפדין תמידין ואמרינן.... דמאן חכמים דאמרו לו ואקשינן וממאי דאמרו לו ר' יהודה היא ומשום לב צית דין מתנה עליהן והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא לב צית דין מתנה עליהם אטו הכי קרבי אלא לדידך המאי יקרבו ודלמא ר' מאיר היא והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמר כל השעירין כפרתן שוה אטו הכי קרבי אלא לדידך אמאי יקרבו הרי תלמוד ערוך דכולהו סבירא להו דקרבו זה בזה והאי דקאמרי ליה לר' שמעון מה שיקרבו לפוס סבירא הוא דקאמרי ליה משום דלא סבירא ליה דכפרתן שום ומודה הוא דאע"ג דחלוקין הן בכפרתן קרבין כדתניא ומודה ר' שמעון בשעיר שלא יקרב צדצל שיקרב צראש חדש שהחלוהו לא צא אלא לכפר על מוצח החינון וודאי לא אמר הרב ז"ל דבר זה אלא שהלך צסוגיא זו אחר פירושו של רבינו יוסף בן מגש ז"ל שפירש קרבין זה בזה אם אירע מקרה או אונס ולא הקריבו שעיר החטאת צדצל שמקריבין אותו צראש חודש חוץ משעיר של ראש חודש ודבר זה של תימה היאך סליק אדעתין לאקריבו קרבן

קרצן חוץ מיום חזנתו ה"ל קי"ל לדברי הכל אם עבר היום צטל קרצנו מדכתיב דבר יום ציומו ונאמר עולת חדש צהדשו אם עולת התמיד לא קרצא מיום ליום אחד חטאת קריבה מחצת לחודש ותו ה"ל דומיא דתמידין שלא הוצרכו לצבור גינהו דקאמרי מ"אן חכמים דקסברי לב בית דין מתנה עליהן חכמים דאמרו לו דקסברי לב בית דין מתני על השעירין אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יקרצו לשם רגל אחר או חודש אחר משום דלב בית דין מתנה עליהן וא"ע פ' שאין כפרתן שום למאי דסליק אדעתין דר' יהודה היא ואי אמרת דקרצין הן תשלומין לשעבר היכי נפיק מניה דסבר ר' יהודה לב צ"ד מתני עליהן וכי דבר שאין לו תשלומין מהניא ביה התנאות צ"ד ואי סלקא דעתא מהניא אפילו ר' מאיר דסבר כפרתן שווה צריך תנאי צ"ד דאי לא קרבי האידנא יקרצו ברגל אחר ולפי טעמו של ר' שמעון דמודה דקרבי זה צום משום דכולהו על מוצא החינוך קרבי אמאי עבר היום יצטל קרצנו הא כולוהו על מוצא החינוך קרבי אלא לאו שמע מונה לא איירו תנאי ואמרי אלא צעיר שאזד והקרצו אחר תחתיו דהיינו לא הוצרכו לצבור ולדברי הכל קרב ברגל אחר או בראש חדש לשם חטאת אותו היום ומאי דקא פסיק הרב ז"ל שתרעם עד שיפול זה מום לא נאמר דין זה אלא צפר ושעיר של יום הכפורים ושעירי ע"ז דתניא פר ושעיר של יום"כ שאזדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי ע"ז שאזדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה ר' אלעזר ר' שמעון אומר ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת צבור מתה ואוקימנא טעמא דלא קרבי גופיה עולה גזרה לאחר כפרה וטעמא דמלתא משום דחטאת פנימיות גינהו וכדקא יסיב ר' שמעון טעמא דכולהו על מוצא החינוך קרבי והכי לאו על מוצא החינוך ואי כדקסברי דר' יהודה סבר צעירי הרגלים ירעו מאי שנא הני דימותו ולא ירעו כולוהו חטאת צבור גינהו.

ת ש ו ב ה.

ר' שמעון דאמר קרצין זה צום לית הלכתא כותיה דר' יהודה מפליג עליה וסבירא ליה אין קרצין זה צום כדדייקין מגמרא דמ"אן חכמים והתם מ"אן דאמר לו ר' יהודה ה"ל ומשום לב בית דין מתנה עליהם דילמא ר' מאיר היא כלומר מ"אן לך דהאי אמרו לו ר' יהודה דסברא ליה אין קרצין זה צום ומשום דלב צ"ד מתנה עליהם ופריש תימיון דלמא ר' מאיר היא וכו' זה הוא הפירוש הנכון דפריש רבינו יוסף הלוי ז"ל ולא מפני שטעם ז"ל בפירוש ענין קרצין זה צום לא סמכין על שאר פירושיו ולאותה התוספות שהוספתה צלשון התלמוד בדבריהן ואמרת והכי קא אמר ליה צלמא לדידי דאמינא לב צ"ד מתנה עליהן אטו הכי קרבי אלא לדידך אמאי יקרצו אין זו התוספות בתלמוד ואם היא בספרים שלכם הגיהו אותם שמה פירוש הוא למקצת המפרשים כמובחם ונכנס בהוך לשון ספרי התלמוד שלכם שהרבה מקומות בספרי הגמרא כך וכי עלה על דעת לומר דר' יהודה סבר קרצין זה צום אלו הים ר' יהודה סובר שקרצין זה צום היכי משכחת חטאת הצבור מתה כדאשכחן ליה בכל מקום דחטאת הצבור לדבריו מתה צה"ל דתנן בתמורה חטאת היחיד וכולי ושל צבור אינה מתה ר' יהודה אומר תמות אלא לעולם לא סבירא ליה לר' יהודה דקרצין זה צום והואיל דר' יהודה חולק על ר' שמעון וקי"ל ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה לית הלכתא כר' שמעון דאמר קרצין זה צום ואם יש נפש חדש לומר הרי ר' מאיר גם הוא סבירא ליה קרצין זה צום ואין דבריו של אחד במקום שנים נ"מא א"ע"ג דאיכא לומר לא מצינו האי סברא לר' מאיר אלא בדילמא לא בפירוש א"ע"כ הרי חכמים נמי פליגי על ר' שמעון דקא מדימין פלוגתיהו בנפדין תימיון לפלוגתיהו בקרצין זה צום ולדברי חכמים תמידין נפדין תמידין דר' יוחנן גמרא גמיר לה וממילא שמעינן דרבנן נמי דאינהו רבים לא סבירא להו קרצין זה צום והוה להו תנאי דסברי קרצין זה צום מיעוט לגבי רבים ולית הלכתא כותיהו ואי דתניא ומודה ר' שמעון צעיר שלא קרב ברגל שיקרב בראש חדש וכולי לאו למימרא דר' יהודה או רבנן כך סבירא להו ואי הודאם לדבריהן היא אלא האי הודאם לר' מאיר היא כלומר א"ע"ג דפליג ר' שמעון על ר' מאיר בכפרת שעירים

שעירים ואמר אינה שום מודה דקרבין זה צזה ... כך סבירא ליה הואיל וכפרתן שום וכך
 יתבאר מהתוספתא דשזועות וממנה יתבאר דר' מאיר סבירא ליה קריבין זה צזה בלא ספק
 לא מהסירא דגרסינן דילמא ר' מאיר היא וכולי ולא עוד אלא אפילו ר' שמעון דסבר קרבין
 זה צזה לא איירי באבדורין כלל אלא כשהיו בית דין שוגגין או חנוסין בלבד כדפריש רבינו יוסף
 הלוי ז"ל דתניא בתוספתא דמנחות קטרת שלא קרבה חטא בנזק תקרב כולה בין הערבים
 שעירי הרגל שלא נקרבו ברגל יקרבו ברגל ח"ה לא קרבו בראש חודש יקרבו ביום הכפורים וכולי
 אמר ר' שמעון אימתי בזמן שהיו בית דין חנוסין או שוגגין אבל אם היו מזידין וכולי הלכך לא
 איירי באבדורין כלל ואע"ג דלא פליג ר' שמעון בין שוגגין או חנוסין ובין מזידין אלא בתמיד
 וקטורת אבל בשעירי רגלים וראשי חדשים ומוספין לא פליג בין חנוסין או שוגגין או מזידין מכל
 מקום שמעינן דלא איירי אלא במקרה של צ"ד בלבד אבל באבדורין לא איירי כלל כדפריש גאון
 ההלמוד ז"ל ולא כל הרובה לטעול לו את השם יטול די כך להבין פירושו אבל לעקור אותו כולו
 אין כל רצ יכול להכניס עצמו בכך כל שכן אחרים אבל הכך דאמר ז"ל דאיירי ר' שמעון בתשלומין
 וענין הדברים שקרבין באחריו תשלומי ראשון כדאמר ז"ל בכלל דבריו שכיון שלא הקריבו שעירים
 כלל לפיכך לדבר תשלומין קרבין זה צזה ודאי דברי שגגה הן ושגיאות מי יבין דקימא לן עבר
 יום בטל קרבנו ובפירוש תניא בתוספתא מוספי שבת שלא קרבו בשבת זו יקרבו בשבת אחרת
 חוצת השבת הבאה והוא הדין לשעירי חטאת ולפוס חורפא ששבתא ואע"ג דיכול אדם לדחוק
 ולהעמיד פירושו אליבא דר' שמעון ור' מאיר ולומר דעבר יום בטל קרבנו אליבא דהלכתא וזה
 הפירוש אליבא דר' מאיר ור' שמעון דסברי קרבין זה צזה וכן נמי האי דתניא יקרבו בשבת
 אחרת חוצת השבת הבאה אינו הדין לשעירי חטאת שהן באין לכפרה האמת הוא דלא איירי
 תנאי בתשלומין כלל חדע דקא מתמיהין לר' שמעון הואיל ואין כפרתן שום היאך הן קרבין
 ומהדר להו כולן באין לכפר. על טומאת מקדש וקדשיו ואילו היה סבירא ליה לר' שמעון דקרבין
 באחריו תשלומי ראשון לא הוה עליה תמיהא מכפרתן אינה שווה כלל ובפירוש חלק אבא מארי
 ז"ל על רבינו יהוסף הלוי ז"ל בפירוש המשנה בתשלומין ופירש כך ומעני קוליהם שיקרבו זה
 צזה אן יקרב שער ראש חדש אבא תאכר תקריבה פי רגל מן אל רגלים ויכון שער רגל ושעיר
 רגל אבא תאכר תקריבה פי ראש חדש ויכון הו צעינה שער ראש חדש זה הוא נוסח פירוש
 במסכת שזועות בכתב ידו ודאיתין עלה מעיקרא אפילו לר' שמעון ליכא לאקשוי על דברי אבא
 מארי ז"ל דהוא ז"ל בחטאת צבור שאבדה איירי ור' שמעון לא איירי באבדורין כלל ואותה הכנזאה
 שנתבטלה כבודך ובאבדורין וגמלאו אחר כפרה עסקין לא עמדה לה מופת ולא אות כדי שגמלין
 זה וכבר פירשנו הראיות הברורות דלא איירין באבדורין ושפסק ז"ל דחטאת צבור שגמלאו אחר
 כפרה תרעה עד שיפול זה מוס כדאמר רבינו יוסף הלוי ז"ל פסקא אליבא דהלכתא וסוגיא דגמרא
 הוא דמסוגיא דגמרא ציומא ובתמורה ובסוריות מתבאר דכל דאמר ר' יהודה תמות אמרי רבנן
 רועה עד שיפול זה מוס ומדתן חטאות יחיד שכפרו בצעלים מתות ושל צבור אינן מתות דייקין
 דרועות עד שיפול בהן מוס דאילו הו סבירא להו לרבנן דקרבין צעמן לא הנין ושל צבור אינן
 מתות אלא ושל צבור קריבין צעמן לחובות אחרים ומדלא תנן הכי שמעינן דרועות ומדתן
 ציומא והשני ירעה עד שיסתאז וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת הצבור מתה דייקין שכל
 חטאת הצבור שנמנע הקרבתה לשם חובתה כך דינה שתהא רועה עד שיפול זה מוס ותמכר
 ויפלו דמיה לנדבה שהתגה נתן הטעם ירעה וכולי שאין חטאת הצבור מתה הא כל חטאת צבור
 שאינה קריבה לשם חובתה הואיל ואינה מתה כך דינה הנה נתבאר כך דדבריו ז"ל תרועין
 ועומדין אליבא דהלכתא ודוקיא דמתניתין ובזריאת וגמרא וליכא צבו ספיקא ולא עליהו קשיא
 וכבר הריחנו בפירוש שמועה זו דקשה היא ועמוקה ואין כל דעת יכולה להבין סודותיה במהרה
 וגמרא מדבריה שדמית דהאי דאמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו להן נפדין תמימין באבדורין
 איירי וזו טעות שמהלשון התבאר כך חדא דתמידין אמר והאי דמרמינן לה בגמרא לשעירי
 חטאת ושקלינן וטרינן זה על לב בית דין מתנה עליהם ולעולם לא איירי ר' יוחנן אלא
 בתמידין ועוד לא הוצרכו להן ח"ה לא איירי אלא בתמידין שהוכנו כשהוא דתנן אין פוחתין
 מששה

משנה טלאים וכולי ולא נזכרו להן אלא אחתהו כדפריש רבנו יוסף ז"ל וזו אינה נריכה לא לפניו ולא לפני ולפנים שלא הוזכרו להן.

שאלה י.

ועוד אמר ז"ל בהלכות מחוסרי כפרה (פרק ראשון מחוסרי כפרה) היולדת טומטום או אנדרוגינוס והפילה נפל אחר ארבעים יום מימי לידתו הרי זו מציאה קרבן על נפל זה שמא זכר הוא הראשון והרי הפילה אחר מלאת ואין חטאתה נאכלת שמא נקבה היא הראשונה ובתוך מלאת הפילה מדקאמר אחר ארבעים מיום לידתו מכלל דסבירא ליה שהמפלת לאור ארבעים ואחד לזכר חייבת קרבן כדון יולדת נקבה שהפילה אור שמונים ואחד והאי דקתני במתניתן המפלת לאור שמונים ואחד וכולי הוא הדין לזכר לאור ארבעים ואחד ולפי קוגר דעתי אומר דלעולם דוקא המפלת לאור שמונים ואחד לנקבה אבל ארבעים ואחד לזכר לא שהרי בפירוש שנינו בכריתות ואילו שאין מציאות וכולי והמפלת ליום ארבעים והא' יום ארבעים לעיבורה הוא שעדיין לא נשלמה צורת הולד כדתנן בהמפלת יום ארבעים אינה חוששת לילד ליום ארבעים ואחד תשז לזכר ולנקבה הלכך אחר ארבעים מיום לידת הזכר לא משכחת לה דשלימו ימי עבודה להשלים צורת הולד כי היכי דתחייב עליה קרבן שהרי טמאה היא אחר לידתה שבעה מן התורה ואינה ראויה לשמש ולא משכחת לה אלא לאחר ארבעים ושבעה וכל שכן טומטום ואנדרוגינוס שהייתה לישז ימי טומאה כנקבה ארבעה עשר יום ולא משכחת לה דשלמה ארבעים לעיבורה אלא לאחר ארבעה וחמשים ומשום הכי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל חלא בלזכר שמונים ואחד אבל בלזכר ארבעים ואחד ליבא לאיפנוגי דלא משכחת לה שחיבת ולפי כן קשיא לי האי פסקא ובתוך שמונים הוי ליה למימר ודלמא חזא ז"ל מאי דלא מיחזי לנא בתורתו וחכמתו וליהנן מר ממאי דאסנייהו.

תשובה.

וראי הוא סבירא ז"ל שהמפלת לאור ארבעים ואחד לזכר חייבת בקרבן כמו מפלת לאור שמונים ואחד לנקבה שכן תניא בתוספתא המפלת לאחר מלאת וכולי מבחין קרבן וכולי אחר ארבעים לזכר אחר מלאת הוא והאי דתנן במתניתן לאור שמונים ואחד הוא הדין לאור ארבעים ואחד ודקא קשיא לך מדחין היולדת יכולה לשמש אלא לאחר ימי נדתה כך אמר אבא מארי ז"ל בפירוש המשנה ואמר ומפני זה אמרו אור שמונים ואחד ולא אמרו אור ארבעים ואחד אבל בחבור לא הלך בזה הדרך כלל אלא על הנראה מן התוספתא ובאמת הן דבריו ז"ל בחבור שאע"פ שאי אפשר שתתעבר ותפיל אחר ארבעים מלידתה הראשונה כהתר אפשר שתתעבר באיסור ותפיל כגון שילדה ובא עליה בלילה יום הלילה עצמו ונתעברה והפילה אור ארבעים ואחד ללידתה שהוא אחר ארבעים יום לעיבורה ואם תאמר ברשיעי עסקין ודאי כבי הא ברשיעי עסקין שהרי הכתוב נתעסק ברשיעים דכת' לא יבא ממזר וכת' לא תביא אתהן זונה ואין אילו נמצאים אלא באיסור ואיפשר שיהיה דבר זה בשגגה ומכל מקום אין קושיא מזה הניד כלל ודאי שאור שמונים ואחד אפשר בהתר וגם הוא קרוב ומזוי יותר ומפני זה דברו בו התנאים והוא הדין לארבעים ואחד שהוא באיסור מוחזק ואינו מזוי אלא מעט ותנא לא כי רובלא נחשז.

שאלה יא.

ומצאתי עוד שאמר הרב ז"ל בהלכות שנגות (פרק שביעי) כל היודע שהיום שבת ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אילו אסורות או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת ועשה

ועשה מלאכות הרבה חייב תטאח על כל מלאכה ומלאכה בשלמא צבא דסיפא לא קא קשיא לי דהיינו זדון שבת ושגגה. מלאכות אלא צבא דרישא דקאמר יודע שהיום שבת ושגגה צמלאכות ולא ידע צמלאכות חילו חסורות חס כן הא לא קא ידע לה לשבת אלא צעשה ואפילו הכי חייב על כל אחת ואחת ואכן לא השכחן זדון שבת אלא צלאו מדלותינן ארש לקיש דאמר עד שיסגוג צלאו וברת מיהא דתנן אצות מלאכות ארצעים חסר אחת והיונן צה מנינא למה לי וכולי וסיכי משכחת לה צדון שבת ושגגה מלאכות צשלמא לר' יוחנן דאמר כיון ששגג צכרת אע"פ שהזיד צלאו משכחת לה דידע לה צצבת צלאו אלא לריש לקיש דאמר צלאו וברת דידע לה לשבת צמאי ואוקימנא דידע לה צתחומין ואליצא דר' עקיבא ואי ידיעת עשה שמה ידיעת נוקמה כגון שידעה לשבת צעשה ואמאי איצטריך לתחומין אליצא דר' עקיבא אלא ש"מ ידיעת עשה לא שמה ידיעת ולא תידוק מדקאמר ז"ל ולא ידע שהמלאכות אלו חסורות אצל יודע הוא צמלאכות אחרות שהרי חזר ואמר אפילו עשה צהעלם אחד חייב להשע חטאות מכלל שידעת עשה שמה ידיעת ובתחומין אליצא דר' עקיבא ליכא לאקומה דלית הליכתא כותיה ואי חמרת כגון שידע שיש צה מלאכות חסורות ולא ידע שחילו הם החסורות אין זה אלא זדון מלאכות דאי לא תימא הכי אמאי לא משכחת לה אלא בתחומין ואליצא דר' עקיבא נוקמה לשגגה מלאכות כגון שלא ידע שחילו המלאכות הן החסורות אלא אחרות ומדלא קא משינן הכי ש"מ דלא שגא הכי ולא שגא הכי זדון שבת הוא ולא עוד אלא אפילו תימא דצבירא לן בר' עקיבא דאמר תחומין דאורייתא הא לא אצלא אלא כריש לקיש וצבא דסיפא דקאמר ז"ל או שידע שהן חסורות ולא ידע שחייבין עליהן... לר' יוחנן דאמר כגון ששגג צכרת אע"פ שהזיד צלאו דאי כריש לקיש הא אמר עד שיסגוג צלאו וברת ומייתי לה קרא מאשר לא תעשינה ואם כן הויה לה חדא כריש לקיש וחדא בר' יוחנן.

ת ש ו ב ה

לעולם ידיעת עשה לא שמה ידיעת ולא פסק אלא בר' יוחנן ולא ס"ד למפסק בר' שמעון צן לקיש דקי"ל ר' יוחנן ור"ש לקיש הלכה בר' יוחנן צר מהני תלתא ודקא קשיא לך צבא דרישא לא קשיא מידי שצבריו ז"ל מדוקדקין ולא ידע מלאכות חילו חסורין ואפשר דידע צמלאכות אחרות ודקא קשיא לך מדאמר צסוף אפילו עשה הארצעים חסר אחת וכולי אצבא דסיפא קאי דאמר או שידע שהן חסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת אי נמי ידע לה צתולדות ושגג צאצות כולן כגון דידע דהצר צכלי צורה עובר על לא תעשה כל מלאכה שניכרה לו ענין מלאכה זו שהיא מלאכה ושגג צאצ ענינו ודמה שאין המכה צפטים חסור ולא ניכר לו ענין המלאכה... כל כיונא צזה ולפי זה הפירוק ליכא קשיא אפילו נאמר דאתרי צי קאי כשאמר אפילו עשה צארצעים חסר אחת וכולי ואפשר לפרק פירוק אחר כשאמרת כגון שידע שיש צה מלאכות חסורות ולא ידע שחילו הם התעשה ושלשים ודקא קשיא לך אם כן אמאי לא פריק אגמרא הכי אליצא דר' שמעון צן לקיש טעמא דמילתא משום דר' שמעון צבירא ליה עד שיסגוג צלאו וברת ולפיכך נסיב אגמרא אליצא מידי דלית ציה כרת כלל דהוא תחומין ואליצא דר' עקיבא אי נמי חדא מגו תרתי אשמעינן ולא משום דלא פריק אגמרא הכא נימא דכי האי גונא זדון מלאכות כדאמרת דלעולם אי אפשר שיהיה זדון מלאכות שלפי זה הפירוק המלאכות שידע השבת צהם והם שעלו צדעתו אינן מלאכות כלל דאצות מלאכות ארצעים חסר אחת ותו ליכא ואילו הארצעים חסר אחת שהן מלאכות הרי שגג צהן ולא ידע שהן חסורות לא הן ולא תולדותיהן.

ש א ל ה י ב

ועוד קשיא לי מה שפסק הרב ז"ל (פרק כ"ו מהלכות שבת) שתחומין של שנים עשר מיל חסורין מדאורייתא ואפילו לצבנן אל יצא איש ממקומו צכלל תרי"ג מוצת הנוהגות לדורות והיוצא

חזק לשנים עשר מיל לוקה מן התורה ובאמת לא סמך אלא על דברי הרב רבינו יצחק פאסי ז"ל שהקשה אהא דתני ר' חייא לוקין על עירובי תחומין דאוריתא מיהא דק"ל דליתא לר' עקיבא דאמר תחומין דאוריתא ופרקה ממאי דגרסינן בנ"י מערבא חין לך מחזור מכולן אלא י"ב מיל כנגד מחנה ישראל ואוקמא לדברי ר' חייא בשנים עשר מיל כנגרסי בירושלמי ומאי דאמרינן בשאר דוכתא תחומין דרבנן אלפים אמה והיא מחלוקת ר' עקיבא ורבנן וקשיא לי אליבא דהאי תירוצא טובא דהא תינה ריכול לפרוקי מאי דגרסי בגמרא מדסבר תחומין דאוריתא ומדסבר תחומין דרבנן אלא הא דתנן בפרק ארבע מיתות המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ואמרי עלה מכלל דאיכא מידי דחלול שבת הוי ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי היא תחומין אליבא דר' עקיבא והעברה אליבא דר' יוסי ואי אמרת דסברי רבנן משנים עשר מיל ולמעלה איסורא דאוריתא אמאי לא קימא לן מתניתין אלא אליבא דר' עקיבא ואפילו רבנן נמי משנים עשר מיל ולמעלה הרי הוא דבר שיש בו חלול שבת ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה כר' יוסי דהעברה ומדלא אוקימנא אלא כר' עקיבא ש"מ דלית להו לרבנן איסור תחומין דאוריתא כל עיקר וכן מיהא נמי דקא מקשינן דר' יוסי אדר' יוסי בפרק ככל מערבין בגמ' ר' יוסי ור' שמעון אומרין ספק העריב כשר מיהא דתנן טמא שירד לטבול ספק טבול ספק לא טבול וכולי ספיקו טהור דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר טמא קשיא דר' יוסי אדר' יוסי ופריך רב הונא כר' חנינא שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה ואקשי לם שבת נמי דאוריתא ופריך קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן מכלל דלית לה עיקר מן התורה כלל ולא דמיא לטומאה דלית בה טומאה חמורה מדאוריתא וטומאה קלה מדרבנן אלא עיקר איסור תחומין מדרבנן אלמא מאן דסבר תחומין דאוריתא אבולה תחומין קא חמר אפילו אלפים אמה ומאן דקסבר דרבנן אבולהו קאמר ואפילו של י"ב מיל וכן נמי מהא דגרסינן בפ' כלל גדול אבועיא דרבא מדרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אחינן לאפשיטא ממתניתין דקתני אבות מלאכות וכולי ואסיקא אלא אי סבר לה כריש לקיש דאמר עד שיסגוג בלאו וברת דידע לה לשבת במאי ומהדרי בתחומין ואליבא דר' עקיבא וכן נמי בכמה דוכתא לא מתוקמי לן תחומין דאוריתא אלא אליבא דר' עקיבא ואי סברי רבנן דשנים עשר מיל דאוריתא מאי איריא ר' עקיבא אפילו רבנן ואם כן נימא הכי כגון שידע לה לשבת בתחומין ואנא ידענא דכל חד וחד כדלית ליה לר' עקיבא אלפים אמה ולרבנן י"ב מיל ומדלא קא משני הכי ש"מ דלית להו לרבנן איסור תחומין דאוריתא כלל ובלא הא נמי היכי מצינן לאוקמא מייתי מינה ר' זיה אלא יוצאין למלחמת הרשות שאינן פטורין מלערב אלא עירובי חצירות אבל עירובי תחומין חייבין דתני ר' חייא וכולי והנחת הערוצ לא משבת לה אלא באלפים אמה וליכא עירוב בשנים עשר מיל ואם כן היכי מחייב יוצאין למלחמה בעירוב אלפים אמה מדהכי ר' חייא ואנן מוקמי ב"ב מיל הילכך הדרי קושיא לרובתיה ואי אמרת האי דקא מיתין מדר' חייא טעמא שומעין עירובי תחומין לאו משום דר' חייא אלפים אמה קאמר אלא לאשמועינן שיעקר איסור תחומין דאוריתא אע"פ שהוא בשנים עשר מיל והילכך חייבין לערב באלפים אמה דאע"ג סהן מדרבנן אמנא לך אם כן עירובי חצרות נמי מדרבנן עיקר תקנתא משום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים הוא ואמאי פטרינן להו מעירובי חצרות וקא מחייבין בעירובי תחומי מדתני ר' חייא הא לא שגא עירובי חצרות ולא שגא עירובי תחומין והא מילתא עדיין גרידא תירוק וכגון הא מילתא ודאי לא פסקא ז"ל אלא לבתר עיינא ותליא בבישלי דרבנן וצריכין אנו למימאי.

ת ש ו ב ה.

זו הקושיא קשיא לי מכמה שנים ועמדתי בה הרבה ואינה קושיא על אהא מארי ז"ל דכל רבותינו הגאונים והמפרשים כך סבירא להו ששנים עשר מיל דאוריתא וכך נראה מגמרא דערוצין
בבלי

בבלי וירושלמי ויראה מודברי אבא מארי ז"ל בפירוש המשנה במסכת סוטה דהאי דאמרינן בכל דוכתא בג' תחומין דרבנן שיעור תחומין דרבנן לפי שאינו בפירוש בתורה ויעלה בדעתי אני שאין קרוי תחום סתם אלא חלפים אמה וליכא מאן דסבירא ליה דאלפים דאוריתא אלא ר' עקיבא ולפיכך אמרינן בכל מקום תחומין ואליבא דר' עקיבא ולא דחינן תלמוד ערוך דלוקין על התחומין דבר תורה ושעל יצאה בשבת אמר קרא אל יצא איש ממקומו בקושיא שאפשר שיסיה בה פירוק לא ידעינן ליה ואע"פ שקושיא יפה היא וראוי לעמוד בה ולא נתגלה לי בקושיא זו פירוק ברור והאל יפקח עינינו כולנו לראות המים ולרוות צמאוננו.

שאלה יג.

ועוד תמיהא לי מה שאמר ז"ל (הלכות שגגות פרק שביעי) עשה תולדה של אב זה ותולדה של אב זה בהעלם אחד יראה לי שהוא חייב שתי חטאות והלא תלמוד ערוך הוא בריש גמרא דנויקין מאי קרי ליה אב ומאי קרי ליה תולדה נפקא מינה דאי עבד שתי חטאות בהרי הדדי או שתי תולדות בהרי הדדי מחייב תרתי ואם כן מאי יראה לי דקאמר.

תשובה.

לא אמר בתלמוד שתי תולדות של שני חטאות ולפיכך אמר יראה לי שאפשר לומר דהאי דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד ולאו אליבא דהלכתא ואפשר שנתעלם זה המקום ממנו ז"ל צעת שכתב יראה לי ומכל מקום הדין דין אמת ואליבא דהלכתא.

שאלה יד.

וחזינא ליה ז"ל דקח פסק בר' דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרי עליו בין השמשות וכיון דקא קשיא ליה הא דתנן ספק חשיכה ספק לא חשיכה אין מעשרין את הודאי וכולי קא מוקים לה להא דר' בשבות דמזוה או דוחק וכן אם היה טרוד ונחפז ונזרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות הרי הוא מותר אבל אם לא היה שם דוחק או מזוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי בין השמשות וקשיא לי בה טובא חדא דכל דבר שהוא משום שבות קאמר ר' דמשמע בין לדבר מזוה בין לדבר הרשות ואי אמרת לא אשכחן עיקר דברי ר' אלא לדבר מזוה כדמתנינן לה בעירובין מאי ר' ומאי רבנן ופסטינן לה מהא דתניא נתנו בחילן וכולי וקיימא לן דאין מערבין אלא לדבר מזוה הילכך לא שרינן אלא דומיא דעירוב אס כן אמאי קא שרי ז"ל אם היה טרוד ונחפז שלא במקום מזוה ועוד האי דקאמר ז"ל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מזוה אסור לפיכך אין מעשרין אותה ודאי קשיא דמי לא משכחת ודאי במקום דוחק ומזוה אפשר שיסיה טרוד בסעודתו ונריך מה שיאכל ואתי לעשרי ודאי כדי לאכלו בשבת והרי זה דחוק ונריך לו למנות עונג שבת צבת אחת ועוד עיקור עישור ודאי מזוה דאוריתא הוא ושבות שבה שבות של מזוה קרינן לה דרבנן ואילו משום ייזוס לא מקדישין ולא מחרימין ולא מעריכין ולא מגביהין תרומה ומעשרות ותני רב יוסף לא נזרכה אלא ליתנן לכהן בו ביום ואמר ר' יצחק לא מייבציה קאמר לא מביעא שבות גרירתא ולא מביעא שבות של רשות אלא אפילו שבות של מזוה אסור ומי לא עסקינן שיסיה כהן נריך לה ועונג שבת דהוי ליה שתי חטאות ואפילו הכי קתני אין מעשרין את הודאי בין השמשות ועוד אי סבירא לן דליכא מחלוקת בדבר ומתניתין דאין מעשרין את הודאי לא

לא פליגא אדר' קא מתרנין הוא ברשות הרבים ועירונו בכרמלית ור' היא דאמר כל שהוא משום שבות וכולי הכי הוי מיבעי ליה למימר הוא ברשות הרבים ועירונו בכרמלית וכדר' דאמר כל שהוא משום שבות וכולי ולפי לשון זה נמצא ר' מפרש דברי חכמים אבל לפי לשון התלמוד שאמר ור' היא ש"מ מחלוקת ר' ורבנן היא ומתניתין דלא כר' ולפי כן הקשינו והא קא משתמש צאילן וקושיא זה מכת המשנה היא דתני אין מעשרין את הודאי נייעין מר בהלכה זו ויבאר לנו מחכמתו ספיקות אילו.

תשובה.

בתחלה היה סובר ז"ל בכל דבר שהוא משום שבות לא גזרי עליו בין השמשות ועל זה היה פירושו במשנה וחזר ותקן במקום מזה דעיקר דברי ר' בעירוב שאין מניחין אותו אלא לדבר מזה כשאמרת וזה שדק ז"ל ואמר בחבור או שהיה שם דוחק או טרוד או נחפז כמדותם לי דדוקיא זו יוצא מהא דהתן ספק השיבה ספק אינו השיבה וכולי ומעשרין את הדמאי ומעריבין וטומנין את החמין ואוקימנא בערובי חצרות שאין בהנחתן מזה ואינו אלא בשגדחק ונחפז ולא הניח מצעור יוס' ודיקין מנה לכל טרוד ונחפז בדבר שהוא משום שבות ועוד עירוני תחומין עצמן מי לא קימא לן דמניחין אותו ליראה ודוחק כשמניחין אותו לדבר מזה אם באו גוים וכולי ומה יש ראייה מוכחת יותר מזה ולא נתבאר לנו וכל מה שהקשית לענין אין מעשרין את הודאי שאיפשר שיאסר בעישורו מזה לא קשיא כלל דסתם הדברים בשאין בו מזה ולא מפני שאפשר שיהיה בדבר מזה בקצת העתים נפסוק ונתני שמעשרין דמידי דפסיק ליה לתנא כדמאי תני מידי דלא פסיק ליה לא תני ואם יהיה בעישור הודאי מזה מעשרין שעור מה שהן צריכין לאותה מזה מידי דהוי אתשמיש במחזור וכיוצא בו ממילי דשבות דלא תנן שאין מעשרין אלא למילי דירוע שמעשר כדי לתקן אונשו שמוכר ממנו או שאוכל ממנו לחול ולשבת ועוד דקא מקשיט ועוד עיקר עשור ודאי מזה דאוריתא הואי האי מזה שאינה חובה היא כמלות עירוב חצרות שאין אדם חייב לעשר פירותיו אלא אם ירצה אדם להניח פירותיו טבולים כל הימים ויאכל מפירות אחרים מתוקנים ברשות בידו ואינו מצטל מזה ודאמרינן דהאי ענינא לדבר מזה למזה שהוא חובה אמרינן בעירוב תחומין שמניחין אותו כדי לילך לבית האכל או לבית המשתה שהוא חובה משום גמילות חסדים ודקא אמרינן לא נצרכה אלא ליתן לכהן בו ביום ואמר ר' יצחק לא מציעא וכולי כל זה ביום טוב עצמו או בשבת עצמה אבל בין השמשות אימא לך לעולם מעשרין אם יהיה שם מזה ושהיקשית אי סבירא לן דליכא מחלוקת בדבר וכולי ודאי מחלוקת בדבר בין ר' ובין רבנן כדגרסינן בגמרא בפירוש מאי ר' ומאי רבנן דתניא וכולי אבל לענין אין מעשרין את הודאי לית בה חלוקה על ר' דאילו הוי ביה חלוקה לא הוה גמרא שתיק מלחיתוביה לר' מהאי מתניתין ולדחוי מיימריה דסתם מתניתין ומחלוקת דבריתא הלכה כסתם מתניתין ומדלא חזיק לגמרא דלחיתוב לר' מהאי מתניתין שמע מינה שאינה חלוקה עליו כלל וליכא בזו ההלכה קושיא כלל לענין מזה שהדבר פשוט אבל לענין דוחק ודאי דוחק הוא וכבר אמרתי מה שנראה לי בו ואפשר שיש לו ז"ל ראייה ברורה יותר מן הראיות שאמרתי והאל ברוך הוא יודע.

שאלה טו.

אמר הרב ז"ל (הלכות שבת פ' י"ד הלכה א') איזו היא רשות הרבים מדברות ויערים ושדות ובכולהו קא קשיא לי בין מדברות בין יערים בין שדות מדברות מיהא קא מקשינן אתנא ונחשוב נמי מדבר דהא תניא והמדבר ופריק אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל במדבר וכאן בזמן הזה ומפרשי עלמא דזמן שהיו ישראל במדבר היה ליה רשות הרבים מתוך שהיו מחנותיהם סדורות

סדורות זו ומהלכין ביניהם ללרכיהם היו ליה רשות הרבים אבל בזמן הזה הואיל ואין צורך הרבים להשתמש בו ולא דרך הוא להלך הרי הוא כרמלית וטעמא דמסתבר הוא ולא ידענא אמאי קא מפליג אפירושא והפניה וכן נמי יערים מפרשי עלמא יער מקום צמיחת עצים וקיני חיות בדכתיב ואשר יבא את רעהו יער לחטוב עצים וכתיב יכרסמנה חזיר מיער וכתיב יער צומח עצים וכתיב כל עצי היער וכתיב ירכנו עצי היער הילכך אינו אלא כרמלית דמסתמא אין דרך רבים עוזרת בתוכו ואין רבים נכנסים לשם אלא לנורך חטיבת עצים או גידת חיות ואי אחרת יליף מהא דתניא ואשר יבא את רעהו יער מה יער רשות לניזק ולמיזק ליכנס שם יבא חצר בעל הבית דילמא יער רשות לבנם זו והיינו רשות הרבים אי משום הא לא איריא והלא כרמלית רשות לכל היא כגון ים וצקעה וסרטיא וקדן זוית הסמוכה לרשות הרבים כולו ים רשות לרבים ליכנס לתוכו ואפילו הכי כרמלית קרינא להו משום דאין דרך הרבים עוזרת בתוכם הכי נמי יער כיון דלאו מיוחד לנוזק קרי ליה רשות של שניהם ואע"פ שהיא כרמלית לענין שבת מידי דהוה אסימטא שהוא רשות למוכר וללוקח ואינה רשות הרבים לשבת ומשכחת לה צפונדקאות ומקומות המיוחדין למכירה תדע שהרי לא מיעט אלא חצר בעל הבית ולא שמעינן מכאן שהיער רשות הרבים וכן נמי שדות קשיא לי בגוה דהא צקעה מקרי שדה שהיא מיוחדת לזריעה ואין דרך הרבים עוזרת בתוכה כדתנן בהכנס לבקעה צימיות הגשמים טומאה בשדה פלונית ואמר נכנסתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לשדה זו ואם לאו ותנן נמי הצקעה צימיות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה וצימיות הגשמים רשות היחיד לכך ולכך ואוקמה רב אשי בדאית לה מחיצות להכי קרי לה רשות היחיד הא לאו הכי כרמלית הוי ועולא אמר מאי רשות היחיד שאינה רשות הרבים שמעינן מכולה דשדה כרמלית היא ואי אחרת האי דקחמר רב ז"ל שהשדות רשות הרבים לא נתכוין לבקעה ולא אחר שדות אלא על הדרכים הסלולות מעיר לעיר במדבר ולעולם שדה שבצקעה כרמלית חשיב. לה חדא דהא לא כלל צקעה בכלל כרמלית שלו ועוד אם שדות שאמר הם הדרכים שבמדבר הרי מדבר כולו קא קרי ליה רשות הרבים מאי שנא דרכים ואי אחרת לא אמר ז"ל אלא על דרכים העוזרות בתוך השדות הא לא צריך שהרי חזר ואמר ודרכים המפולשין מכלל השדות שאמר כבר לאו דרכים נינהו.

ת ש ו ב ה.

דקא קשיא לך לענין מדברות מדקא מפרשי עלמא בזמן שהיו ישראל במדבר היה המדבר רשות הרבים איכא עלמא אחריני דמפרשי בזמן שישראל חונים במדבר והיו מהנחיתים סדורין בו והוא מקום דירתן היה לגבן כמו צקעה ושדה ונמאי דדמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרין בו אלא כל מי שירצה מהלך ועובר בתוכו בלבד הוא רשות הרבים וטעמא דמיסתבר הוא וזה שאמרת דצריך על המדבר ולאו דרך הוא לא ידעתי סוף דעתך בדבר זה אם כונתך שכל מדבר לאו דרך הוא אינו אמת שהרי כמה מדברות כמו מדברות שבארץ ישראל יש בארץ מנרים ושבצרו העולם השיירות מהלכות בהן תמיד ואם כונתך לאותו מדבר שהיו ישראל מהלכין בו לאו כולו אינו דרך שהרי מקצת המסעות האמוכות בחורה מקומן ידועות ושיירות של ישמעאלים מהלכין בהן ואם בוונתך לקצת המדבר שהיו ישראל בו ומאי דדמי ליה מן המדברות הרחוקים מן הישוב הרי נתת דצריך לשיעורין ואפילו לפי פירושך מקצת המדברות וכן כל המדברות שמהלכין בהן בני אדם רשות הרבים וליכא עליה קושיא שלא אמר ז"ל כל המדברות אלא מדברות אחר ולפי הפירוש הראשון כל המדברות רשות הרבים ומכל מקום צין לפי הפירוש שביארנו צין לפי זה הפירוש שאמרת דמפרשי ליה עלמא רוב המדברות שבין הישוב רשות הרבים והפירוש שביארנו הוא המדוקדק יתר כדי שלא נתן דברינו לשיעורין ולענין יערים לא דמי יער לים וצקעה דהים אין תשמישו נח כיער שאין אדם יכול להלך בו אלא על ידי ספינה תדע דתנן הזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכות בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב ומפרשין בגמ' דתשמיש על ידי הדחק לא שמים תשמיש וסלוק על ידי הדחק שמים הלך והיער תשמישו

תשמישו והילוכו אינו על ידי הדחק והם תשמישו אינו אלא על ידי הדחק הילכך אינו לא על ידי הדחק ולא אלא על ידי הדחק הילכך לא דמי ים ליער כלל והנקעה והאסטרטיא וקרן זוית אע"פ שיש רשות לרבים להכנס לחוכן אין להם צורך בהם כיער שהכל צריכין לערים ולא דרך עליהם כמדבר הילכך לא דמי יער לכרמלית כלל אלא למדבר שהוא רשות הרבים ולענין שדות טעות בספרים שלכם שכך נוסח החבור מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשים להם והן הן השווקים הן הן הדרכים אלא שהרחיב ז"ל בדברים.

ש א ל ה מו.

ועוד אמר הרב ז"ל (הלכות שבת פרק תשעה עשר הלכה ד' ה') צענין הוצאה בשבת אצל האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהיא תכשיט ואין דרכו להראות ועוד אמר ז"ל אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש שינא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה וקשיא לי על טבעת שיש עליה חותם דאיש שהתיר ועל מחט נקובה דאיש שפטר ועל מחט שאינה נקובה שחייב ואע"פ שצשיטת רבינו יצחק פאסי ז"ל אמרה וקא מפריש הא דתמן לא תנא אשה בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת ואמר עולה וחילופיהן באיש פריש וחילופיהן אטבעת ומחט כלומר אם ינא האיש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ואיכא לאקשוי האי מחט שאינה נקובה באיש דקאמר עולה היכי דמי אי דאפקה צידו דכותה גבי אשה מי מיפטר אהא חייבת והוא חייב ואי על מנחו הא אין דרכו בכך ועד כאן לא קא מחייב גבי טבעת שאין עליה חותם אלא שפעמים שהאשה נותנת לבצלה בחול טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל חומן ומניחה באצבעו שנמצאת דרך הוצאתו בכך אצל הכא לאו דרך הוצאתו בכך והוי לה הוצאה כלאחר יד ופטור הוא הדע שהוצאה כלאחר יד היא דהא גבי אשה במחט שאינה נקובה שאלין למאי חזיא כלומר לאיזה שום תכשיט ולא קאמרי והא הוצאה היא לשון קושיא אלא לשון צעיה לגלוי מילתא ואע"ג דהוצאה כלאחר יד היא ופטור עליה מעיקרא הלכך ליכא למימר וחילופיהן באיש על המחט שאינה נקובה לחייב איש עליה דומיא דהוצאת אשה ולעולם לא קאמר עולה וחילופיהן באיש אלא על הטבעת כיון ששינוי למעלה אין האשה יוצא בטבעת שאין עליה חותם ואם יצאת אינה חייבת חטאת והדר תני לא תנא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת אתא עולה וקאמר וחילופיהן באיש כלומר חילוף הטבעות בשים עליה חותם פטור וצחאין עליה חותם חייב מפני שהיא משא לו ודרך הוצאה בכך שפעמים האשה נותנת לבצלה ועוד למאי דסליק אדעתין שחילופיהן דקאמר עולה אומחט וטבעת מחט נקובה באיש דפטור היכי דמי אי דאפקה צידה צין איש צין אשה חייבין נינהו ואי שתחצה בצגדו וחומן הוא צין איש וצין אשה אומנת חייבין נינהו ואי לאו אומנין פטורין נינהו דאין דרך הוצאה בכך ועל כרחנו מתניתן דקתני לא תנא אשה במחט נקובה אינה אלא באשה אומנת והוא הדין לאיש והאי דקתני אשה משום דתני רישא לא תנא אשה במחט נקובה שרגולה היא בכך להכי תני סיפא מחט נקובה באשה ומה שאמר ז"ל האיש מותר מפני שאין דרכו להראות וכי כל התכשיטין שנאסרו מפני שדרכן להראות הוא והא שרין וקסדא ומגפים שאסורין לאו משום להראות אלא שמה נראה כהולך לקרב הכי נמי בטבעת שיש עליה חותם מפני שנראה כדרך החול שדרכו לחתום דהא לא מיקרי תכשיט דאיש אלא משום שהוא חותם זה ליעיין חבימא רבא במילתא ויודע לן טעמיה ודעתיה יסגי יקריה.

ת ש ו ב ה.

מלשון הגמרא יתבאר לך אמת פירוש רבינו ז"ל ולעולם אין אדם יכול לחלוק על אותו הפירוש שאלו היה הדבר כמו שנראה לך דעולא אטבעת בלחוד אמר הכי הוי ליה למימר וחילופה באיש

באים ומדלא אמר הכי אלא וחילופיהן באים שמע מינה דאטבעת ומחט אמר ולכך שינויא דאמרת וחילופיהן חילוק הטבעות מאי האי כללא דאמרינן בגמרא אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש ולה חזי נאשה כל מידי דלא חזי נאשה לא חזי לאיש אי כדשנית הכי הוה ליה למימר עלמא סבר עולא מידי דחזי לאיש וכולי אלא ודאי פירושא דוקא הוא דפרישו ואותן הקוסיות שהקשית כולן דחיות הן דקשיא לך לענין מוחט שהינה נקובה היכי דמי אי דאפקה לא קשיא בנאשה שהינה אותה במחטה דרך הכשית ובאים שהינה תחובה בצגדו שדרכו להוציא מחט כך והאי כדאיתיה והאי כדאיתיה ודקשיא לך מוחט נקובה באים דפטור היכי דמי דהוציאה בצגדו ואינו אומן דלא חזי ליה ובאשה חייבת ואפילו הינה אומנת שסתם נשים כולן תופרות ודרךן לצאת במחט כך והינה תכשית להן ושאמרת ועל כרחינו וכולי הינה אלא באשה אומנת אין אלו אלא דברי נביאות היכי הני התנא סתם לא תנא האשה במחט נקובה וכולי ואם יצאת חייבת חטאת ונצוא אנו ונחלוך בדבר בין אומנת לשאינה אומנת ואילו היה כן היכי הוה שסוק גמרא מלפרושי כך ועוד הך דומיא דטבעת קתני שאין זה חלוקה ואם יש נפש אדם להקשות עליהם כן למה חלקת באים בין אומן לשאינו אומן ועולא סתם אמר וחילופיהן באים נאמר לו לא חלקנו באים מדעתינו אלא מפני שנתברר לנו בפירוש דאומן דרך אומנתו הוא שחייב אצל שאינו אומן פטור דתניא לא יצא החייט במחטו וכולי והלכתא כר' יהודה דר"מ ור"י הלכה כר' יהודה אצל באשה לא מצאנו חלוקה דכל הנשים תופרות בין אומנות בין שאינן אומנות ודרךן כדך ודקא קשיא לך צענין האים מותר בטבעת שיש עליה חותם קושיא שלך צנויה על פירושך דשרין וקסדא ומגפיש תכשיטין הן ואינו כן דלא אשכחן מאן דאמר בכלי הוולחמה שהן תכשיט אלא ר' אליעזר ואין הלכה כמותו אלא טעמא דהא מילתא מפני שהוצאת כלים אלו דרך מלבוש לא דרך משוי ומפני זה אינו חייב עליהן אלא פטור אצל חסור אצל חותם תכשיט הוא כדגרסינן רבינא אמר לגדדין קתני יש עליה חותם תכשיטין דאיש אין עליה חותם תכשיטין דאשה וכל תכשיטין של אשה לא נאסרו אלא משום דשלא ומוחיא אי גמי נפול ואתיה לאיתוי חותם אין דרכו ליפול ואין דרך האיש להראות ולפיכך האים מותר כדאמר ז"ל לצאת זה אליצא דהלכתא.

שאלה יז.

וקשיא לי גמי האי גמי דקא מחייב המצרף את המתכת ואמר ז"ל שהיא תולדת מכזה דאלמא קסבר האי דקא מתרין רב אדא בר מתנה ונתני' מיחס שפינהו אליצא דר' שמעון אע"ג דמצריך מותר דדבר שאין מתכוין הוא ואצ"ל מתרין לה אליצא דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין חסור מכלל שמצריך איסורא דאוריתא הוא והא בפירוש מוקימנא בפרק אמר להם הממונה דגורף דרבנן הוא ואפילו מסוגין דפרק כירה נפקא לן דלאו דאוריתא היא דאמר רב לא שנו אלא הפסיר אצל לגרף חסור ושמואל אמר הפילו לגרף גמי מותר וסלקא אדעתין בלכתחלה פליגי ובמתכוין הילכך ונתמיהא ושמואל לגרף לכתחלה מי שרי מתמיהא זו נפקא לן דאיסורא דרבנן הוא דאי איסורא דאורייתא לרב גמי תקשי האי חסור חייב מיצעי ליה ומדתמיהא אשמואל ולא אדר' שמעון מדרבנן הוא ומדשמואל גמי מדאמרי לכתחלה מי שרי מכלל דאי עבד במתכוין פטור ואי מדאוריתא מי' שאני לן בין לכתחלה בין דיעבד ועוד דהא בתר דאוקימנא דרב ושמואל בפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פליגי ואקשינן מהא דאמר שמואל מכזין גחלת של מתכת בשרות הדצים בשביל שלא יזיקו זה דצים אצל לא גחלת של עץ דאי סלקא דעתא כר' שמעון אפילו של עץ גמי משום דר' שמעון פטור במלאכה שאינה צריכה לגופה ומדרבנן הוא דאסור ובמקום היזק דצים שרי לכתחלה כלומר ואי סבר כר' שמעון מאי שנא מתכת מדען אפילו גחלת של עץ איסורא דרבנן הוא ומותר מצעי ליה ואוקימנא דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה ומשום הכי אסור גחלת של עץ והתיר של מתכת משום היזק דצים ואי סלקא דעת' גחלת של מתכת דאוריתא מאי שנא לר' יהודה ונתכת מדען ואי חמרת שלא היתר המתכת אלא משום שאינו מתכוין

מתכוין וכו' שמעון אם כן מהיכן קא יליף רבינא דאיסור שבת במקום הזיק רבים מותר אלא לאו דסבירין דעירוף מתכת איסורא דרבנן וכיבוי מתכוין זה הוא נרופו ואע"ג דקא סבר כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הכי נמי דאורייתא ובמידה דרבנן אוסר וסבא דהיזק רבים הוא שרי לכתחלה ואי סבר כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואסור מדרבנן הוי ליה למישרי אפילו גחלת של עץ הילכך יליף מינה רבינא דכל איסורי דרבנן דחיון הן במקום הזיק רבים.

תשובה.

קושיא זו נראה מכללה שלא הפרשת בין כבוי לעירוף דקאמר כיבוי זה הוא עירופו ודבר זה לא יתכן לאומרו אלא בשני תנאים שאין מניי מהם לא אחד התנאי הראשון שלא יהיה כבוי אלא במים שהוא מנרף ואין הדבר כן אלא הכיבוי אפשר שיהיה במים או בעפר או בחול וכוונתו בזה ואין העפר ולא החול מנרף והשני שנאמר שכל מתכת שנכבת במים תגיע לעירוף ואין הדבר כן אלא אפשר שיהיה כבויים עירוף לה ואפשר שלא יגיע לעירוף והיכן פריך רב ביבי בענין עששיות של ברזל שנחמין אותן לכהן גדול ביום הכפורים ומטילין לתוכן כוננין דאקשינן והלא מנרף הוא ופריך רב ביבי דר' אביי שלא הגיע לעירוף ופריך אביי פירוק אחר אפילו תימא הגיע לעירוף ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר ומפני שאפשר שיגיע לעירוף ואפשר שלא יגיע אמר אביי ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאילו היה כיבוי המתכת עירוף על כל פנים היה אסור ואפילו לר' שמעון דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות הכהן נחבאר לך שהעירוף אינו תלוי בכיבוי עד שלא ימא כבוי אלא בעירוף וכיבוי גחלת של מתכת שאין בו עירוף דרבנן וכיבוי גחלת של עץ דאורייתא ונפני זה שרו רבנן לכבות של מתכת כדי שלא יזקקו בה רבים אבל של עץ דאיסורא דאורייתא לא שרו וצריך המתכת דאורייתא כדגמרינן ממתניתין דמיחם וסקלא וטריא דגמרא בה וממתניתין דאם היה כהן גדול זקן או חסותים ותיירוצא דגמרא דלעולם לא אשכחן תנא דאמר מתכוין ושאינו מתכוין או מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא באיסורא דאורייתא ודקאמרת והא בפירוש מוקיימנא צפרק אמר להם הממונה לעירוף דרבנן הוא ולא ידענו אנה הוא אוקיימנא זו לא צפירש ולא בסתם שאין צפרק אמר להם הממונה אלא מה שאמרנו והקושיא דאקשינן על אביי ומי אמר אביי הכי והתניא צפרק וכו' ופריקין הכי מילי בכל התורה כולה וכו' ולא יראה מזה אלא שצריך דאורייתא כדאמרנו אבל זה הפירוש שאמרת בפירוש מוקיימנא לעירוף דרבנן לא ידעתי ולא שמעתי בלתי היום ואפשר שיש בספרים שלכם גרסאות משונות כמו שיש באילו הפרושים שלכם ודקא קשיא לך אמאי אמרינן שסקלא וטריא דמתניתין דמיחם אסור ולא אמרינן חייב לא קשיא מידי דלא אמר רב איסורא לא בנתינת המים שיש בהם שיעור לצרף לא במי שנכתבין לצרף עד שיאמרו חייב.

שאלה יח.

ועוד קשיא לי מאי דקאמר ז"ל (פרק ח' הלכה ז') החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק ואע"פ שאמר למעלה אין דישה אלא בגדולי קרקע והוא שאמרו חכמים צפרק כלל גדול אמרו בענין פניעת חלזון אמר רבא מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע וכי מה הפרש בין דש למפרק והלא הדש הוא המפרק והמפרק הוא הדש ואי משום מפרק הוא דמחייב דהיינו דש אמאי תלינן חיוב חבלה בעור דתנן שמונה שרצים הוצין והחובל בהן חייב ואמרי עלה מרקתני החובל בהן חייב מכלל דאית לה עור ואי מפרק הוא מאי איריא שיש להן עורות אפילו אין

אין להן עורות גמי דהא כל קוץ אוכל מפסולת. המחזרת לו מפרק קרינן ליה והא לא אמרה אלא ר' יהודה דתנו רבנן הסד חלזון והפוענו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר חייב שתיים שהיה ר' יהודה אומר פגיעה בכלל דשה אמרו לו אין פגיעה בכלל דשה ואמר רבה מאי טעמא דרבנן אין דשה אלא בגדולי קרקע ועד כאן לא קא מחייב ר' יהודה בחלזון שאין לו עור משום עשיית חצורה אלא משום דשה דהיינו מפרק ואי כל חצורה בכלל דשה משום חובל או משום שוחט הוה ליה לר' יהודה למימר והויה ליה מתניתין דחובל בזה ר' יהודה בלחוד ואע"ג דקשיא מאי איריא שמנה שרצים בלדד ועוד דאי משום מפרק קא מחייב מאי איריא בענין חצורה שאינה חוזרת אפילו תימא חוזרת מפרק הוא ומאי טעמא נזרר הדם אע"פ שלא יצא חייב הא לא פירק ואם תאמר משום שנעקר מקומו הא ודאי אין דרך פרוקא בכך וליכא למימר שחיבל אלא תולדות שוחט ושוחט דתנן במתניתין לא ילפינן ליה אלא מעורות אילים מאדמים דבחצורה מיקטלי ולא בשחיטה ומשום הכי איבעיא לן שוחט משום מאי מחייב רב אומר משום צוצע ואקימנא דאף משום צוצע קאמר וליכא דניחא ליה דניקו בית השחיטה דמא והכי גרסינן בירושלמי גמי השוחטו ריש לקיש אמר לית כאן שחיטה שחיטה תולדות חצורה היא ולמה תניתה עמהם אלא ביון דתנינן סדר סעודה תניתה עמהם ונטילת נשמה עיקר מכלל דשוחט תולדה דנטילת נשמה הוא וחובל גמי תולדה דליה היא שנטל נשמה שצאחו מקום ולהכי בעינן חצורה שאינה חוזרת ולא משכחת לה אלא בחיה שיש לה עור אבל חיה שאין לה עור אינו חייב עד שימית את כולה והיינו דחקשינן גמי חלזון אע"פ שאין לו עור כיון שהמיתו כולו ונחייב גמי משום נטילת נשמה ואוקמינא במתעסק ואי עבד ביה חצורה לא סלקא דעתא דמחייב שהרי חוזרת היא לברייתה ואם כן לא נטלה נשמה שצאחו מקום וכן שאר שקצים ורמשים וגמי נזרר הדם ולא יצא לאו משום חצורה הוא דמחייב אלא משום צוצע את העור ודברים אלו אע"ג דסברא אינון מפרשי בירושלמי גמי הצוצעו גרסי מה נביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בזהמה ובצורות אילים מאדמים אמר ר' יוחי דהא אמרה נזרר הדם חייב המאדים אודם בשפה אחת חייב המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שצאחו מקום וגרסינן גמי צפרק במה מדליקין אתפלגון ר' אלעזר ור' יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחצורה תולדה וחורנה מחלף הילכך אין לנו לשער החצורה בכדי שיצא ממנה דם כגורגרת אלא בכדי כמה דלא הדרי צריא וצריכה עיונה ומי שיוכל ללול צמים אדירים להעלות מרגליות.

ת ש ו ב ה .

זו הקושיא ודאי ראוי להקשותה וחכם הוא שיסתפק בה אבל זה שהקשיתה בתחלתה מדקימא לן אין דשה אלא בגדולי קרקע אין ראוי למי שיצין ענין האב ומעינו ותולדתו להקשותה כלל שהתולדה אע"פ שהיא דומה לאב אינה לא האב ולא מעין האב אלא הפרש יש ביניהם ושאמרת והמפרק הוא הדם אינו כן אלא מפרק תולדה דש שאין לומר שהשחיטה לעגבים או החליצה לעזים דשה ולא עלה זה על דעת אדם אע"פ שהחייב בזה משום מפרק והואיל ומפרק תולדה דש אין להקשות מדקימא לן אין דשה אלא בגדולי קרקע הדישה שהוא האב ועין האב אינה אלא בגדולי קרקע והמפרק שהוא תולדה דש ישנו בגדולי קרקע ושלא בגדולי קרקע תדע דגרסינן צפרק אע"פ תני ר' מרינוס אומר גונת יונק חלב בשבת ואינו חושש מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן הנה צפירוש דמפרק ישנו בצעלי חיים ועוד לא חייבי תנאי ואמוראי בסוחט דג לצירו ובחלות דש שריסקן אלא בענין מפרק דקא מתני לה גמי סוחט פירות דהיינו מפרק הילכך ליכא לאקשויי מהאי אסיפא כלל ודקא מקשית ואי משום מפרק אמאי תלינן חבלה צעור וכולי יש להשיב בשים להן עורות הוא שהדם מצליע בצפר זלא צעור ולפיכך אם חבל עד שיצא הדם או עד שיערור צעור הוא דקרינן ליה מפרק שפירק הדם מן הצפר כמו משקה המוצלע בזה או צעינא לא בקליפתו והקליפה של אוכל עליו כמו העור על הצפר אבל בשאין להן עורות שהדם או הליחה מצוי בגוף כולו אפילו חבל ויצא הדם או הליחה לחוץ לא קרינן ביה מפרק שאין לאותו הדם או הליחה בזה הגוף מקום מסוים עד

שנאמר אם הוציאו ממנו פירק אותן ועוד דבשחין לכן עורות לא ונצית חצורה שאינה חוזרת שכבר נודע בספרי הרפואות שיש צנוף החי איברים שאם ילכו או יחסרו אינן חוזרין לעולם כמו העצמות והגידין והעור וכיוצא בהן וזה שיראה לעין במקצת אלו האיברים שנמחו אחר שנחתכו כמו העור והעצם אינו אמת אלא דבר הדומה לכן הוא שיצא ממקומן ויש צנוף איברים שאם ילכו יחזור כמותן כמו הבשר ולפיכך העור כשיקרע לא יחזור לבדו לעולם אלא קליפה במקומו דומה לו תעלה ויראה זה למי שתבונן בו ויסתכל טוב אפילו למראות העין שאותה הקליפה אין מראה כמראה שאר עור הבשר השלם ולפיכך הפרט הכתוב בין דין בשרת עור בשר ובין דין צרעת השחין והמכוס והבשר אפילו יכרת וילך לו יצא בשר כיוצא בו במקומו ויחזור לבדו כל זה ידוע אצל החכמים ומפורש בספרי הרפואות ומפני זה שמונה שרצים שיש להם עורות יש בהם חצורה שאינה חוזרת ושחין להם עורות אלא קליפה מן הבשר דומה לעור לא אפשר בה חצורה שאינה חוזרת דכל חצורה בבשר חוזרת ובעור אינה חוזרת והיינו דאמרינן מניין לחצורה שאינה חוזרת דכתיב' ה'הפוך כושי עורו וגומר חצירותיו ודקא קשיא אי נשום מפרק מאי טעמא צעינן חצורה שאינה חוזרת יש להשיב מפני שהתולדה צריכה שהיה דומה לאב והואיל והאב שהוא הדג אין הנידוש חוזר לכמות שהיה כך המפרק צריך להיות אותו דבר שנתפרק אינו חוזר לכמות שהיה ואע"פ שיש להקשות הא איכא חילול אצל הקושיא שהקשית מן הירושלמי דקא פירש שהחצורה תולדה דשוחט ומשום נטילת נשמה בזהו מקום הוא שחייב ודאי קושיא יפה היא אצל מנאמי בגמרא דילן רחיה לדחות האי סברא דבני מערבא דהא דגרסינן בגמרא בפר' ר' אליעזר אומר האורג תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומצער ומתריצין בזה הכי חובל בצריך לכלבו מצער בצריך לאפרו ואי משום נטילת נשמה מה לי צריך לכלבו או אינו צריך מי איכא מאן דסבירא ליה ניטל נשמה שלא לצורך פטור אפילו ר' שמעון מודה בדי האי גונא ואפשר שימא ז"ל רחיה אחרת וזה שיער ז"ל דהם בגרוגרת כדין האב שהוא הדג ואין כל מפרק וק"ל ששיעורי שנת בגרוגרת כדפרשין בארץ חטא ולפיכך כל דבר שלא נתפרש שעורו ולא נאמר שהוא בכל שהוא הדרינן ביה בגרוגרת. ששיעור שנת בה היא.

שאלה יט.

אמר הרב ז"ל בתחלת הלכות שנת דברים המותרין בעשייתן בשבת ובשעת עשייתו אפשר שתעשה בגלגל מלאכה ואפשר שלא תעשה אם לא נתבין לאותה מלאכה הרי זה מותר כיצד גורר אדם מטה וכסא ומגדל וכיוצא בהן בשבת וכולי נפקא מינה שלא היתר דבר שאין מתכוין אלא אם כן תהא עשיית המלאכה ספק אפשר שתעשה ואפשר שלא תעשה אצל אם אי אפשר שלא תעשה אסור ולפיכך חזר ואומר עשה מעשה ונעשתה בגלגל מלאכה שדאי תעשה בשביל אותו מעשה אע"פ שלא נתבין לה חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה המלאכה כיצד הרי שצריך לראש עוף וכולי ורואה אני צעניות דעתי דמאי דקא קרי ליה פסיק רישיה ולא ימות נמי היינו דבר שאין מתכוין שיותר דהא כמה דוכתא אשכחן שדאי תעשה המלאכה והיתר ר' שמעון לכתחלה תא שמע מהא דתניא פורשין מחללת על גבי כוורת דבורים בשבת וכולי וכלבד שלא יתבון לצוד והא הכא דודאי מיתניד וקא קרי ליה דבר שאין מתכוון והתיר ר' שמעון לכתחלה ולוקמא לה בר' יהודה אלא שדדחקינן ואוקימנא בגון דשביק רווחא כדי שלא תהא נזדה כל עיקר שמע מינה דר' שמעון מתיר ואע"ג דלא שביק רווחא וכן נמי מהא דאיתמר הנהא הבאה לאדם בעל כרחו בלישנא קמא אמרינן לא איפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי וכלישנא בתרא אמרינן אפשר ולא קא מיכוין היינו פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון לא איפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי והיינו דקא מוהנינן על ר' ירמיה דבה צפרק צוה מדליקין אימור דאמר ר' שמעון בגדולים דלא איפשר בקטנים דאיפשר מי חזר ואותיבה רבא מהא דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרבן וכלבד שלא יתבון יכילי והא הכא דאפשר למענד כצנעין ואפילו

ואפילו הכי כיון דלא מיכוין קא שרי ר' שמעון לכתחלה שמעינן מינה דמלתא ודאית כגון לבישת כלאים ודכותה גרירת מטא שודאי קא לבוש כלאים ודאי עושה חרוץ כיון שאין כוונתו לכך מותר ומינה תשמע שהנאה הנאה לו בעל כרחו דלאו ספיקא היא אלא ודאי יודע הוא שיהנה כיון דלא קא מיכוין שרי וכדאמרינן לענין המצרות מן המכס לא ילבוש כלאים על גבי עשרה כלים ואפילו להצרות מן המכס ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון מותר להצרות מן המכס ואמרי' עלה בשלמא לענין כלאים זהא פליגי דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור והכא דליכא ספיקא אלא ודאי קא לביש וקא שרי ר' שמעון לכתחלה ועוד נמי דתנן בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקזיזין לו את הדם דברי ר' יהודה וחבאי"מ מקיזין ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא יטחטע עליו ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום ועוד מהא דתנן ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופין ותולש ואמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם וקימל"ן דסבר ר' יוסי בן המשולם דתולש ואע"פ שאסור בגיזה מותר משום דהוה ליה דבר שאין כוונתו אלא לגלות מקום לסכין וכנגדו ציוס טוב מותר והכא דודאי גוזז הוא כיון דלא מיכוין לגיזה מותר בין בצכור בין ציוס טוב וכן נמי אע"ג דקי"מל"ן דפרת חטאת נפסלת בגיזה ועבודה תנן שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזזין במספרים ואינו חושש ואוקימנא טעמא משום דקסבר דבר שאין מתכוין מותר והאי לאו לגיזה קא מיכוין ואע"פ שגוזז ודאי מותר ועוד תנן הכניסה לרצקה ודשה כשרה כיון דלא נתכוין לדישה אע"פ שאי אפשר שלא תדוש דבר שאין מתכוין הוא ומותר ... ועוד קשיא מהא דתנן גזיר חופף ומפספת משום דדבר שאין מתכוין הוא וטעמא דאינו סורק שכל הסורק להשיר נימין המדולדלין הוא מתכוין ואוכל ודאי אסור הוא אע"פ שאין מתכוין להשיר הנימין דהא אי אפשר שלא להשיר ואמאי קא מוקמי ליה במתכוין אלא שמע מינה סורק לא איתסר אלא משום כוונתו אבל חופף ומפספת אע"פ שודאי משרי כיון שאין כוונתו לכך מותר ולא תיקשי לך דהא דאסר ובר אדא דשרי התם לאו משום נשירת שער קא נגעי זה אלא משום מוקצה כעיקר שמעתא דהתם וכן נמי מהא דתני רבנן פגם שטמנה בתנן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצת מותר לטלטלה ואם לאו אסור והא הכא דודאי מחתה בגחלים הוא וכיון דלא קא מיכוין מותר לכתחלה ולא אסרינן היכא דאין מקצתה מגולה אלא משום טלטול מוקצה ור' אלעזר ב"ת מתיר בכוש' אע"פ שהיא נעדרת ולא חשיבין משום חיתוי בגחלים דדבר שאין מתכוין הוא וכן נמי מהא דאמר ריש לקיש נרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת משום דיונק מן הקרקע הוא כדקא מדמינן ליה לקמן לפרפיסא ואמרין צפרפיסא היא מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות מחייב משום תולש וכיון שהמקנה בו אינו מתכוין לתלישתו אע"פ שתולשו ודאי מותר וכן נמי מהא דתנן רבנן התולש עולשין והמזרז זרדין אם לאכילה כגרוגרת ואם לבהמה כמלא פי גדי ואם להסיק כדי לבשל צינה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא ואקשינן אטו כולשו לאו ליפות את הקרקע נינהו ואסיקנה כגון דעבר צארעא דלאו ידיה כי היכא דלא ליהוי פסיק רישיה ואי צספק דיליה ואי צספק ודאי תליא מילתא מאי אהני צארעא דלאו דיליה הא ודאי נתיפת קרקע חזירו ועדיין לא נפקא מהורת וודאי דהוא פסיק רישיה ולא ימות לפי סברתו ז"ל אלא שמע מינה דלאו צספק ודאי תליא מילתא דדבר שאין מתכוין, ופסיק רישיה ולא ימות אלא אע"ג דודאי תעשה המלאכה שלא נתכוין לכתחלה בכל היינו דאמרי' הלכך כל כל מה שפסק בו בודאי זה שהוא חייב חטאת מותר הוא לכתחלה ולא עוד אלא אפילו פסיק רישיה ולא ימות דקא קרינן ליה בגמרא לא אמרינן כן דחייב חטאת דעד כאן לא קאמרינן אלא דמודה רב שמעון לר' יהודה שהוא אסור ואפילו לר' יהודה לא סבר לה דחייב שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת וזה לא נתכוין לאיסור הלכך בין לר' יהודה בין לר' שמעון איסורא דרבנן הוא וכן נמי דקאמרי גבי מסובריא דנזייתא אסור להחדוקה משום דפסיק רישיה ולא ימות הוא ואי איסורא דאורייתא הוא חייב חטאת מיבעי ליה וכן נמי מהא דקא מתיר גזנן בכתובות דרוז בקיחין בהטיה אע"ג דפסיק רישיה ולא ימות הוא מותר לכתחלה ואי אמרת דר' שמעון מחייב חטאת אמאי שרי לכתחלה אפילו להני שאינן בקיחין אלא כיון דאיסור דרבנן הוא אינו צריך רוצה ושרי לכתחלה דאי לא תימא הכא אלא מעתה נר שאחורי

הדלת ופתח נעל כדרכו וכנתה הכי נמי דחייב הטאת ואע"פ שלא נתכוין דהא קא לייט עלה דב ואמר ליה רב אחא זריה דרבא לרב אחי מאי טעמא לייט עלה רב אי לימא משום דרב סבר לה כר' יהודה ותנא קתני כר' שמעון ומשום דרב סבר לה כר' יהודה דתני כר' שמעון לייט ליה מילט ואמר ליה זבא אפילו ר' שמעון מודה דאזני ורבא דאמרי תרוייכו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אלא היבא דקא מיכוין לעשות מלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אלא מלאכת מחשבת קרינן לה ולא דמיא למתעסק בלא כוונה כי הא דקא מקשי גבי הפוגע את החלזון ולחייב נמי משום נטילת גשמה ואמר ר' יוחנן כגון שפגעו ומת רבא אמר אפילו תימא שפגעו חי מתעסק הוא אלא נטילת גשמה חקשינן והא אזני ורבא דאמרי תרוייכו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אע"פ שמתעסק הוא הא קא מכוין ליטול גשמה והיא עיקר מעשיו ונהנה ממנה ולפיכך תירץ שאני הכא דכמה דאית ציה גשמה טפי ניחא ליה הלכך אין כוונתו לכך ואע"פ שנטילת הגשמה אינו חייב שהרי אין רצונו בכך וכי נמי דקא מקשי גבי התולש עולשין וכו' ואם ליפות את הקרקע כל שבו אטו כלשו לאו ליפות את הקרקע נינהו רבא ורב יוסף דאמרי תרוייכו זאגם שאני אזני אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם כגון דלא קא מכוין ליפות אלא מתכוין הוא ודאי לתלוש או לאכילה או לבהמה או להסיק והא אלא יפוי הקרקע מתעסק בעלמא והרי הוא נהנה מן היפוי ואע"פ שלא תלוש כשיעור לאכילה אפילו הכי מחשבת מקרי ולפיכך הקשינו והא אזני ורבא דאמרי תרוייכו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה וכו' הלכך מוקמינן לה כארעא דחצריה דאע"ג דקא מכוין לתלישה הרי לא תולש כשיעור ויפוי קרקע לא ניחא ליה ציה כל עיקר שהרי אינו נהנה ממנו ולא משכחת בכל התלמוד אלא שני מקומות אילו בלבד אלא שאר דוכתא כולשו פסיק רישיה בלא מתכוין הוא ולא חסר ר' שמעון אלא משום מראית העין בלבד דדע דהא תנן גבי שחיטת בכור עושה מקום לקופיץ מבאן ומבאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזו ממקומו וכן התולש את השער לראות מקום מוס ואיבעיא לן הא תולש לכתחלה או דאיעבד ואמר ר' ירמיה תא שמע צמר המסובך באוזן ר' יוסי בן השושל אומר תולשו ומראה את מומו שמע מינה לכתחלה ואמר ר' מאיר אף אין נמי תנינן וכן התולש וכו' אהיא אי לימא לא יזיזנו השתא דיעבד דשחיטתו מוכחת עליו אמרת לא יזיזנו לראות מקום מוס מבציה מבאן אתה למד בפירוש דכל היבא דהוי דבר שאין מתכוין ואין שם דבר המוכיח עליו שלא נתכוין למלאכה חסור והוי פסיק רישיה ולא ימות וכל היבא דאיבא מילתא דמוכחת עליה דלא מכוין למלאכת איסור הוא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון ועל דרך זו פירשתי כל הסוגיות שבת לחוד בדבר שאין מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הנך סוגיות דשבת ודכתובות ודנזירות ודפסחים ושאר כל המקומות ולפיכך קשיא לי לפי סברה זו כל מה שפסק בדבר שאין מתכוין בודאי שהוא חייב ומותר לכתחלה מיצעי ליה וכל מה שפסק בפסיק רישיה ולא ימות נמי שהוא חייב ופטור אלא חסור מיצעי ליה ומה שאמר בכלל פסיק רישיה ולא ימות רחיצת ידים באוהל וכיוצא בו שמעיר את השעיר ודאי אע"פ שאין כוונתו לכך ופסקא זו דלא כר' שמעון דהא בדקא מוקימנא בפרק במה טומנין אתרתי מתניתא חדא כר' יהודה וחדא כר' שמעון אקשי במאי חוקמיתא להא דשרי כר' שמעון אימא סיפא אכל לא יחוק בהן שער וחי ר' שמעון מיישרי קא שרי דתנן גזיר חופף ומפספס אכל לא סורק שמעינן השתא דאע"ג דמשיר שער ודאי קא שרי ר' שמעון שהרי אינו מתכוין ועד כאן לא חסר לשרוק אלא כדאוקימנא טעמא מנזירות שכל הסורק להשיר גימין המדולדלין הוא מתכוין וזי לאו כוונתו הוי שרי ר' שמעון הלכך ליבא לפרושי הא דאמר ר' נחמיה זריה דרב יוסף היבא דליבא רובא אוהל שפיר דאמר משום השרת שיער אלא משום מוקפה על עיקר סוגייתו של מעלה וכן נמי עפר לבנתא ועפר פלפלי וכוספא דיסמון שהוא דבר דך ביותר כשמן אשמינן דמתמא מוכנים הן משום ריח טוב שבהן אכל אס דינו מותר ואפילו כולה אוהל ועוד בר מן דין ובר מן דין כשהתיר ז"ל דבר שאין מתכוין באותן כללות שכלל צדאש הלכות שבת לא התיר אלא כדרך יוסף דאמר כל היבא דכי מכוין היבא איסורא דאורייתא כי לא מכוין גזר ר' שמעון מדרבנן כל היבא דמכוין היבא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר' שמעון לכתחלה כעין גרירת מטה כסא וספסל דאילו מכוין פטור הוא דחפירה כלאחר יד היא וכן אמר הרב ז"ל

כִּינֹד גֹרֵר אֶדָם מֵעַם וְכו' וְכֵן מֵהֶלֶךְ אֶדָם עַל גְּזֵי עֲשָׂים וְכו' וְתִלְשָׁה בְּרַגְלֹו כְּלֹאֲחֵר יָד הָיָה וְכֵן נָמִי הִנֵּכֶם לִפְרָה דְּחֻקָּהּ וּמִשִּׁיר זָרֻרוֹת אֶפִּילוֹ נִתְכוּן דְּסִתִּירָה כְּלֹאֲחֵר יָד הָיָה וְרַחֲמֵי הַיָּדִים זַעֲפֵר הַפִּירוֹת שֶׁאִמֵּר לִפִּי סִבְרָתוֹ ז"ל אֶפִּילוֹ נִתְכוּן נָמִי גִזְיָה כְּלֹאֲחֵר יָד הָיָה וְכֹלְסוֹ אֶפִּילוֹ נִתְכוּן אִיסוּרָא דְּרַבָּן הוּא מְכַלל דְּכָל הַיָּדָה דְּכִי מִכּוּן אִיסוּרָא דְּאֹרִיתָא לֹא שָׂרִי זֶלָּא מִתְכוּן כְּדִרְבּ יוֹסֵף וְהָא אֹתִיבִיָּה רַבָּא לִרְבּ יוֹסֵף מְמוּכָרִי כְּסוּת מוֹכְרִין כְּדִרְבָּן וְכו' וְהָא הֵכָּא דְּכִי מִכּוּן אִיסוּרָא דְּאֹרִיתָא כִּי לֹא מִכּוּן שָׂרִי ר' שְׁמַעוֹן לִכְתַּחֲלָה וְסִלְקָא בְּתִיבְתָּא וְכִי לִי תִירוּשָׁה דְּרַב יוֹסֵף וְתִרִץ רַבָּא לִרְבּ הֵנָּה לִנֵּר שְׁמֹן וּפְתִילָה הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ בָּסִים לְדָבָר הָאִיסוּר וְכִי תִירוּשָׁה דְּמִר נִיעִיין זֶה טוֹבָא דִּילְמָא מִשְׁכַּח זֶה טַעֲמָא וְהָע"פ שְׁגָדוֹל הַמְּפָרְשִׁים רַבָּן שְׁלֵמָה מֵאִיר עֵינֵי הַגּוֹלָה ז"ל פִּירֵשׁ פְּסִיק רִישִׁיה וְלֹא יוֹמֵת עַל דֶּרֶךְ הַרְבֵּה ז"ל וְלֹא נִהִירָא לִי סִבְרָא זֹא.

ת ש ו ב ה.

לֹא כָל סֶפֶק שִׁינֵּל לְאָדָם יִסְתּוֹר שׁוֹרֵת הַהִלְכָה וְיִסְתֵּף פִּירוּשׁ הַשְּׁמִיעָה מִפְּנֵי דְּכִנְמָה מְקוּמוֹת אֲמִירָנָן בְּגִמְרָא קָשִׁיָּא דְּר' פְּלוּנִי אֲד"ר פְּלוּנִי וְהִסְיָקָנָה בְּקוּשִׁיָּא וְלֹא הִפְכְּנוּ שְׁמוּעָה מִשְׁתִּי הַשְּׁמוּעוֹת וְהִזְוִיָּאנוּ אוֹתָהּ מוֹמְשָׁמָה עַד שֶׁתֵּלֶךְ הַקּוּשִׁיָּא אֲזַל הַסֶּפֶק שִׁינֵּל הוּא שְׂרָאִי לְהִתְזַנּוֹן זֹו וְלִתְרַץ אוֹתוֹ עַד שִׁתְּזוֹר לְשׁוֹרֵת הַהִלְכָה וְלִזְקִיָּא דְּשִׁמְעֵתָא וְהָא לֹא יִתְבַּחֵר תִּירוּשָׁה יִשְׂרָאֵל קָשָׁה עַד שִׁינֵּל עֵינָיו וְלִפְיָךְ אֵין רָאִי לְהִפְךָ פִּירוּשׁ וּמוֹדָה ר' שְׁמַעוֹן בְּפָסִיק רִישִׁיה וְלֹא יוֹמֵת וְלִהְיוֹת אוֹתוֹ מוֹמְשָׁמָה שְׂבִיָּאֵר אוֹתוֹ כָּל הַמְּפָרְשִׁים וְהוּא הַפְּשׁוּט הַבְּרוּר מִעֵינָן הַבְּדָרִים מִפְּנֵי אֵילוֹ הַסְּפִיקוֹת שְׁכֹלְדוּ לָךְ כָּל שָׂכָן שָׁאֵל הַסְּפִיקוֹת אֲפֶשֶׁר לְתִרְץ אוֹתָן וְהוֹלִכִין עַל פִּי הַפִּירוּשׁ הַנִּכּוֹן לְעֵינֵי פוֹרְשֵׁין מִחֲלָלָה עַל גְּזֵי כּוֹוֶרֶת דְּבוּרִים בְּשִׁנְתָּ לֹא אִוְקִימָנָה לִר' יְהוֹדָה דְּשִׁבְצִיק רוּוְחָא אֲלֵא כִי הִיכִי דִּלָּא יִשְׂאֵר דֶּרֶךְ לִצִּידָה כֻּלָּל דִּלָּא אֲפֶשֶׁר דְּהוּי צִידָה אֲסוּר לִיָּה דְּדָבָר שָׁאִין מִתְכוּן לְטַעֲמִים דִּידִּיהָ אֲסוּר וְדָבָר זֶה פְּשׁוּט מִן הַגְּמָרָא דְּאִמֵּר לְעוֹלָם ר' יְהוֹדָה הִיא וְמֵאִי וְכִינֵּל שֶׁלֹּא יִתְכוּן לְטֹרַף נָמִי דְּלִישְׁבּוֹק לִפִּי רוּוְחָא כִי הִיכִי דִּלָּא לִיתְנָדָן מִמִּילָא וְלֹא גִמְרִינָן מֵהָאִי מִימָרָא דְּלִר' שְׁמַעוֹן אֲע"ג דְּמִיתְנָדָן וְדָאִי שָׂרִי אֲלֵא אֲע"ג דְּמִיתְנָדָן מִמִּילָא שָׁאִין מִעֵינָן גּוֹרֵמִין הַיָּדִים וְדָאִי שָׂרִי וְאֲפֶשֶׁר כִּי הָאִי גּוֹנָא בְּשִׁנְיָה בְּפִרְשָׁתָּ הַמִּחֲלָלָה עַל גְּזֵי הַכּוֹוֶרֶת שְׁנֵי שֶׁאֲפֶשֶׁר שִׁינֵּל דְּדוּרִים עִמּוֹ וְאֲפֶשֶׁר שֶׁלֹּא יִצְוֹר שֶׁלֹּא הִנִּיחַ רִיוּחַ שֶׁלֹּא יִתֵּן עִמּוֹ צִידָה כֻּלָּל כִּי יְהוֹדָה וְלַעֲנִין הַנֶּאֱמָר הַנֶּאֱמָר לְאָדָם זַעֲלָא בְּרַחוּ וּמִימָרָא דְּר' יְהוֹדָה רַבָּא דְּאִמֵּר אִימּוֹר דְּשָׂרִי ר' שְׁמַעוֹן בְּגִדּוּלִים דִּלָּא אֲפֶשֶׁר אֵין מִמֶּנּוּ סֶפֶק כֻּלָּל שָׁאִין עֵינֵין אֲפֶשֶׁר וְלֹא אֲפֶשֶׁר שִׁיָּהִם הָאֲסוּר וְאֲפֶשֶׁר שֶׁלֹּא יִסֵּה אֲלֵא אֲפֶשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת כּוֹוֶמְתוֹ הַמּוֹתֶרֶת שֶׁלֹּא בָּאֹתָהּ שֶׁרֶךְ שִׁישׁ זֶה חֵשֶׁךְ אֲסוּר אִוֹ לֹא אֲפֶשֶׁר לִיָּה אֲלֵא בָּאֹתָהּ הַדֶּרֶךְ דְּהָבִי אִמֵּר ר' יִרְמִיָּה אִימּוֹר דְּשָׂרִי ר' שְׁמַעוֹן בְּגִדּוּלִים דִּלָּא אֲפֶשֶׁר כְּלוּמָר שֶׁלֹּא הִתִּיר ר' שְׁמַעוֹן הַגִּרְיָה אֲלֵא בְּגִדּוּלִים דִּלָּא אֲפֶשֶׁר לִיָּה לְטַלְטוּלִי לְהוּ אֲלֵא בְּגִרְיָה אֲזַל הַקְּטַנִּים דְּאֲפֶשֶׁר לְהַגְזִיבָן לֹא שָׂרִי וּמִפְּנֵי הָבִי אֹתִיבִיָּן עֲלֵיהֶם בְּתוֹפְרֵי כְּסוּת שֶׁאֲפֶשֶׁר לְהוּ לַעֲשׂוֹת כְּנֻעִיין שָׁאִין זֹו חֵשֶׁךְ אֲסוּר כֻּלָּל וְאֶפִּילוֹ הָבִי קָא שָׂרִי ר' שְׁמַעוֹן וְסִלְקָא לִיָּה בְּתִיבְתָּא אֲזַל עֲשִׂיתָ חֲרִיץ לְעוֹלָם בֵּין בְּגִדּוּלִים בֵּין בְּקַטְנִים אִינוּ וְדָאִי וְהָאִי דְּאִמְרִינָן בְּהִנָּה הַנֶּאֱמָר לְאָדָם עַל בְּרַחוּ אֲפֶשֶׁר וְלֹא קָא מִכּוּן דְּהִינוּ פְּלוּגָתָא דְּר' יְהוֹדָה וְר' שְׁמַעוֹן פִּירוּשׁוֹ כִּמוֹ שֶׁהִעֲתִקְנוּ מִפִּי הַרְבֵּה ז"ל כְּגוֹן שֶׁהִים לוֹ שְׁתֵּי דְרָכִים אַחַת עַל צִית ע"ז וְאַחַת אֵינָה עַל צִית ע"ז וְצִית עֲזוּדָה זֶרֶה מִקְטִירִין לִפְנֵי ע"ז בְּשִׁמְיָה שִׁיָּהִם אֶדָם בְּרִיחַם כְּשִׁיגִיעַ לוֹ הִרִיחַ זָכִי הָאִי אֲמִרָאִי אֲע"פ שֶׁאֲפֶשֶׁר לוֹ לְהֵלֵךְ בָּאֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁאֵינָה עַל צִית ע"ז וְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא עַל צִית ע"ז הוֹאִיל וְאִינוּ מִתְכוּן לְהִנּוֹת בְּרִיחַ הַבְּשָׂמִים מוֹתֵר לוֹ לְהֵלֵךְ בָּאֹתָהּ הַדֶּרֶךְ אֲלִיבָא דְּר' שְׁמַעוֹן דְּאִמֵּר דָּבָר שָׁאִין מִתְכוּן מוֹתֵר שֶׁאֲפֶשֶׁר שִׁיָּהִם הַבְּשָׂמִים שֶׁמִּקְטִירִין אוֹתָן מְרֻבִּין וְיִגִּיעַ רִיחַם לוֹ וְיִרִיחַ וְיִהְיֶה וְאֲפֶשֶׁר שִׁיָּהִם הַבְּשָׂמִים מְעוּטִים וְלֹא יִגִּיעַ הִרִיחַ לוֹ כְּשִׁיֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְלֹא יִהְיֶה וְאֶפִּילוֹ יִהְיֶה מְרֻבִּין אֲפֶשֶׁר שִׁיָּהִם הַרוּחַ הַמִּנְחָה כְּשִׁיֵּלֵךְ חִזֵּק וּמִפְּנֵי הִרִיחַ וְלֹא יִגִּיעַ לוֹ הַנֶּאֱמָר וְאֲפֶשֶׁר שִׁיָּהִם שֶׁ בְּדֶרֶךְ רִיחַ רַע כְּגוֹן רִיחַ נִכְלָה וְכִינֵּל זֶה וְיִתְעַלֵּם הִרִיחַ הַטּוֹב וְלֹא יִהְיֶה הוֹאִיל וְהַדָּבָר כֵּן וְאֵין הִלּוּכּוֹ בָּאֹתָהּ הַדֶּרֶךְ גּוֹרֵם לוֹ לְהִרִיחַ הִרִיחַ הַטּוֹב וְלִהְיוֹת בְּדוּחִי עַל כָּל פְּנִים אֶפִּילוֹ הִרִיחַ הַטּוֹב וְהִגִּיעָה לוֹ הַנֶּאֱמָר וְאִינוּ מִתְכוּן לְהִנּוֹת אֲלֵא

אלא לעצור ולילך לדרכו בלעד הרי זה מותר אליבא דר' שמעון דסבירא ליה דבר שאין מתכוין מותר וכן כל כיוצא בזה ולענין לבישת כלאים דודאי הכלאים עולה עליו ואפילו הכי שרי ר' שמעון בשאינו מתכוין ודאי אגב גררא קושיא היא אבל כשהענין בה מפרקא לך במהרה שתופרי כסות ומוכרי כסות אינן לובשין הכלאים וכשאר הכתוב הכלאים ואמר לא יעלה עליך לא אסר אלא דרך לבישה אבל עליה שאינה דרך לבישה לא אסר הכתוב הלכך תופרי כסות ומוכרי כסות אינן צעליית הכלאים עליהם חשש לבישה אלא חשש הנאה תדע דלא תנן ובלעד שלא יתכוונו ללבישה אלא ובלעד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והנאה זו אינה ודאית אלא ספק היא שאפשר שתגיע לו הנאה זו ואפשר שלא תגיע כגון שהיו הגשמים מרובין או החום חזק ולענין לובש כלאים על גבי עשרה כלים להצריח מן המכס אין הלשון כמו שאמרת ר' שמעון בן יחודה אמר משום ר' שמעון מותר להצריח וכו' אלא הכי הוא לשון הגמרא בספרים שעמדנו עליהם ר' שמעון אמר משום ר' עקיבא מותר להצריח בה את המכס ואליבא דהאי ליטנא ליכא קושיא דהאי מיימרא דר' שמעון אליבא דר' עקיבא הוא לאו אליבא דידיה הוא דהוא מורה בפסיק רישיה ולא ימות ושמא ר' עקיבא חולק ואפילו בפסיק רישיה וסבירא ליה דאם אינו מתכוין מותר ואין הלכה בדבריו דהא ר' יחודה ור' שמעון חולקין עליו וחזינן לרצונו ז"ל דקא פסיק בדבר שאין מתכוין שהוא מותר בר' שמעון כדאיתיה מפירוש צפרק ראשון מהלכות שבת צפרק בדבר שאין מתכוין שהוא מותר בר' שמעון כדאיתיה מפירוש צפרק ראשון מהלכות שבת ובמקומות אחרים ופסיק בלבוש כלאים להצריח מן המכס דהכי אמר ז"ל צפרק עשירי לא ילבוש כלאים על גבי עשרה כלים עראי ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהגו כלום מהלכות כלאים לא ילבוש אדם כלאים עראי ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהגו כלום ואפילו לגנוב את המכס ואם לבוש כן לוקה זה נוסח דבריו ז"ל ואי אפשר שיפסוק ז"ל במקום בר' שמעון ובמקום אחר יתלונן עליו אלא ודאי דוקית הגרסא שלו כאשר מצינו בספרים כמו שכתבנו ולענין צבור שחזו דם לית מינה קושיא וליכא בה ספיקא כלל דאין ההקדש עושה מוס בודאי תדע דאמרי חכמים יקו' ובלעד שלא יעשה מוס ור' שמעון לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך התיר ההקדש אע"פ שהוא עושה מוס שאין עשיית המוס ודאית עד שחי אפשר שתהיה הקדש בלא מוס ולענין השוחט את הצבור עושה מקום לקופים כדתרנינן תני לקופין מסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא דתולש לאו היינו גוזז ואינו לוקה ואפילו נאמר תולש היינו גוזז איכא לפרוקי היינו טעמא דשרינן עשיית מקום לקופים שאין כונתו בעשיית המקום לקופים אלא בהטית השער לכאן ולכאן שאפשר שיתלוש השער ואפשר שלא יתלוש ומפני זה אפילו נתלש שרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין אליבא דר' שמעון שרי וזה הדוחק אליבא דשקלא וטריא דגמרא דתולש היינו גוזז אבל אליבא דהילכתא דתולש לאו היינו גוזז לא נריכנן להאי תירוץ דליכא קושיא ולענין שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר אע"ג דקשיא היא איכא לפרוקי כונת הגוזז לקון השער מעיקרו וזה הואיל ואין כונתו הלא לקון הראש המשחיר בלבד לא לגוזז השער מעיקרו מפני זה הוה ליה דבר שאין מתכוין ומותר שאפשר בשיגוזו אותן שיכרתו מעיקרן ואפשר שלא יכרת אלא ראשן בלבד ומפני זה גוזז אותן במספרים ואינו חושש ודילמא איכא תרופא אחרינא דלא איגלי לן ולענין הכניסה לרבקה ודשה לית בה קושיא כלל שאפשר שלא תדוש ומי ימר שדאי דשה וזה שהקשית מנזיר לא ידעתי מאי קושיא דהא כמה בני אדם חופפין ומפספסין ואין השער נוסר ואינו דומה לדבר שיעשה בו האיסור בודאי וסורק דאוקימנן במתכוין להשיר הנימין כי היכי דתימסר הסריקה מפני שגם הסריקה ספק היא ואינה משרת השער בודאי ולפיכך אנעריבנו לאוקמה במתכוין להשיר הנימין שגם הספק אם יתכוין אדם בו לאסור אסור ולענין פגם שטמא בתנן וחררה בגחלים דודאי מחתה בגחלים כדאמרת ודאי נראה שקשיא היא שהענין צריך עיון מרובה וחכמה יתירה והנה אני מפרש לך העיקר שיתבאר לך מוננו פירוק קושיא זו דבר ידוע הוא שמחתה בגחלים לא נאסר אלא מפני שהחתי בהם גורם להצביר הסיקן שהוא מנאכה ההצברה ולא כל מחתה בגחלים בודאי יגבר הסק אותן הגחלים אבל טלטול הגחלים בגון שהיתה מונחת בכלי וטלטל אותה בכלי ולא נגע בגחלת אין בו איסור מלאכה הלכך כשיטלטל החררה ואין כונתו אלא לטלטל החררה אע"פ שהגחלים ננערים מאליהם לא בודאי יגבר הסיקן ותוסיף אשן שהוא המלאכה כי היכי דתקשי לך דומיא דפסיק רישיה שהוא

ודאי

ודאי המלאכה אלא הדבר שיעשה זודאי הוא טלטול הגחלת צלטול החרדרה וטלטול הגחלת חפצר שיעשה בשבילו תוספת הסיקה ואפשר שלא יתוסף הסקה לפיכך שרינן ליה דדבר שאין מתכוין הוא דומיא דגורר אדם מטה וכו' שהמלאכה שהיא ההצנעה לא זודאי תעשה אלא ספק תעשה ספק לא תעשה וליכא דה קושיא גנן ופירושה דוקא הוא למצינא ולענין צרור שעלו בו עשבים לעולם אינו מקנה בו אלא בשמים מוזל מן הקרקע והיינו דאחא לאשמועינן אע"פ שהתולש מומנו חייב חטאת בתולש מעצין לקטוף מותר לקנה בו ולא חשיבין שמה יתלושו העשבים צעת הקטוף דדבר שאין מתכוין הוא ואין העשבים נתלשין זודאי ולענין תולש עולשין ומזרז זרדין תמיהא הקושיא לחדא דפשיטא מילתא ולית בה ספיקא דבשדה חזירו אע"פ דנתיפתה הקרקע הוהיל ואין מחשבתו לכך אין שיעורו בכל שהוא אלא כשיעור דבר שחשב עליו אם לאכילה כגורגרת וכו' ומאי קושיא איכא מותר קאמרינן בעושה בשדה חזירו עד דתיקשי לך לעולם איסורא עבד בין בשדה חזירו בין בשדה שלו מיהו אין השיעור שזה ודקא קשיא לך אמאי חייב חטאת והא מודה ר' שמעון אמרינן דמשמע מודה לר' יהודה דאסור אכל חטאת לא חייב ודאי כי הא איכא לאקשויי אכל כד מעיינת בגמרא בענין מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות מהצנר לך שר' שמעון מחייב חטאת אם היתה שם מלאכה דר' שמעון אע"ג דפליג על ר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה דמחייב בה ר' יהודה חטאת הודה לו בדבר שאין מתכוין בפסיק רישא ולא ימות נמי שהוא חמור יותר והאי דלא אמר ר' יהודה דדבר שאין מתכוין חייב חטאת אלא אסור בלבד משום דעיקר דברי ר' יהודה ציוס סוב וציוס טוב ליכא חיוב חטאת דתנן ר' יהודה אומר אין מקרדין וכו' ואמרינן עלה בגמרא ור' יהודה סבר קירור דקא עבד חצורה אסור דבר שאין מתכוין אסור ועוד אפילו בשבת לא סלקא דעתא לחיובי דדבר שאין מתכוין שהוא ספק אם תעשה המלאכה או לא תעשה חייב חטאת ואפילו לר' יהודה דמלאכת מחשבת אסרה תורה כדאמרת הלכך דבר שאין מתכוין שהוא ספק לא אפשר דהוי חיובא אלא איסורא בלבד לדברי ר' יהודה אכל בפסיק רישא ולא ימות חיובא איכא בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' שמעון דמאחר שידע שהאיסור יעשה זודאי ושמחשבתו אינה נעשית אלא בעשיית המלאכה הרי חשב לעשות המלאכה ולפיכך חייב חטאת ומלאכת מחשבת קרינן ביה כגון האי דפסיק רישא של עוף אע"פ שאין סוף כוונתו למיתה הוהיל והוא יודע שהמות בא בחתיכת ראש העוף וחשב לחתוך ראשו הרי חשב למיתה וחייב חטאת ודקא מקשית מסוברייה דנזייתא לית בה קושיא כלל דהא כדאיתא והא כדאיתא מידי דאית ביה מלאכה חייב מידי דלית ביה מלאכה אסור בלבד והאי דאמרינן בענין מסוברייה דנזייתא אצוי ורצא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות לאו למימרא דתרווייהו שוין באיסור בלחוד אלא למימרא דתרווייהו אסירי לר' שמעון דהאסור ודאי יעשה ולא אמר ר' שמעון בבי האי גונא דבר שאין מתכוין מותר ולענין צקי בהטיו פשיטא מילתא לחדא דלית ביה איסורא דאורייתא ואפילו עבד צמוד ובלא הטיה ומפני זה אזלינן בתר רובי ובבר איפסקא הילכתא בהיתר לגמרי ולענין נר שאחורי הדלת יראה שאפילו רב דלייט ואוקימנא בטעמיה דידיה דאפילו בר' שמעון משום דמודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות לא פסק רב שודאי תבנה הנר אלא מקרב כצויה וצרוז תבנה ודמי לפסיק רישא ומפני זה הוהילי בשלשון לייט עלה תדע דכמה פעמים יפתח אדם הדלת ויגעול ותנשב הרוח צנר ולא יבנה ולעולם אי אפשר שיחתך ראש החי ולא ימות ומפני זה לא פסק ז"ל בדבר אלא אסור בלחוד ושאמרת ולא משכחת חייב חטאת בפסיק רישא ולא ימות אלא איכא דקא מכיין לעשות המלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אכלה מלאכת מחשבת קרינן לה וכולי תמה גדול בדברים אלו אם ענין דצריך בשבוק מנייתו לאסור מאי אתא גמרא לאשמועינן במודה ר' שמעון בפסיק רישא וכי יסיה עולה על דעת אדם בעולם שר' שמעון הוהיל והתיר דבר שאין מתכוין כך נמי מהיר דבר שהתכוין בו לעשות המלאכה עד שנאמר ומודה ר' שמעון וכו' ואם בשאין סוף מנייתו לאסור אלא האסור יעשה זודאי בשביל כוונתו המתירה זה הוא שפירש אותו כל מציין שצאה לחלוק עליו ולא יתכן זה לפי דצריך שאמרת דקא מכיין לעשות המלאכה ועוד הוהיל יתכוין אדם לעשות המלאכה והוא מתעסק והאי דאמרינן בגמרא בפניעת חלזון מתעסק הוא אכל גטילת נשמה אין פירושו כמו שהבנת כלל פשוט שענין הדברים לחדא שהפניעה היא הריסוק והחתוך

שאלה ב.

אמר הרב ז"ל אין חייבין כרת אלא על אכילת חמץ עמנו אבל עירוב חמץ כגון כותח הכבלי ושכר המדי וכל הדומה לכן מדברים שחמץ מעורב בהן אם חכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שנאמר כל מחמץ לא תאכלו במה דברים אמורים בשאכל חמץ בתוך התערוכות בכדי אכילת פרס הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערוכות בכדי אכילת פרס שאסור לו לאכל אם אכל אינו לוקה אלא מכת מרדות מכלל דבריו ניכר דקא מוקים פלוגתא דר' אליעזר ורבנן בפחות מכזית בכדי אכילת פרס הא יותר מכזית כולי עלמא לא פליגי דתערוכות חמץ בלאו גרידא

גרידא היא בלא כרת וקשיא לי על דבר זה שאין דברי התלמוד מוכיחין שמחלוקת ר' אליעזר ורבנן בלא כרת פחות מכזית בכדי אכילת פרס כגון כותח הצבלי וחציריו דלית בהן כזית בכדי אכילת פרס אבל בכזית כולי עלמא לא פליגי דחייב כרת מידי דהוי אכל איסורין שבתורה מדאמר ר' אבא אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מנטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר וכו' וייתיב רב דימי וקאמר ליה להא שמעתא אמר ליה אביי כל איסורין שבתורה אין היתר מנטרף לאיסור והתנן המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתו פסל את כולו המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו אמאי פסל ואמר רבה בר חנה הואיל וזר לוקה עליו בכזית לאו משום דהתר מנטרף לאיסור ופרק לא דמי כזית דקתני בכדי אכילת פרס שמע מינה דכל איסורין שבתורה כזית בכדי אכילת פרס הרי הוא כאיסור בפני עצמו ומדמהוין עלה ואכילת פרס דאורייתא היא ואמר ליה אין ואקשינן אי הכי אמאי קא פטרי רבנן עליה דר' אליעזר בכותח הצבלי כלומר אמאי קא פטרה רבנן הא דאורייתא היא שהוא כעיקר ומסדירין הנח לכותח הצבלי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס (הא כזית הכל מודים) שמעינן דעלוגתא דר' אליעזר ורבנן אינה פחות מכזית בכדי אכילת פרס הא כזית הכל מודים שהוא בכרת כשאר איסורין שבתורה תדע דהא ר' אליעזר לא מחייב אתערובת בלאו אלא מדרגיש כל כדגרסינן ור' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה דכתיב כל מחמט לא תאכלו אי הכי כרת נמי נחייב דהא כתיב כי כל אוכל מחמט ואוקימנא דהאי מחמט מיבעי ליה לשנתחמץ על ידי דבר אחר בין בעונש בין באזהרה וטעמא דר' אליעזר מדכתיב כל שמעי' מינה מריבוי כל נפקא ליה ולאו מגופיה דקרא ובפירוש אמרינן לקמן ורבנן דלא מיחייבו על עירובו כלל דרשי ונפקא לן מינה דפלוגתיהו אינה אלא בפחות מכזית ולהכי נקטי כותח הצבלי וחציריו דלית בהו כזית בכדי אכילת פרס ואין כאן לאו גרידא בלא כרת לא משכחת להו רבנן אלא או כזית בכדי אכילת פרס שהוא כעיקר וחייב כרת או פחות מכן ופטר מכל וכל שהרי כלל דרשו ואז לא דרשי כל לאו גרידא מנא להו הא גופיה דקרא לשנתחמץ דבר אחר הוא דאתא בין בכרת בין בלאו ואי אמרת כר' אליעזר פסק ז"ל הרי נתחדר שלא חלק ר' אליעזר אלא בכותח הצבלי וחציריו דלית בהו כזית בכדי אכילת פרס והוה ליה לחייב על הפחות מכזית והרי קא פטר ואי אמרת דר' אליעזר ורבנן לא פליגי בכותח וחציריו אלה בשאכל מהן כזית בכדי אכילת פרס דרבנן סברי בטלה דעתו אצל כל אדם ופטר ור' אליעזר סבר לא בטלה אס כן לר' אליעזר מאי שנא מכל איסורין שבתורה דחייב כרת ולא צריך קרא אלא לעולם בפחות הוא דפליגי ולא עוד אלא אפילו ר' אליעזר לא נסיב תלמודא אלא מרצוי כל והוא ז"ל הביא ראיה מדכתיב מחמט לא תאכלו הלכך קשיא וכי אמרי רבנן נמי דלא לקי הני מילי היכא דליכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן חייב ..

תשובה.

כותח הצבלי וחציריו תערופת שיש בה כזית בכדי אכילת פרס הן וזה שא"ר התלמוד הנח לכותח הצבלי דלית בה כזית בכדי אכילת פרס בכותח לבדו לא בחציריו מפני שהכותח אין דרך בני אדם לאכול אותו לבדו אלא עם הפת הלכך אע"פ שיש בעיקר עירובו כזית בכדי אכילת פרס האוכל אותו פטור לדברי רבנן דאי אכיל ליה צעיניה בטלה דעתו אצל כל אדם ואי אכיל ליה על ידי פת וכיוצא בה ומשטר קא שטיר ואכיל לא יבוא. נשיעור שיאכל אותו כזית בכדי אכילת פרס וזה שהבנת שדברי התלמוד בכותח וחציריו לאו דוקא הוא אלא בכותח לבדו מהאי טעמא דאמר גמרא דפרשין הכא הלכך כותח הצבלי וחציריו תערופת שיש בו כזית בכדי אכילת פרס הן ולא אמרי רבנן דכותח אין בו כזית בכדי אכילת פרס אלא מהך טעמא ומהנה ראיה ברורה למצינן שהתערופת של כותח וחציריו יש בה כזית בכדי אכילת פרס והאי דאמרין היתר מנטרף לאיסור לאו למימרא שהתערופת כעיקר בכרת דהא בקדיא איפרט

על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו וליכא למימר דהאי עירובו בלאו עירוב שיש בו פחות מכזית בכדי אכילה פרס הוא אבל שיש בו כזית בכדי אכילה פרס זכרת כדאמרת דהא על חמץ דגן גמור אמרין שהוא ענוש כרת למימרא דכל שאינו גמור אלא על ידי תערובת אין בו כרת הלכך אין ענין האי דסבירא לן בזהאי ענינא דהיתר מוטריף לאיסור לאו למימרא שאין התערובות מנבלת האיסור לאו למימרא שאין התערובות מועטת העונש ולענין פסיקת ההלכה אסתם מתניתין סומכין דקתני על כותח וחציריו דהיה זהו כזית בכדי אכילה פרס כדפרשין הרי אלו בלזזהרה ואין צדן כרת דקימא לן דמחלוקת דבריתא וסתם מתניתין הלכה כסתם מתניתין והראיה שהביא ז"ל פשוטה שנאמר כל מחומצת לא תאכלו כל לרבות התערובות כדאיפרש בגמרא ולא לחייב המלקות ככל האין שיש צדן מעשה ודברים ברורים הן דבריו ז"ל ועומדין על תלם ...

שאלה כא.

וקשיא לי נמי מן הנוקשא שנשנית במשנה ואלו עוברין בפסח כותח הבצלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתים המצרי וחומץ של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים ור' אליעזר אומר אף תבשיתי נשים והאי עוברין דתנן משום לא יראה ולא ינאח וליכא מאן דפליג אמתניתין דהא הוא שעובר על הנוקשא שהמה זומן ועמילן וקולן והוא ז"ל לא הזכיר איסור זה שהרי לא פרט אלא התערובות וכן אמר תערובות חמץ עוברין עליה משום כל יראה וכל ינאח בגון המורים וכותח הבצלי ושכר המדי שעושין אותן מן הקמח וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלין וכן נמי לענין אכילה לא אסר אלא התערובות בלבד אבל הנוקשא לא וקשיא דהא תנן הרי אלו בלזזהרה ואין צדן משום כרת דאלמא דין הנוקשא כדן התערובות ואמאי קא מחייב התערובות בלאו כר' אליעזר והנוקשא פטר והא צין רב יסודס דקא מוקים לה למתניתין כר' מאיר וצין רב נחמן דמוקים לה כר' אליעזר כולסו מודה דמאן דמחייב התערובות מחייב הנוקשא ולא פליגי אלא בחומר תערובות מן הנוקשא דרב יהודה סבר כיון דר' מאיר מחייב הנוקשא צעניס כל שכן התערובות דמחייב שהתערובות דבר הנאכל הוא והנוקשא לאו דר' אכילה הוא אלא אם כן על ידי הדחק ורב נחמן סבר ר' אליעזר היא וכיון דמחייב התערובות שאינו חמץ בפני עצמו מחייב כל שכן הנוקשא שהוא חמץ בפני עצמו ולעולם כולסו לא ילפיה אלא מדכתיב כל ר' מאיר מרבי הנוקשא כל שכן התערובות ור' אליעזר מרבי התערובות וכל שכן הנוקשא והיה כותיה דר' יהודה שלא ריבה אליעזר מכל אלה התערובות בלבד אבל נוקשא לא הלכך הויה מתניתין כר' מאיר ולעולם צין לרב נחמן צין לרב יהודה הנוקשא חייב ואם תאמר לא חוקמינא מתניתין אליבא דיחיד אלא כדי לבטלם אם כן מאי שנא מתערובות שחייב עליהם הוה ליה למיפטר נמי בתערובות ואי מדתניא במכילתא סתם כותיה דר' אליעזר באיסור תערובות ולא אמר את הנוקשא מי אלימא ממתניתין הא מתניתין כיון דחוקימנא בדברי יחיד בטלה דריתא נמי הא חוקימנא בפירוש כר' אליעזר כל שכן דלאו הלכתא היא

תשובה.

האי נוקשא דהוא חמץ שאין בו תערובות כדאמרת היכי דמי אי ראוי לאכילה הוא כצר חייב על אכילתו כרת ואם אינו ראוי לאכילה פטר הוא על אכילתו ולענין קיומו בפסח אם צורת החמץ ניכרת עובר על קיומו ואם אין צורת החמץ ניכרת אלא נפסדה פטור הוא על קיומו כל אילו הדינין כצר פירש אותם אע"פ שלא פירש לשון נוקשא שאין אנו יודעין מה הוא ביחוד ואם הנוקשא כמו שאמרת זומן ועמילן וקולן של סופרים כצר אמר בגדים וכו' כדאמרת שדבקה אותן

אותן בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין צדק משה לא יראה ולא ימצא שאין תרצו
החמץ עומדת מכלל שהחמץ עצמו שדבקו בו אם הוא בפני עצמו אסור לקיימו

שאלה כב.

ועוד הוקשה על מה שאמר ז"ל ישראל שהרהין את חמצו אלל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי
לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות הגוי ואותו החמץ מותר
לאחר הפסח והוא שיהיה זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו
חמץ כאלו הוא פקדון אלל הגוי ואסור בהנאה לאחר הפסח הא גופה קשיא אם הזמן שקבע
לו קודם הפסח הוא מאי אנטריך מעכשיו הרי כבר הגיע זמן ולא החזיר לו מעותיו וקנה
אותו הגוי במעותיו ובנשיכת החמץ ועוד כגון זה צריכא למימר הא ודאי חמץ של גוי הוא ולא
נשתייר לישראל בו כלום והרי הוא כחמץ שנמכר לגוי מכר גמור ומומחנתיין נמי תיקשי דתנן
נכרי שהלוה את ישראל על חמצו לאחר פסח מותר בהנאה ואם תאמר משנה זו לא התירה
אלא כגון שהרהינו אללו וקבעו לו זמן וכלה הזמן לפני הפסח ליכא למימר הכא דאי כדאמרת
היכי מצינן לאותובי מינה על רבא דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ולמימר ליה אי אמרת
שיש בשלמא למפרע הוא גובה אמתול הכי מותר בהנאה דברשותא דגוי קאי כלומר משעת נתינת
המעות נשתעבדו לו גוף הנכסים ואע"פ שלא הגיע הזמן הקבוע אלל אי אמר מכאן ולהבא הוא
גובה כלומר כל אותו הזמן שצין נתינת המעות לזמן הפרעון לא נשתעבדו לו גוף הנכסים אמאי
מותר בהנאה ברשותא דאמרי קאי כלומר והלא שבעת ימי הפסח בתוך הזמן וכבר עברו עליו
וברשותא דאמרי הוה ואמאי מותר בהנאה ואוקמא רבא בשארהינו אללו ולפיכך קנאו ונמסקנא
תריץ מתניתין דהדי דרייתא ואוקימונן מתניתין בדאמר ליה קני מעכשיו ולפיכך אם עבר הזמן
ולא נתן לו מעותיו נמצא החמץ של גוי משעה שאמר לו קנה מעכשיו ואע"פ שלא נגמרה קנייתו
עד שעבר הפסח והגיע הזמן הואיל ולא קיים תנאו קנה למפרע ולפיכך מותר והדרייתא שאמרה
אלל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח דברי הכל עובר בדלא אמר ליה מעכשיו
נמצינו לומר דמכאן ואע"פ שהגיע הוא ולא קנה משכון דלאו בר דקס הוא כיון דאמר ליה
קני מעכשיו קנה ולא מצינן לאוקמי מתניתין בשקבעו לו זמן והגיע הזמן קודם הפסח

תשובה.

זו ודאי קושיא שראוי להקשות כמותה וכמה זמן נתקשת לי קושיא זו בחיי אלל מארי ז"ל עד
שפירש לי טעמא מסבירא ואחר פטירתו לחיי העולם נתגלו לי ראיותיה וכתבתי אותן בפירוש
מסכת פסחים שחברתי אותו וזה נוסח דברי שם צריכין לברורי דהא שמעתא סבירא דסבירא
ליה לאלל מארי ז"ל דה סבר דתנן נכרי שהלוה את ישראל וכו' ואוקמא דלא הוי מותר בהנאה
אלא עד דאמר ליה קני מעכשיו צריך שיהיה הזמן הקבוע לפריעת החוב קודם הפסח כגון
שהלוהו בראש חודש ניסן ואמר ליה אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד עשרה ימים צניסן קני
לחמץ זה מעכשיו ופירש זה אגב שיטתא קשה הרבה דאם הזמן הקבוע קודם הפסח למה הצריכוהו
לקני מעכשיו אפילו לא אמר ליה קני מעכשיו כשיגיע אותו הזמן קנה ליה והוי ליה ברשות
הגוי וכד מעיינת בהאי פירושא משכחת ליה דיקא וליכא לפרושא אלל הכין דאם הזמן הקבוע
אחר הפסח מתי יקנה הגוי לחמץ מעכשיו שהוא עת המשכון כשיגיע אותו הזמן בודאי הילכך לא
קנה הגוי לחמץ מעת המשכון אלל לאחר הפסח וליכא ליה בפסח קנייה ביה כלל דעדיין לא
מטא הזמן הקבוע צניסן ונמצא החמץ בפסח עדיין ברשות ישראל ועבר על כל יראה וכל ימצא
ואי

ואי אפשר שיהיה זה מותר בהנאה הנה נתברר דלריך הזמן הקצוץ שיהיה קודם הפסח בודאי ואחר כך יהיה מותר בהנאה ודקא קשיא לן אמאי נריך לקנוי מעכשיו אם הזמן קודם הפסח והוא כשיגיע הזמן קנה לא קשה מידי דלא להריכוכו לקנוי מעכשיו אלא כדי שיגמור ישראל ויקנה לגוי דאי לא אמר הכי לא קני הגוי לחמן ואפילו מטא הזמן הקצוץ תדע דבקניית הגוי למשכון הוא דהנכנו לקנוי מעכשיו דקא מקשינן נהי נמי דהררינו אללו הא אמרת גוי משראל לא קני ופרקינן לא קשיא הא דאמר ליה קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו וכך יתבאר מתוספתא דהזמן הקצוץ קודם הפסח דתניא בה נכרי שהלוה את ישראל על חמנו אמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי מכור לך אחר הפסח מותר באכילה ואין נריך לומר בהנאה ישראל שהלוה את הנכרי וכו' אלו נוסח דברי שם בפירוש מסכת פסחים ואחר דברי התוספתא שכתבו אותם ואין בפירושו ז"ל ודקדוקו ספק כל שכן שדבריו ז"ל הדין אתם והדעת מכרעת אותן מהטעם שביארנו אותו למעלה ואחר זה הביאור אין הלכה זו גרידא תירון אחר למצינים.

שאלה כג.

ועוד אמר הרב ז"ל בהלכות שבת מבוי שהכשרו בקורה אע"פ שמותר לטלטל בכולו כרשות היחיד הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו פטור מהקורה משום היכר הוא עשויה אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו חייב שמע מינה דסבירא ליה שתקנת עירוב שתקנו חכמים במבוי תקנת כרמלית היא ולהתירה ואע"פ שלא נעשית רשות היחיד מותר לטלטל בה יותר מארבע ולהוציא ולהכניס מתוכה לרשות היחיד ורשות הרבים ובפירוש אמר ז"ל ששלש מחיצות כגון מבוי שאין לו אלא לחי או קורה ברוח רביעית הרי הוא כרמלית והא בפירוש תנן דשלש מחיצות אין להו רשות הרבים דאוריתא ורבנן הוא דלא התירו לטלטל עד דאיכא קורה להיכר דתנן הכשר מבוי בית שמאי אומר לחי וקורה ובית הלל אומר או לחי או קורה ואוקימנא במבוי סתם ושאלין עלה לימא קא סברי בית שמאי ארבע מחיצות דאוריתא ודחינן לזרוק משלש הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא ארבע וכן נמי אליבא דבית הלל לימא קא סברי בית הלל שלש מחיצות דאוריתא ודחינן לזרוק משתים הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא שלש ואע"ג דשינוי ניגהו מיהו אליבא דבית שמאי מנא להו דבני שלש מחיצות ואיכא מאן דפליג בין תנאי ובין אמוראי ומנריך ארבע ושמועי' מינה דלא התירו טלטול אלא היכא דאיכא חיוב זריקה בין לבית שמאי בין לבית הלל וכי הא דשאלין מאי רשות היחיד גמורה ומדרינן מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' יהודה הני מיילי לטלטל בחובו דלקולא אבל לזרוק לחומרא אימא מודה ליה קא משמ' לן דחיוב זריקה קודם להתיר טלטול על ידי עירוב ולעולם עירוב בכרמלית לא מהני וחצרות של רבים ומבואות שאין מפולגין רשות היחיד ניגהו ועד שלא עירבו בכרמלית דמי לאסור טלטול ומשערבו הותרו וכן נמי שלש מחיצות רשות יחיד היא תא שמע נמי מהא נמי דגרסוין בפירקא קמא דסוכה אהא דתנו שתיס כהלכתן וג' אפילו טפח אמר רבה וכן לשבת מיגו דהוי מחוזה לענין סוכה הוי נמי לענין שבת למאי אי למיהוי כרמלית דעי מחיצה הא בקעה כרמלית היא ובית שאן בו גובה עשרה כרמלית הוא אלא שמע מינה דשתיס כהלכתן ושלישית טפח רשות יחיד לשבת ואפילו לטלטול וכל שכן לחיוב ולא אצטריכא ליה לרבה אלא להתיר טלטול דרבנן באותה שבת ואע"פ שהוא אסור בשבת אחרת אבל חיובא דאוריתא איכא וכן נמי מהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שתי לחי כשר והא מבוי אינו אלא שתי מחיצות ולחי דאי אית שלש צריכה למימר שכשרה הסוכה ואין לו מרוח שלישיית אלא לחי בלבד ולחי פחות מטפח הוא וקאמר מיגו דהוי מחיצה לענין שבת הוי נמי לענין סוכה ואע"פ שאין בלחי טפח וקאמר רבא עליה דלא צריכא למימר השתא מקילתא לחמירתא אמרינן מחמירתא לקולתא לא כל שכן וסוכה קילתא דקאמרין מחיצות הא דאוריתא שבת חמירתא נמי לענין מחיצות דאוריתא קאמר' שמע מינה שתי מחיצות ולחי דאוריתא ועוד אמר רבה סיכך על גבי ארבעה

ארבעה פסי זיראות וכו' ואמרין עלה וזריכה דאי אשמעין בהך משום דאיכא שתי מחיצות מעלייתא אבל פסי זיראות אימא לא וכולי והא קא מדמי להו להדדי ופסי זיראות אמרין בפירוש שהזורק לתוכן חייב ולא עוד אלא הא קאמרין דהוה סליק אדעתין דמזבוי הוא דהוי מחיצה לענין סוכה משום שתי מחיצות השלימות אבל פסי זיראות ואף על גב דמדאוריתא נינהו לא הוי כשרות לענין סוכה שמע מינה דרבה דקאמרי אלימא מילתיה ומופסי זיראות והא סוגיא דגמרא מוכחא דשתי מחיצות ולחי דאוריתא ואפילו לבית שמאי ליכא למימר דצעי ארבע מחיצות ולענין זריקה ולא קא מזריכי לחי וקורה אלא לענין טלטול בלבד וכן נמי ר' אליעזר לא קא מזריך לחין אלא לענין טלטול בלבד ...

ת ש ו ב ה.

כמה תמה יש לתמוה על קושיא זו וכי מנסבא אמר הלכה זו כשעלה על לבך עד שנצטרך לתרץ אותה או תוכל להקשות עליה הלא בפירוש גרסינן בפירקא קמא דעירובין אמר ר' יהודה מזבוי שלא נסתתפו בו הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור ומתקיף רב ששת טעמא דלא נסתתפו בו הא נסתתפו אפילו בקורה חייב וכי כבר עושה רשות הרבים ועושה רשות היחיד והתניא חצירות וכו' ותרץ אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה מזבוי הראוי לשיתוף הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכן אמר רבה לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכו' והילכתא כרבה וכדומה לי ששכחת שמועה זו בעת שהקשית והארכת להעמיד קושיתך שאין זה צורך להאריך בתשובה מאחר שביארנו כתיבתה או שמא יש לכם בשמועה זו דעת שלא ידענו אותה ...

ש א ל ה כ ר.

וקשיא לי נמי מה שאמר ז"ל צענין קרפף שהוקף שלא לדירה אם הרחיק מן הכותל שלשה ועשה מחיצה מעט פחות משלשה לא עשה כלום והאי פסקא בלישנא קמא ודלא כרבה בר שמי דגרסי' הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה הועיל פחות משלשה לא הועיל משלשה ועד ארבעה רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' רבה בר שמי מתני' לה לקולא טחו צטיט ויכול לעמוד בפני הועיל אין יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' ואפילו הכי חזר ז"ל ופסק כרבה בר שמי שהרי חזר ואמר טח את הכותל צטיט אע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט ולא קל וחומר הוא ומה שיש טיט שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט והואיל ועשאו לשום דירה מחיצה גמורה בפחות משלשה לא כל שכן דהוי מיעוט ואי סלקא דעתך דתרי מילי נינהו ואע"ג דלא מפרשי מאי האי דקאמרין מתניתין לקולא ואולי ראה זה טעם אחר שאין דעתינו יכולה להשיג ...

ת ש ו ב ה.

יש להתקשות בה והקל וחומר שאמרת לאו קל וחומר הוא שיש לומר הטיט על הכותל הישן חומר מן הצנין החדש דהטיט הואיל והוא סמוך לכותל ולא נשאר צין כתלי הקרפף ריוח יתר מזית סאתים הוי מיעוט ואע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אבל כותל אחר רהוק מן הכותל הראשון הואיל וצין שני הכתלים ריוח לעולם לא הוי מיעוט עד דנפיק ליה מתורת לבדוד ודקא

שאלה כה.

תשובה.

והא

שאלה כו.

והאי דקא פסק ז"ל נעץ ארבעה קונדסין בארבע זוויות הגג וסיכך על גבן הואיל וסיכך על שפת הגג כשרה ורוחין וכו' מנא ליה הא הא לא איפשט במחלוקת ר' יעקב ורבנן באמנע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה ולא מיבעיא לרב הונא דאמר מחלוקת על שפת הגג אבל באמנע הגג דברי הכל פסולה ואיתותב באמנע הגג ובשפת הגג לא איתותב אלא אפילו לרב נחמן דאמר באמנע הגג מחלוקת לא איפשט דעל שפת הגג דברי הכל כשרה ואם כן קא קשיא לי אמאי קא סמיך ופסק.

תשובה.

לא ידעתי מאי קושיא דבפירוש אמרינן בגמרא ורב נחמן אמר באמנע הגג מחלוקת אבל בשפת הגג דברי הכל כשרה והילכתא כרב נחמן דרב הונא דאמר מחלוקת על שפת הגג אבל באמנע הגג דברי הכל פסולה כבר איתותב וסלקא ליה בתיוכתא דארץ באמנע הגג דמי והאי דאמרת לא איפשט דמחלוקת רבי עקיבא ורבנן באמנע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה כבר איפשט בדברי ר' נחמן וזה שאמרת אפילו לרב נחמן דאמר באמנע הגג מחלוקת לא איפשט דעל שפת הגג דברי הכל כשרה לא ידעתי האיך יתכן דבר זה עפ' נוסח דברי ר' נחמן שכתבנו לן בגמרא ושמו' בספרי' חסרון בדברי רב נחמן והאי דאנשי' לן בגמרא שמו' זין זו ובזו מחלוקת לא איכפת לן בה מדאמר רב נחמן דמחלוקת באמנע הגג בלבד ולא איתותב כדאיתותב רב הונא שמו' מינה שתירץ כדבריו דמחלוקת באמנע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה..

שאלה כז.

ועוד אמר ז"ל העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשהו בתוך הבית ולא חלק בין אילן שחתמו מרובה מנלתו בין אילן שנלתו מרובה מחמתו וקשיא לי בה דהא רבא קא מפריש מתניתין באילן שנלתו מרובה מחמתו מדמדמי לה לבית ולא קא תני פסול מה בית נלתו מרובה מחמתו פסול אף אילן וכו' ומוקמינן אילן שחתמו מרובה מנלתו כשר בשחצטן כי היכי דלא לנטרף סכך פסול כהדי סכך כשר ונפקא לן מינה מדהדר תני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת וכו' אם היה הסכך הרבה מהן כשרה ובשחצטן וקא משמי' לן דאפילו לכתחלה עבדינן וכשרה...

שאלה כח.

ועוד אמר הרב ז"ל הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסיכך על גבן ואחר כך קצץ אם יהיה הסיכך הרבה מהן כשרה וקשיא לי אמאי לא הכשיר אלא בקציצה והא לא תנינן הכי אלא אם היה הסיכך הרבה או שקצץ כשרה חלמא דאם היה הסיכך הרבה חינו צריך קציצה ובחצטה סגי' לן דקא מקשינן עלה והא קא מנטרף סכך כשר כהדי סכך פסול ומוקמינן לה בשחצטן..

שאלה כט.

ועוד אמר הרב ז"ל (הלכות סוכה ולולב פרק ה' הלכה י"ג) עירב דבר שמסכנין בו עם דבר שאין מסכנין בו וסיכך בשניהן אע"פ שהכשר יתר על הפסול פסולה ותמיהא לי מילתא

טובא דהא איפכא ילפינ דתנן החוטט בגדים לעשות לו סוכה אינה סוכה ורמינן עלה הא דתניא
הרי זו סוכה ואמר רב הונא לא קשיא כאן שיש חלל טפה במשך שבעה וכאן בשאין וכולי והאי
גדיס סבך כשר מעורב עם הפרי שהוא סבך פסול וכן נמי הא דאמר רב מנשיא בר גדא אמר
רב הונא הקוצר לסיכוך אין לו ידות ותניא סיכי תאנים פרכילין ובהן ענבים מוכזרות ובהן
תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרין והא הכא דמעורב הפרי עם הפסולת כיון
דכשר מרובה על הפסול כשר מושם בטול דרובא ועיקר הא מלתא נפלא צעיני פלא גדול וכולי
סוכה אינה סוכה ורמינן עלה הא דתניא הרי זו סוכה וכו' מושם בטול דרובא ועיקר
הא מילתא הופלאת צעיני פלא גדול עד שחפשתי ודקדקתי ונתגלה לי מי הביאו ז"ל לוומר דבר
זה כיון שזאת מה שהקשינו על דברי רבא שאמר לא שנו אלא באילן שגלתו מרובת מחמתו אבל
חמתו מרובת מללתו כשר אקשינן ליה והא קא מנטרף סבך פסול כשרי סבך כשר וכן נמי הא
דתנן הדלה עליה את הגפן וכו' אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה וקא מוקשינן והא קא מנטרף
סבך פסול וכו' לא מיתרצא לן אלא בשחצטן והוא ז"ל סבר שחצטא זו כעין קציצה ותלישה מן
הקרקע וקאמר לן דאם סבך כשר מרובה על הפסול אם קצץ אינו צריך לנענע והוא מה שאמר
ז"ל הדלה עליה עלי האילנות ודידן וסיכך על גפן ואחר כך קצץ אם היה הסיכוך הרבה מהן
כשרה אלמא חצטא דקאמרי הינו קציצה ולפיכך הוקשה עליו 'הא דתנן תקרה שאין עליה
מעצבה ר' יהודה אומר מושם בית הלל או מפפק או נוטל אחת מנצתים וכו' וכן נמי הא
דתנן המקרה סוכתו בשפודין או בארובות המטה אם שיש ריוח צניהן כמותן כשרה ולא קא
מקשי עליה והא קא מנטרף סבך פסול כשרי סבך כשר ואומר אני שתירצן ז"ל דשאני לן צין
עירוב הסבך הפסול עם הסבך הכשר כגון האילנות עם הסוכה וצין שיהיה זה לעצמו וזה לעצמו
בלא עירוב צבוב כגון התקרה שניטל אחת מנצתים והשפודין או ארובות המטה שמיני הפסול צניהן
וייהיה זה לעצמו ולפיכך אמר ז"ל לאחר כך סבך כזה לעצמו וזה לעצמו כזה זה אם יש
בסבך פסול שלשה טפחים וכו' עד פחות מכן כשרה וקשיא צעיני לתרומי הכי מוכח אנפי חדא
מושם קושין דאדכרית לעיל החוטט בגדים והקוצר דרב הונא ותניא דסיכי תאנים וכו'
דכולהו סבך פסול מעורב עם סבך כשר נינהו ועוד לאו קל וחומר הוא ומה במקום שמפוזר
ומעורב עם הכשר לא קאמרינן בטל דרובא מוקם שהוא מיוחד ונראה שהוא פסול לא
כל שכן דלא בטיל ועוד אי חצטא קציצה היא אמאי קתני אם היה הסבך הרבה מהן אם כן
יתנינא חד צבא אם קצץ כשרה צין היה הסיכוך הרבה וצין מועט ואלא מתניתין גופה תיקשה
קתני רישא אם היה הסיכוך הרבה מהן וקא מוקמינן לה בקציצה והדר תני או שקצץ מכלל
דרישא מחוברין נינהו ומכלל דאם היה הסיכוך הרבה מהן ולא צעי קציצה ואי אמרת דקציצה
לא מהניא אלא צנענוע חדא דאם כן נפקא לה מתניתין כולה מפשטה ועוד הניחא לשמואל
דקאמר צריך לנענע אלא לרב דאכשורי מבשר בלא צנענוע מאי איכא למימר ועוד אי חצטא
לשון קציצה אמאי קא משני תלמודא בלישנא לימא הכא והכא בלשון קציצה או הכא והכא חצטא
ועוד הא דקתני המקרה סוכתו בשפודין או בארובות המטה וכו' וקא מוקמינן לה אם היה נחונין
שתי נחונין ערב ואם נחונין ערב נותנן שתי וקתני כשרה והא אינו זה צפני עצמו וזה צפני עצמו
אלא ודאי השפודין עם הסבך מעורבין הלכך קשיא לפי תירוצן זה אבל הני הלכתא דקא מסיק הוא
מינה לעיין מר זה טובא דילמא מסייעין ליה מן שמוא ומתריץ אליבא דר' יוחנן רצון . . .

ת ש ו ב ה.

אלו השלש שאלות צענין אחד הן תלוין והוא פירוש ז"ל חצטא קציצה ומאן חכים לפרושי כי
האי פירושא אלא גברא רבא דנחית לעומקא דגמרא כותיה ז"ל דהא אקשינן על מתניתין
דהדלה עליה את הגפן וכו' בגמרא דהעושה סוכתו תחת אילן היכי דמי אי נימא בשלא חצטן
אמאי כשרה ופרקינן אלא לאו שחצטן וכולי וחתמיהו נמי על הצריחא בגמרא דהדלה עליה
את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גפן פסולה היכי דמי אי נימא בשלא קצץ מאי
אריא

אריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק ליה במחוזבין נינהו אלא לאו שקצנן וכו' וענין שתי הקושיות אחד הוא וכן הפירוק אחד הוא אלא מיהו חצטן לשון הגמרא וקצנן לשון המשנה ובכמה מקומות יביא התלמוד בשקלא וטריא דליה פעמים לשון משנה ופעמים לשון התלמוד וזו הראיה עמוקה היא והקושיא שלך יש להתקשות בה, ואצא מארי ז"ל בזה חלחל ימיו לא היה מפרש חצטן קצנן והפירוש שלו על גמרא נוסכת סוכה פירש בו חצטן פירושא אחרין כדעת מקצת המפרשין ואני תיקנתי אותו על החיצור בצואתו ז"ל ופרשתי חצטן קצנן והוא חתי ז' הראיה ואע"פ שיוכל המקשה לומר האני צריתא דאקשי גמרא עליה תפוק לי דמחוזבין נינהו צרוב הסיכוך מחוזב וליכא מאן דפליג צבי הא דבעי קצינה איכא למפרך לא פליג בצריתא כדפליג במתניתין ואם היה הסיכוך הרבה מהן אלא סתם תניא בלא חלוקה דפסולה ושמעתי שהרב רבנו שלמה הגרפתי ז"ל כך פירש חצטן קצנן אבל לא ראיתי דבריו בזה הענין ותמה אני על מי שלא יפרש חצטן הינו קצנן כיני מפרקא ליה קושיא דאקשינן על מתניתין דהכלה עליה הא קא מטטרף סבך פסול לסבך כשר כל זמן שהן מחוזבין סבך פסול נינהו ואם החציטה של אותן המפרשין מפקא למחוזב מלהיות סבך פסול אפילו צרובא נמי מסייעת חציטה אלא לעולם ליכא פירושא דמסתבר אלא שחצטן הינו קצנן מיהו זה לשון הגמרא וזה לשון המשנה כשמענו מפי הרב ז"ל בפירוש ודקא קשיא לך מסוכי תאנים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים ומכבדות של תמרה דכולהו סבך פסול דהוא האוכל מעורב עם סבך כשר דהוא הפסולה ודאי קשיא יפה היא ואטחנו תמיד מתקשין בה אבל אינה קושיא על אצא מארי ז"ל אלא על התלמוד עצמו אפילו לדעת מי שנופרש חצטן ריסק עיקרן או פיזרן לכאן ולכאן או פירוש אחר הקושיא עדיין במקומה עומדת דאובלין לית להו תקנה להכשירן לסיכוך ואם יש הנפש לומר סבך פסול צרוב נמצא ליה אם כן אמאי הצריכוהו דהכלה עליה לחציטה אפילו לא חצטן נמי ולא סלקא דעתך לומר אינו צריך חציטה אלא דהוי רוב דסבך מחוזב דהאי תירוץ אצא דתריצין אלא לאו שחצטן וכו' תירוץא לסיפא דמתניתין דתן אם היה הסיכוך הרבה מהן וכו' הנה נתבאר דמחוזב לית צוה תקנה והסוכה פסולה ואפילו הוי מיעוט ודאי פרכילי ענבים ובהם ענבים ומאי דדמי להו שניין מזורת ההלכה ויראה שלא הקלו בהם אלא מפני שאותו האוכל נראה כלאי סוכה ודעתו בסיכוך על הפסולת בלבד ואינו דומה לסבך מחוזב וכיוצא בו דדעתו בו לסבך כך יראה ואפשר שיהיה שם פריקא אחרת שלא נתגלה לנו ודקא קשיא לך ממתניתין דגופה תקשי ודאי תקשי לרב ולא לשמואל וכבר סלקא לה קושיא דאקשינן על רב בקושיא ומוסר דסלקא ליה לרב מצריתא בקושיא לא אצטריכין לאותובי עליה מתירץ המשנה שאינו מוצא בלשונה ודקא מקשיא מדקתני המקרה סוכתו בשפודין וכו' וקא מוקמינן לה אם היו נתונים שתי נותנין ערב וכו' ליתא קושיא כלל דאע"ג דסבך פסול שתי וכשר ערב או בהפך אינו ערוב סבך כשר יש לו מקום מסויים ניכר לעין וכן הפסול וצין שהיה מקום הסבך הפסול קטן או גדול רחב או צר אינו ערוב שאין הערוב אלא שהיו שניהם הכשר והפסול מעורבין זה בזה ואין ציבן בדילה הנכרת ומן שמיא מסייען לנא לתרוני אליציה ואליצא דהילכתא....

שאלה ל.

ועוד קשיא לי מה שהתיר לאכול פירות חוץ לסוכה אפילו דרך קצב והא סוגיא דגמרא הוא דקא מוחזינן ממתניתין דקתני ומעשה שהציא לן לרב יוהנן בן זכאי לטעום חת התבשיל ולרבנן גמליאל שתי כותבות אחת ודלי שלמים וכו' ואי סלקא דעתך ככותבת הגסה שאמרו יתירה מבציה שהתא שתי כותבות בלא גרעינין לא הוי מבציה כותבת אחת בגרעינתה יתירה מבציה מכלל דסבירין לן דפירות צעי סוכה ור' ירמיה קבלה ותיירץ דשתי כותבות בלא גרעיני לא הוי מבציה וכו' ואע"ג דשני רבא לא מפני שהלכה כך אלא משום דהוי להו פירי ופירי לא צעי סוכה הא איתותב רבא מהא דאמר בשם ר' אלעזר בן שמוע והציאו לנו תאנים

תאנים וענבים ואכלנום עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא ואע"ג דרחי ושני ואכלנום כאכילת עראי לא סמכינן אשנוייה דהא הדרינן למימר נימא כתנאי לפיכך אם השלים דמיני תרגימא ינא ואי סלקא דעתך פירי צעי סוכה לישראל צפירי מדדיקין דתניא דמתניתין דמיני תרגימא קא סבר דפירי לא צעי סוכה מכלל דסבירא לן דר' סבר צעי סוכה ולא סמכינן אשנוייה דרבא והלכך הויא לה כתנאי ואפילו הכי קא מוקמינן דמתני דמיני תרגימא בדליכא פירי ואי צעית אימא מאי מיני תרגימא דקתני פירי הלכך לדברי הכל פירי צעי סוכה ואידחי ליה תרואא דרבא וצטיל....

ת ש ו ב ה.

לא צאה לך זו הקושיא כולה אלא מהני תנאי דכתבי בספרי גמרא שצריך שכן נראה מדבריו שכתוב בספריים נימא כתנאי ואין לשון התלמוד כך אלא נימא מסייעא ליה ובמקצת הספרים תניא דמסייעא ליה לפיכך אם השלים וכולי וליכא צה קושיא כלל דכבר חוקי רבא מתניתין דסוכה משום דהוי להו פירי ופירי לא צעי סוכה ואותני עליה דרבא מברייתא ופריך תרי פירוקי וקס פירוקים ומשום דאקשינן עליה מברייתא ותרין אטעמיה ולא קמא עליה קושיא בקשו לסייעיה ואמרינן בגמרא נימא מסייעא ליה לפיכך אם השלים דמיני תרגימא ינא ודחינן להאי סיועא מאי מיני תרגימא וכולי כלומר מהא סיועא הלכך ליכא מינה סיועא ולא תיזנתא ולא מפני שלא נמצא בהאי תניא סיועא לרבא ודחי דבריו שכבר תירץ אותם וקס תירוץ דהאי ברייתא ליכא צה משמעא לטעמיה דרבא לא תיזנתא ולא סיועא ולפיכך סמכינן אפרוקיה דרבא דלא אידחי ולעולם הלכתא פירי לא צעי סוכה וליכא דדבריו ז"ל קושיא...

ש א ל ה לא.

ועוד קושיא לי האי דקא סבר ז"ל לרבות בערבה שגלולב אמר אם הוסיף על שתי ערבות הרי זה פסול ומאי שנא מן הדם שאם הוסיף כשר הא כשם ששנין שלשה הדסין ואפיקנה מענף עץ עבות שלשה הכי נמי שנינו בערבה שתיים ואפיקנה מערבי נחל ואי הכי שלשה הדסין לאו דוקא ולא קתני שלשה אלא דלא נפיק בצציר מינה הכי נמי ערבה שתי ערבות ולא פחות הא יותר שפיר דמי ואי אמרת מקשינן ערבה לגלולב ולאחריו כשם שגלולב והאחריו אחד ולא יותר הכי נמי ערבה שתיים ולא יותר חדא דמאי חזית דמקשית לאחריו ולגלולב אקיש להדס ועוד אחריו ולגלולב גופייהו מנא לך דחד חד ולא יותר אי מדקתני כשם שלולב אחד ואחריו אחד הא ליכא למשמע מינה דהכי קאמר כשם שלולב אחד ואחריו אחד יספיק ונפיק ציה הכי נמי הדס וערבה ולעולם אימא לך אם הוסיף כשר ואי מהא דקא מקשי ואימא פלפלין דתניא הים ר' מאיר אומר וכולי ומהדרינן משום דלא אפשר היכי נעביר ניתי חדא לא מנכרא לקיחה תרתי תלת פירי חדא אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות חמינא לך הא ליכא למשמע מינה דהכי קאמר או לא מתעבדי מנא אלא בתרתי תלת פלפלי הא פירי חדא אמר רחמנא מספיק למנא ולא הנריבנו הכתוב לשנים ושלשה דהא כתיב פרי עץ אחד וכיון שצפרי אחד נפקינן ליכא למימר דפלפלין חדא משום דלא מינכרא לקיחה מפלפלין אלא בתרתי תלת והכתוב לא הנריך לכך ואם כן מאי שנא הדס דקא מכשר לרבווי ומאי שנא שאר המינין דקאמר ז"ל (הלכות לולב פרק שציעי הלכה ז') אין מוסיפין על מנינה ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסל והא אפילו לר' יהודה דקסבר לולב שצריך אגד הטר לאגדו צסיב ובעיקרא דדיק לא כיון שהוא מינו לא פסיל ציה צין סבירא לן דצריך אגד צין לא סבירא ולפיכך נהגו העולם לרבות בהדס ובערבה כדי לנאות את ההושענא ועוד נהגו להקיפו בהוציא מלולב אחר משום נוי ולא איכפת

איכפת להו והראשונים אומרים שמרצה צהרם עד ס"ח דדין כמנין לולב ומרבין צערצה עד ע'
כנגד שנעים אומות והדין נותן ...

תשובה.

חקנו הספרים שלכם שכבר חזר בו ז"ל ומיקן הספר שלו בידו כך ואם הוסיף או גרע לא
פסל ושמעתי מפיו ז"ל ראה חזקה להאי סברא צתרא מגמרא דסנהדרין צפרק ואילו הן
נחנקים התם הא איכא לולב דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכו'
ואין מפרשין לחנם ...

שאלה לב.

ועוד קשיא לי הא דקא סיך ז"ל אהא דתניא מעשה באנשי כרכים שהיו מורישין את לולביהן
לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק רחיה מכלל דאפילו רבנן מיודו בשעת הדחק אס' כן
אפילו כולו נמי יבשין כשרין ואי אמרת הא דחין לה דאמרין מאי לאו אכולהו ודחין לא
אלולב אי משום הא לא תדחיה דהא קא מיתבין תניא בפירוש שר' יהודה מתיר אפילו באתרוג
יבש ובטלה לה הך דחיתא דשנין לעיל לא אלולב ואיתותב רבה ושמועין מינה שר' יהודה
בכולהו לא צעי הדר ומאי דקאמרי ליה רבנן אין שעת הדחק רחיה בכולהו קאמרי הלכך לא
שנא לולב ולא שנא שאר מינין ועוד ממאי דהאי דקאמרי רבנן אין שעת הדחק רחיה דשעת
הדחק יבש כשר דילמא אין שעת הדחק רחיה והאי דקא נטלו יבש שלא תשתכח תורת לולב
מישראל כדקאמרינן גבי אתרוג מהו דתימא אס' לא מנא אתרוג יציא פרי או רמון דלא תשתכח
תורת אתרוג ודוקא מין אחד הוא דלא יציא הא יבש יציא שלא תשתכח תורת לולב ולעולם
חינו כשר דאי אמרת בשעת הדחק כשר הוא לרבנן לא הוי להו למיתנא פסול דמשמע צין
לכתחלה וצין דיעבד אלא לאו יטול ואם נטל כשר כדקתני גבי לולב של עבודה זרה ומדקתני
פסול שמע מינה דאין אדם יוצא בו ידי חובתו ובשעת הדחק זכרון בעלמא הוא.

תשובה.

נכלם אני מלפרש לך אלו הפירושים הקרובים אבל הצרכתי באלו הקושיות לבאר דברים
המזוהרים ודאי ר' יהודה סבר בכולהו יבשים כשרים ולא סמך ז"ל על אוקימתא דאוקמינן
לא אלולב דמשמע לא הכשיר ר' יהודה אלא בלולב יבש דהוא ז"ל כרבנן סבירא ליה לא כר'
יהודה דיחיד הוא ויחיד ורבים הלכה כרבים ודרך ההלכה כך הוא ר' יהודה סבר בכולהו
יבשים כשרים כפשטה דברייתא ר' יהודה אמר יבשים כשרים דהך אוקימתא דאוקמינא דברי
ר' יהודה בלולב בלבד דחיה היא מדתניא אחר כך אתרוג יבש פסול ור' יהודה מכשיר
כדאמרת מיכו אע"ג דפליגי רבנן על ר' יהודה הא מיתי ר' יהודה מאנשי כרכים שהיו מורישין
את לולביהם והוודו לו מיכו בשעת הסכנה ולפיכך ליכא מהאי מעשה רחיה שלא בשעת הסכנה
וכן ליכא מיניה רחיה לשאר המינין דלולביהן בלבד קאמר והואיל ומעשה שהוודו בו רבנן לר'
יהודה ליתא אלא בלבד ואין לא סמכין אלא על רבנן ליכא יבש כשר אלא לולב בלבד ובשעת
הדחק או הסכנה בלבד כדאמרי ושהקשית דילמא בשעת הדחק זכרון בעלמא ליתא קושיא כלל
דאס' כן לא הוה מהדרי לר' יהודה אין שעת הסכנה רחיה דמשמע באותה העת יוצא בו אלא
הכי הוה להו לאהדורי לר' יהודה שהוא זכרון בעלמא הוא ועוד לזכרון לא איכפי לאנשי
כרכים

כרמים להורים לבניהם אלא לקיום המצוה ודקה קשיא לך אחאי לא תנינן לא יטול ואם נטל
כשר היכי תני הכי ושלח בשעת הסכנה או הדחק אפילו דיעבד אינו כשר דלא הכשירו אלא
בשעת הסכנה בלבד ועוד ליכא מתניתין דאוספו עלה ותירצו לה בגמרא אלא האי מתניתין בלבד
כפשטה דמתניתין פסיקא מילתא דלולב יבש פסול לגמרי ובפירוש הבבלי וקאמר אינה פסיקא
בשעת הסכנה כשר...

שאלה לג.

קא פסיק הרב ז"ל דמשבצה במרחשון שואלין את הגשמים בארץ ישראל כר' אלעזר דאמר הלכה
כרבן שמעון בן גמליאל וקשיא לי דאנן קא מוקמינן הא דר' אלעזר בזמן שבית המקדש
קיים כיון דאקשינן דר' יהודה אדר' אלעזר דאמר הלכה כרבן בן גמליאל מתרצי תירוצא בטלו
לכו דברי ר' אלעזר לגמרי אין הלכה כתלמיד במקום הרב ותירוצא תנינא אי צעית חיומא כאן
לשאל כאן להזכיר ולא קם דהא אמר ר' יוחנן במקום ששאל מזכיר בין להתחלה בין להפסקה
ותירוצא אחרונא הא לן דאית פירי בדברא משבצה במרחשון והא לכו בזמן שאין בית המקדש
קיים התחיל לשאל התחיל להזכיר ומסקינן דהא והא לדידכו ולא קשיא כאן בזמן שבית המקדש
קיים וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים כדקתני רבן גמליאל טעמיה חמשה עשר יום אחר
החג כדי שיגיע האחרון שבשנה לנדר פרת ודברי ר' יוחנן דאמר הלכה כר' יהודה בזמן שאין
בית המקדש קיים במקום שזכיר שאל לזכור עולי רגלים וליכא פירא בדברא הלכך קשיא...

תשובה.

לא דחינן לתלמוד ערוך משקלא וטריא דגמרא דהא בתר דך שקלא וטריא אמרינן על פסקת
בשלהם במרחשון שואלין את הגשמים וכולי אמר ר' אלעזר הלכה כרבן גמליאל ועוד דך
שקלא וטריא כוליה וסך אוקימתא דאמרינן כאן בזמן שבית המקדש קיים וכו' לתרוצי דברי ר'
יוחנן דתלה הזכירה בשאלה כדאמרינן התחיל לשאל התחיל להזכיר פסק מלהזכיר פסק מלשאל
והאי סברא לא מתוקם דר' יוחנן אמורא הוא והא דרייתא פליגי עליה דתניא חנניה אומר
בגולה עד ששים בתקופה ואפסיקא הלכתא בגמרא כחנניה הלכך חידתי ליה סברא דר' יוחנן
דסבר דכל חימת דמזכיר שאל ובטלה לה דך אוקימתא ושנויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה
ופירוקא קמא דיוק טפי דר' יוחנן ור' אלעזר תרי גברי וגברא אגברא לא רמינן וכו' אלעזר
ור' יוחנן תרי גברא וגברא אגברא לא רמינן וליכא צה קושיא בתר האי פירוקא...

שאלה לר.

קא פסק הרב ז"ל דמאן דאכל מנה בלא כוונה יצא כגון שאנסוהו גוים מכלל דקא סמך אהם
דשלחו ליה לאצור דשמואל כפאו ואכל מנה יצא ופריש רב אשי שנפאוהו פרסיים אלמא
דסבירא ליה דמזות לא צעי כוונה וקשיא מאי דקא פסיק לענין תקיעה שלא יצא עד שיתכוון
שומע ומשמיע ואי כשלחו ליה סבירא ליה אפילו התוקע לשיר יצא ואקשינן עלה פשיטא דהאי
האי ופריק מהו דתימא התם תאכל מזות אמר רחמנא וקא אכיל כל דהוא אכל הכא מתעסק
בעלמא הוא קא משמע לן דמזות לא צעי כוונה מכלל דהא צהא תליא וסברא דיליה כר' זירא
היא דאמר ליה לשמיע איכון ותקע לי ואתיא כי הא דאתיא שומע שומע לעצמו משמיע
משמיע

משמיע לפי דרכו אמר ר' יוסי במה דברים אמורים בשליח צבור אבל ביחיד לא יאז עד שיתכוין שומע ומשמיע ואע"פ שצפירוש פסק ז"ל בקריאת שמע כרצו דלא צעין כוונה וסמך אשינויא דשנין דמתניתין דהי קורא בתורה והגיע. זמן המקרא אם כיון לבו יאז דקורא להגיע עסקין ובלשון הזה אמר ז"ל צפיר ההנה הקורא את שמע ולא כיון לבו צפוסק ראשון שהוא שמע ישראל וג' לא יאז והשאר אם לא כיון יאז אפילו הי קורא בתורה כדרכו או מגיע את הפרשיות האלו בעונת קריאה יאז והאי שינויא לא שנין ליה אלא אליבא דרצו דאמר מנות לא צעי כוונה כיון דאחתיבניה ממתניתין דחא ואוקמה צקורא להגיע ופשט דמתניתין כר' זירא או אלא בלא דוחקא ומאי שנא דבתקיעה סבירא ליה כר' זירא וצמאם וצקריאת שמע כרצו ואי אמרת דצקריאת שמע סמך אהא דתנו רבנן שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד עד כאן כוונה הלכ דברי ר' מאיר ואמר רבא הלכה כר' מאיר מכלל דבכולה לא צעין כוונה הלכך בעל כרחין נפסוק כרצו בשאר קריאת שמע וכי כוונה זו למנות קריאת שמע היא ודומיא דכוונת תקיעה למנות תקיעה וכוונה חבילת מנה למנות חבילת הא כוונה דאפליגו בה ר' אלעזר ור' עקיבא ותנא קמא דברייתא ור' אחא שאמר משום ר' יהודה ור' אלעזר ור' יאשיה גמי וברייתא דר' מאיר לא תניא רמיא אלא לכוונת תפלה דסבירי הגי תנאי שמאם לכיון לבו צשעת קריאה לקבל עול מלכות שמים ואם קרא קריאת שמע בלא כוונה הלכך ואע"פ שנתכוין צקריאתו לשם מנה לא יאז הואיל ולא כיון לבו לקבל עול מלכות שמים תדע דבהא פליגי דהא צפירוש קאמרי עד כאן מנות כוונה מכאן ואילך מנות קריאה ור' יאשיה סבר עד כאן מנות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה דכותיה גבי תוקע ואוכל מנה היכי משכחת לה מנתכוין למנות תקיעה בלא שמיעה ולמנות חבילת בלא חבילה ועוד אי בכוונת מנה פליגי הגי תנאי אמאי לא מוקמינן פלוגתא דרצו ור' זירא בתנאי מהני תנאי אלא לאו שמע מינה דמנות כוונה לחוד ומנות קריאה לחוד ומנות קריאה גופה פלוגתא דרבא ור' זירא אי צעין מושעת קריאה כוונה לעשיית המנה וללאת ידי חובה או לא דומיא דטמא שטבל אם צריך לכיון דעתו ליטטר או אינו צריך אלא אע"ג דלקרורי נפשיה קא מכיון עלתה לו טבילה ועוד אי אמרת בכוונה דעשית מנה עסקין איבא לאקשווי מאי קסברי הגי תנאי אי נימא דקא סברי מנות צריכות כוונה מאי שנא פסוק ראשון ופרק ראשון או עד לבנד אפילו כולה גמי ואי קסברי מנות אין צריכות כוונה אפילו מקצתה גמי לא הלכך נאז בכוונה דעשית מנה עסקין ואם כן ליכא למילף מינה. ולא עוד אלא אפילו בהלכה זו עצמה נראה לי דקשיא דירידה אדיריה שהרי בתחלה פסק ר' מאיר דלא צעין כוונה אלא צפוסק ראשון וחזר ופסק כר' אחא שאמר משום ר' יהודה כיון שכיון את לבו צפרק ראשון יאז דהכי קאמר ז"ל מי שהיה עוסק במלאכה מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה כולה וכן גמי האומנין וכולי ונתן טעם הדבר שלא תהא קריאת עראי כי היכי דלא תקשי דירידה אדיריה וצנעיות דעתו לא מצינו טעם של דבר כך ולא מיפרשא לן אלא משום כוונה כדר' אמר ליה רב מרי ברי דבר שמואל לרבא תנן האומנין קוראין וכו'. אלמא לא צעין כוונה ורמינא ר' שמעון בן יוחאי אומר הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו בכולה וכו' שמע מינה משום כוונה הוא ובחסקנא אמרינן הכי אמר ר' יוחנן בטלין ממלאכתן וקוראין כי היכי דלא תיקשי כוונה אכוונה וכיון דקשיא לן אדנית הלל דאמרי עסיקנן במלאכתן וקוראין אוקימנא צפרק ראשון והינו סבירי דר' יוחנן בריש פרקין דאמר רצו חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' אחי שאמר משום ר' יהודה וצנעיותה יעיין בהא מילתא טובא כי היכי דליגלי לן מאי דמכסי מיין בה ...

ת ש ו ב ה

זו השאלה ודאי ראוי לשאול כמותה וכמה דקדוקים יש בה וזהנה אני מפרש אותה בדרך ברורה בצערת הצורה מדחזינן לגמרא במסכת צרכות צפרק הקורא דאסיק דצרו צתירון המשנה הקורה להגיע והאי מסקנא לאו צלשון רבא אמרינן ליה התם בצרכות סומכין על האי מסקנא דדוקא הוא ואע"ג דמתחזי מגמרא דראש השנה דהאי מסקנא תירוצא אליבא דרבא הוא סומכין

סמינן עליה דאילו לא הוה דייק אליבא דהלכתא לא אסיק ביה הגמרא סתם צפרק הקורא
 דלא אסיק ביה אלא למימרא דתירוצא דוקא הוא שכן שילינן על מתניתין דהיה קורא בדוכתא
 מאי כיון את לבו אי לימא לנא שמע מינה דמונות נריכות כוונה ודחינן לא מאי אס כיון
 כיון לקרות ואתמיהין לקרות הא קא קרי ופרקינן בקורא להגיה וקס ליה האי תירוצא ומסקנא
 דגמרא הוא ועליה סמינן ולענין אכל מנה בלא כוונה ליכא צה ספיקא דמשלחו ליה לאצוה
 דשמואל ואוקמה רב אשי בשכפאוו אותו פרייסי ואוקמתא דסמכא היא דלא אידחיא ליה ועוד
 דרב אשי צתרא הוא והלכתא כצתראי וסוגיא דגמרא בכל מקום מנות אינן נריכות כוונה וצרייתא
 שנויה בפסחים צפרק ערבי פסחים אכלן בלא מתכוין יצא ואע"ג דאוקמה ר' שמעון בן לקיש
 כתנאי כי היכי דלא תיקשי ליה לא איכפת לן בדבריו דיחיד הוא וסוגיא דגמרא דמנות אינן
 נריכות כוונה ולענין תקיעה פשיטא מילתא דהלכתא כר' זירא דהא אקשינן עליה ופרקינן
 אליבא ולא אקשינן עליה אלא אמאי הצריך כוונה משמיע אכל צכונת שומע ליכא צה ספיקא
 דמתניתין דוקא אס כיון לבו יצא ואס לאו לא יצא והך שינויא דשינן בסביר חומרא בעלמא
 הוא שינויא בעלמא דמסיפא דמתניתין שמעינן דכוונה לנא צעינן דהכי תנן ואע"פ שזה שמע
 וזה שמע זה כיון את לבו וזה לא כיון הלכך בשופר ומגילה צריכין כוונה לנא דדוקיא
 דמתניתין ובקריאת שמע ואכילה וטבילה צמי מקום וכיוצא בזה לא צעינן כוונה לנא דמנות
 אינן נריכות כוונה דסוגיא דגמרא בכל דוכתא ודוכתא ואי קשיא לך מאי שנא שופר ומגילה משאר
 מנות זו ודאי קושיא עמוקה היא והיא על הגמרא לא על אבא מארי זכרו לחיי העולם הבא
 וכמה זמן נתקשית לי קושיא זו אחר פטירת אבא מארי ז"ל עד דאשכחתי צה טעמא והוא
 שהמנות דאמרינן צה מנות אינן נריכות כוונה מנות שקיומן בעשיית מעשה שגוף אותה העשייה
 היא המצוה כגון אכילה וטבילה וקריאה וכיוצא בזה אכל שופר והואיל וגוף המצוה שמיעת קול
 בעלמא היא כי לא מיכוין מאי קא עניד מן המצוה אינו באוכל מנה וטובל דאע"פ שלא כיון
 לבו צעת העשיה כצד קיים המצוה צעת העשיה שגוף המצוה היא שיאכל או יטבול וכן נמי
 שומע מגילה כשומע שופר תדע דלא הצרכנו קורא מגלה לכיון לבו לנא אלא שומע קריאת מגלה
 בלבד הוא שהצרכנו אותו כוונה אכל הקורא עצמו אין דינו חמור מדין קורא קריאת שמע דאס
 כיון לבו לקרות אע"פ שלא כיון לנא יצא ואע"פ שלא נתפרש הכי בגמרא מהקושיא גמרינן
 ליה ועוד שלא ראינו אותם הצריכו כוונה לנא אלא בשומע בלבד וכמה טעם צדור הוא זה
 ודקדוק יפה למצינן וכבר גלינו אותו לכל התלמידים צבית המדרש מכמה שנים ולענין מה
 שהארכת צעינן כוונה קריאת שמע דהיא צכוונת התפלה לקבול מלכות שמים לא ידעתי צאי זה
 מקום שהוא כוונה יציאה בעלמא ולא ידעתי מאי זה מקום נראה לך שאינו סובר כך והלא
 בפירוש אמר בסוף הלכה ראשונה מפרק שני בהלכות קריאת שמע והשאר אס לא כיון יצא
 אפילו היה קורא בתורה כדרכו וכו' למימרא דנפסוק ראשון לא סגי' ליה צכוונת קריאה בעלמא
 וכבר פירוש הכוונה בהלכות תפלה ואמר כיצד היא הכוונה שיפנה לבו מכל המחשבות ויראה
 עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה ולא יעלה על הדעת שלא פירש שם אלא כוונת תפלה בלבד
 שאילו היה הדבר כך היה אומר כיצד היא כוונת התפלה והואיל ולא אמר כך אלא היא הכוונה
 סתם משמע בין כוונת תפלה בין כוונת קריאת שמע ועוד ענין אחד הוא לקריאת שמע ולתפלה
 שהכל צדור לפני הקב"ה וצריכין כוונה אחת ובפירוש אמר צפרק שני מהלכות קריאת שמע וצריך
 להאריך גדלת של אחד כדי שימליכנו על השמים ועל הארץ ועל ארבע רוחות ואין צדבריו צכוונה
 ספק כלל ושהקשית מדפסק כר' מאיר וחזר ופסק כר' יוחנן דאמר צטלין צפרק ראשון תמיה
 וזו הקושיא להדא קושיא שכבר פירש ענינה הרב רבנו יצחק צעל ההלכות ז"ל צמסכת צרכות
 וראוי לחכם להקשות אותה עיין צמסכת צרכות צפרק היה קורא תמא פירוק קושייתך
 ותירוק דברי אבא מארי ז"ל דהכי אמר ז"ל על פירוק הגמרא לח קשיא הא צפרק ראשון
 הא צפרק שני האי פירוקא לדברי ר' יוחנן הוא דסבירא ליה וכו' אכל לרבא לאו משום
 דצעינן כוונה צבוליה פרק ראשון הוא דצטלין ממלאכתן אלא משום דלא לישיי לה עראי הוא
 כי הא דגרסינן ציומא צפירקא קמא אמר רב יצחק צר שמואל צר מרתא משמיה דרב הקורא
 את שמע לא ירמוז צעיניו וכו' ולפי זה הפירוש הנכון של רבינו יצחק ז"ל הילכתא כר' יוחנן

או כמאן דתריץ אליביה במתניתין דהאומנין לא קשיא הא צפרק ראשון הא צפרק שני ולא מטעמיה דהוא סבר צטילה משום כוונה וטעמא דהלכתא משום קריאת עראי הנה גלינו סתרי שאלה זו כולה ולא נשאר זה קושיא בסיעתא דשמיא.

שאלה לה.

ואמר הרב ז"ל בהלכות קריאת שמע אי זה הוא זמן קריאת שמע צלילה מצותה משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו וקשיא לי צגוה דהא קא פסק שמואל הלכה כרבן גמליאל דקאמר עד שיעלה עמוד השחר ובהרחיקא גופיה קא מיפלגו רבן גמליאל ורבנן דרבנן אית להו האי הרחיקא ורבן גמליאל לית ליה כדקא גרסי רבנן כמאן סבירא להו אי כר' אליעזר לימרו כר' אליעזר אי כרבן גמליאל לימרו כרבן גמליאל וקא מהדרי לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקאמר עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העצירה כדמניא וכו' מכלל דרבנן הוא דאית להו הרחיקא ורבן גמליאל לית ליה ועוד הא רמינן הא דתנן רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר דעלמא כוליה לייליה זמניה הוא וסדר תני ולא זו בלבד וכו' דעלמא עד חצות ותו לא ופרקינן דהכי קאמרי ליה צניו לרבן גמליאל לרבנן דפלגו עלך ואמרי עד חצות מצותה קאמרי או להרחיק מן העצירה קאמרי ואמר להו להרחיק מן העצירה קאמרי נפקא מינה דרבן גמליאל לית ליה האי הרחיקא דעד חצות ורבנן אית להו וקא פסק הילכתא צהדיא כרבן גמליאל ואם כן מאי טעמא שציק פסקא דגמרא ופסיק כרבנן...

תשובה.

מדקדוק לשון המשנה יתבאר דאפילו רבן גמליאל לא אמר אלא צדיעצד דתנן מעשה שצאו צניו וכו' אמר להם אם לא עלה עמוד השחר מותרין אתם לקרות ועוד כד מעיינית בגמרא משכחת דלא איפסיקא הילכתא כרבן גמליאל אלא לאפרוקי מדר' אליעזר ורבן גמליאל ורבנן ליכא ציניהו פלוגתא צומן החיוב עד שנאמר הלכה כרבן גמליאל נאפוקי מדרבנן דאמרינן חכמים כמאן סבירא להו וכו' ומהדרינן כמאן סבירא להו והאדרי לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העצירה כדמניא חכמים אומרים עשו חיזוק לצדיקים וכו' והואיל ותניא דהויה היא דהא אידחו גמרא לפרושה ולתרוצה דאמרינן עלה ומאי וליכא לימיר דהאי תניא דהויה היא דהא אידחו גמרא לפרושה ולתרוצה דאמרינן עלה ומאי שגא הבא דקתני כל העובר וכו' והאדרינן הבא דאיכא אונס שינה וכו' ואין אנו יודע אם ציד כבודך הלכות של רבנו יצחק ז"ל או לאו דהאי סברא דאמר אבא מארי ז"ל הוא סברא דרבנן יצחק ז"ל דהכי אמר בפירקא קמא דצרכות הא דאמר רבן גמליאל ודאמר ר' שמעון צן יוחאי עד שיעלה עמוד השחר צדיעצד הוא ואפילו עזד הכי צמזיד וקרא קודם שיעלה עמוד השחר נפיק ידי חובתיה ואע"פ שאינו ראוי לעשות כן דתניא חכמים עשו חיזוק לצדיקים וכולי ואי קשיא לך אם כן אמאי לא אמרינן הלכה כחכמים ואנא ידענא דאין הלכה כר' אליעזר תשובתך אילו אמר הלכה כחכמים הוה עולה על הדעת דאין זמנה עד חצות ותו לא כעין אכילת פסחים ושאר המנויים צמנא ואין הדבר כך אלא כדאמר הרב ז"ל ומפני זה פסק התלמוד כרבן גמליאל דאמר עד שיעלה עמוד השחר צפירוש...

שאלה לו.

ועוד קשיא לי הא דאמר ז"ל הקורא למפרע לא ינא צמה דברים אמורים בסדר הפסוקים אצל
 אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו ראוי אני אומר שינא לפי שאינה סמוכה לה בתורה
 וקשיא דאמאי אם הקדים פרשה לפרשה לא קרינא ביה למפרע והא קא קפדין אסדרא דתנן
 למה קדמה שמע לזה אם שמוע וכו' וקתני ר' שמעון בן יוחאי דין הוא שתקדים שמע לזה
 אם שמוע וכו' והויין להו כמאן דמיכני אהדדי ותניא בתוספתא הנכנס לבית הכנסת ומנאן
 שקראו חזיה וגמר עמאן לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום אלא מתחיל מראשה וגומר
 עד סוף וכן בהלל וכן בתפלה וכן במגילה והאי דקתני ומנאן שקראו חזיה אי אפשר שלא נשתייר
 בה פרשה שלימה אי נמי זמנין שתיס והרי גמר עליהן וחזר וקרא הראשונים או ראשונה ושניה
 ואי סלקא דעתך ינא אמאי צריך לקרות עד סוף הא נפיק ליה חובה אחרונה או אחרונות
 שקראן שלימות הואיל ואין להן סדר חוזר וקורא מראש ועד אותה פרשה שקראה עמאן ודיו
 ומדמתי לה להלל ולמגילה שמע מינה נמי דעבדיהו רבנן כמאן דמיכני אהדדי...

תשובה.

זה שהצריכוהו לקרות על סדר פרשיות לכתחלה הוא וליכא מאן דפליג בזה והוא ז"ל בדאי
 עבר קאמר ושהקצית מדתניא בתוספתא הנכנס לבית הכנסת וכו' שתי תשובות בדבר חדא
 דמי יימא לך דבין פרשה ופרשה עסקינן כי היכי דתקשי לן אימא לך על חצי פרשה כגון שנכנס
 ומנא הציבור בחצי פרשה ואין חזיה האמור מחציתה דוקא כדי שתאמר אי אפשר שלא נשתייר
 בה פרשה שלימה אלא מקצתה ענין הדברים ומדברך שאמרת אי נמי זמנין שתיס תלמוד שחזיה
 מקצתה לפיכך אימא לך אי נמי זמנין חצי פרשה נשתייר לפניו ולפיכך חוזר לראש ועוד אפילו
 נאמר חזיה מחציתה דוקא ואי אפשר שלא נשתייר בה פרשה שלימה מי תניא בתוספתא אם
 חזר וקרא מראשה ועד אותו מקום לא ינא אפילו תנא הכי הוינא אמרי היינו טעמא דלא ינא
 משום דפוסק בזהו מקום שהוא חצי פרשה כל שכן דלא תנא הכי לא יחזיר ויקרא וכו' אמר
 ובדאי אין ראוי לעשות כן לכתחלה אלא לקרות על סדר פרשיות והוא ז"ל כבר דקדק בדבריו
 אע"פ שאינו ראוי וכו' ועוד אני אומר ומי שמחמיר תבוא לו ברכה...

שאלה לו.

ועוד קשיא לי הא דאמר פסיק ז"ל שכיון שהגיע זמן תפלת מנחה גדולה לא יכנס למרחץ להזיע
 עד שיתפלל וכל אותו ענין האמור במנחת שבת והא חזן לא קא מוקמינן לה סמוך למנחה
 גדולה אלא כי הכי דלא תהוי תיוכתא דר' יהושע בן לוי דאמר כיון שהגיע זמן תפלת המנחה
 אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל והכא קתני אם התחילו אין מפסיקין לפיכך דחקינן
 ומתרגינן לה אליבא דר' יהושע דלא תהוי תיוכתא ודברי ר' יהושע בן לוי לאו הילכתא נינהו
 כדקא פסקינן בפירוש צברכות ולית הילכתא כר' יהושע בן לוי דאמר כיון שהגיע וכו' הלכך ליכא
 למדחק ולחוקומה במנחה גדולה אלא במנחה קטנה ובפסטה דמתני' והוא ז"ל בשעת הרצ אלפסי
 ז"ל אמרה ואי אפשר שלא מנא בה טעם איתידע ליה למר לידען...

תשובה.

כד מעינית בגמרא דשבת יפה מתבאר לך דמנחה גדולה עסקינן בדאי אע"ג דמתחזי דלא
 חוקימנא כמתניתין במנחה גדולה אלא כי היכי דלא תקשי לר' יהושע בן לוי אע"פ כן מדחזינן
 לגמרא

לגמרא בטר ה' אוקמיתא דאוקמינ דמנחה גדולה עסקינן שקיל וטריא אליבא שמע מינה דדוקא
 היא דמאחר דאוקמינ לעולם במנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה אמרינן רב אחי בר יעקב
 אמר לעולם בתספורת דידן להתחלה מאי טעמא לא גזרה שמה ישבר הזוג וכו' הלכך פשיטא
 מילתא לגביה דאמוראי דמנחה גדולה עסקינן ולפיכך תרצו גזרה שמה ישבר הזוג וגזרה
 שמה יתעלפה וכו' כי היכי דתסתלק ה' תמיסה דאמרינן בתחלה אי לימא במנחה גדולה הא
 איכא שהות טובא ואע"ג דלית הילכתא כר' יהושע בן לוי ליכא מהאי מתניתין דש' תיובתא ולא
 מפני שאין הלכה כדבריו תהיה זו המשנה תיובתא עליה ואם יעלה על דעת אדם לומר אי
 מתניתין במנחה גדולה תהיה סיועה לר' יהושע בן לוי נאמר לא מפני שאינה תיובתא עליה
 תהיה סיועה ליה אלא הא מתניתין ליכא מינה לר' יהושע בן לוי סיועה ולא עליה מינה תיובתא
 ליכא מינה תיובתא דמנחה גדולה עסקינן כדתרין גמרא לעולם מנחה גדולה ולא סיועה דאכילה
 לאחר וטעימא לחוד וטעמא דאכילה דאכורה גזרה דילמא חתי לאמשובי כדפריש גמרא וליכא
 למגזר הכי בטעימא דאין אדם נמשך בטעימא ואם תאמר גזרה טעימא אטו אכילה לא גזרינן
 גזרה לגזירה הלכך לית הילכתא כר' יהושע בן לוי כדאיפרש בגמרא דברכות ומתניתין דלא ישב
 במנחה גדולה כדאיפרש בגמרא דשבת ולא קשיא אהדידי והאי הוא דאיתידע לן בהו וליכא למיזו
 מינה...

שאלה לח.

אמר ז"ל בהלכות שביעית יום טוב אבל היום שזני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו
 אין יום טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד אע"פ שיש להקשות על סברה זו
 מכמה אנפי רואה אני עתה דקשיא ידיה אדידיה דהא איבו ז"ל סבר שקריאת ההלל בראשי
 חדשים מנהג ולאו תיובתא דרבנן וקאמר שאין מזכרין עליו שאין מזכרין על המנהג ואם כן
 אחאי קא מחייב לבדוכי על יום טוב שני והוא אינו אלא מנהג ואי יליף לה מהא דאמר אביי
 התם כי היכי דלא לזלזלי ביה הא אביי לא אמרה אלא כיון דעיקר תקנתו משום ספק היא
 שכן אמר למעלה ודאי דדבריהם צעי ברכה ספק דדבריהם לא צאי ברכה ואקשינן ליה והא
 יום טוב שני דספק דדבריהם הוא וצעי ברכה ופרק התם כי הכי דלא לזלזלי ביה הלכך לא
 אמר אביי דבר זה אלא בזמן שהיה ספק לפי סברתו ז"ל אבל בזמן הזה דקאמר דלאו ספק
 הוא לא קאמר שהרי מנהגא הוא ולא עוד אלא הוא ניהו ז"ל פסק שהוא ספק שהרי אמר אם
 שכן ולא עירב מערב יום טוב שחל להיות בחמישי מערב עירובי חצרות בחמישי ובערב שבת
 ומתנה כיצד מתנה אומר בחמישי אם היום יום טוב אין בדברי כלום ואם לאו הרי זה
 עירוב ולמחר חוזר ומערב ואומר אם היום יום טוב כבר עירבתי מאמש ואין בדברי כלום ואם
 אמש היה יום טוב הרי זה עירב מכלל דקא סבר שהוא משום ספק ואם כן על איזה מהם
 נסמוך אם לסמוך שהוא מנהג יש להקשות ואם נסמוך על דבר האחרון שהוא ספק ליכא לחקשווי...

תשובה.

כמה ראוי לתמוה על קושיא זו וכי יש מי שעלה על לבו שיש אצלנו היום ספק לא ביום טוב
 ולא בשאר עיני הקביעה ואם יום טוב שני אצלך היום מפני הספק למה תעשה יום
 הכפורים יום אחד והלא ספיקא דאורייתא לחומרא דבר שראוי לישראל להסתפק בו ובחסדך אל
 תתן פתחון פה למינים עלינו כי אין ספק במועדות אצלנו והלא בני ארץ ישראל הקרוצים
 לירושלים עושין יום טוב אחד אפילו בימים אלו ודקא קשיא לך לענין הברכה שאותו הטעם
 שאמר אביי כי היכי דלא לזלזלי ביה בזמן הספק הוא הדרגה אם כשהוא ספק חשיבין דילמא
 אחי לזלזלי בה ולפיכך תקנו בו ברכה כל שכן בזמן שהוא מנהג דחשיבין דילמא אחי לזלזלי

זיה ולפיכך מזכרין עליו כדאמר ז"ל ושקשה עליך בדבריו שאמר שבת ולא עירב מניח עירוב בשני הימים ומתנה ליכא זה קושיא דאותן הדברים בזמן הראים אמורים דאיכא שני ימים טובים מפני הספק וכי יראה לך שחזרו לאלו הימים בלבד אילו היה כן לא היה מביא בו דין הקרבנות והטמאות והטהרות וכיוצא בהם אלא ודאי אותן הדברים בזמן הראים אמורים כששמענו מפיו ז"ל בבית המדרש בפירוש ואין בדבריו ספק ולא עליו קושיא שאין הקושיא והשגות אלא למי שאומר שיום טוב שני באלו הימים מפני הספק...

שאלה לט.

וכן נמי הא דקא סברי תריוהו ז"ל בציצה שנוגדה ביום טוב כדרכה דקא סבר טעם האיסור משום דכל ציצה דמיתלדא האידנא מאתמול גמרא וציצה שנוגדה ביום טוב אחר שבת אסורה משום דכתיב והכינו את חשר יציאו וחול מכן ליום טוב וחול מכן לשבת ואין יום טוב מכן לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב ואפילו הכנה דבידי שמים ויום טוב לחודיה נמי אסירה גזירה משום יום טוב אחר שבת ולא שבת ציצה שנוגדה מתרגולת העומדת לגדל ציצים ולא שבת תרגולת העומדת לאכילה וכד מעיינית בה שפיר לא משכחת דסבירא לן אלא כרז יוסף ורז ינחק דאמרי גזרה אי משום פירות שגשרו או משום משקין שזבו בשלמא כרז נחמן לא אמרינן כי קושין אדמפלגי בציצה ניפלגו בתרגולת אלא כרז יוסף דרז ינחק אמאי לא והא ר' יוחנן כותיה סבירא ליה מדקא רמינן דר' יהודה אדר' יהודה ומשני וקא מדמי לה למשקין שזבו יין הפירות שהכניסין לאוכלין וקאמר אלמא קסבר ר' יהודה כל האוכלין אוכלא דאיפרת הוא דשמעינן מינה דלא מוקים טעמא דמתניתין דציצה אלא משום גזירת משקין שזבו ותיובתא דקא מותבינן עליהו מדתניא אחת ציצה שנוגדה בשבת ואחת ציצה שנוגדה ביום טוב וכולי וספיקא אסור נתערבה באלף כולן אסורות הא רב פפא ורב אשי דבתראי גינהו מתרצי אליביהו רב פפא אוקמה כתנא דליטרא קציעות ורב אשי אוקמה משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' מדרבנן לא בטיל ועוד דהא סוגיא דגמרא כותיהו מקשי אהא דתניא אחרים אמרינן משום ר' אליעזר ציצה תאכל היא ואמאי מתמהינן עלה במאי עסקינן אי בתרגולת העומדת לאכילה אוכלא דאיפרת הוא והיא ואמה שריא ואי סבירא לן כטעמיה דרבה אמאי קא פרכין אוכלא דאיפרת הוא הא אסירא משום הכנה וסוגין בעלמא נמי דלא כרבה בפרק ככל מערבין גרסינן אהא דתנן וכו' ר' יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמה תתעצר ועוד אמר ר' יהודה מתנה אדם על הכלכלה ביום טוב ראשון ואוכלה בשני וכן ציצה וכו' אזרינן לה בגמרא דאי אשמעינן הני תרתי משום דליכא למגזר בה משום משקין שזבו ופירות שגשרו אכל ציצה דאיכא למגזר אי משום משקין שזבו או משום פירות שגשרו אימא מודה להו לרבנן זריכא ואי סלקא דעתך דסבירא לן דטעמיהו דרבנן דקאסרי ביומה משום הכנה נימא הכי אכל ציצה דאית בה איסור הכנה אימא מודה להו לרבנן זריכא ואי אמרת הא אשכחן דרב סבירא ליה כותיה דרבה דאיתמר שבת ויום טוב רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ואמרינן עלה לימא קסבר רב קדושה אחת היא והאמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליצא דר' אליעזר דאמר שתי קדושות הן ופרקינן הכא בהכנה קא מיפלגו רב אמר אית ליה הכנה דרבה ור' יוחנן לית ליה הכנה דרבה ואמר רבא הילכתא כותיה דרב בהני תלת וקא חדא מיניהו אי מיהא ליכא למשמע מינה טעם איסור ציצה ביומה דלעולם אימא לך לא נחלקו רב יוחנן בטעם איסור ציצה ביומה דגזרה דרבנן הוא אי משום משקין שזבו או משום פירות שגשרו אלא בלמחר נחלקו רב אמר אסורה למחר דיום טוב הוא ומשום דאין שבת מכן ליום טוב מדכתיב והכינו ור' יוחנן סבר הכנה שבת ליום טוב מותרת דלא דריש והכינו חבל הכנה ציצה אתמול במעי תרגולת לא איירו בה כלל הלכך איסור ציצה שנוגדה ביום טוב אינו אלא בגזרה דרבנן אכל

שבת ויום טוב אם נולדה בשבת אסורה למחר משום הכנת לידה ולאו משום גמירתה בידי שמים מאתמול צמעי תרנגולת ואי משכה מר זה טעמא או שמע טעמא לינהר לן עינן ביה...

תשובה.

לעולם הלכה כרבה דהא אותצין עליה ופריק וקם פירוקים ועוד מדסבר רב כותיה דרבה ופסק רבא הילכתא כותיה דרב שמע מינה דהילכתא כרבה ושאמרת אי ויהא ליכא למשמע מינה הכא והכא ואותו השינוי ששניתה כדי שתעמוד הקושיא שלך לא יתכן ולא יעמוד שתורף כל מה שאמרת צפירוש דברי רב הוא דרב סבר כותיה דרבה כהכנה דלידה לא כהכנה דגמר בינה צמעי אמה וכונה שיבוש הזה הפירוש חדא דהיכא אמרינן רב אית ליה הכנה ומשמע כל דסבר רבה כהכנה סבר רב כותיה ורבה לא חלק בין הכנה דגמר בינה צמעי אמה שהיא בידי שמים ובין הכנה דעלמא ודאי אם קריתיה וכו' לא פירשו לך ואני אפרש מה שפירש לנו והאיר עינינו אצא מארי ז"ל ליכא מאן דפליג כהכנה דעלמא דהיא משבת ליום טוב אסירה וכיוצא בזה והכנה זו הכנה בידי אדם היא כדאמר קרא צפירוש והכינו ושמע מינה שאין מכינין אלא מחול לקודש כגון ששי לשביעי ואתא רבה ואמר דאפילו הכנה בידי שמים אסורה כדאמר חול מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב ולפיכך ברבה אית ליה הכנה דרבה כלומר ההכנה שאינה בידי שמים שלא חסר אותה אלא רבה ומהן דסבר כותיה אצל הכנה דעלמא לא מיקרי הכנה דרבה וזה הפירוש הנכון דהיכא למימר ביה כי כן שמענו אותו אנוחנו ורבים בבית המדרש מפי אבא ז"ל כמה פעמים ודברים של טעם הם ונרחין מלשון התלמוד מדאמרין הכנה דרבה דמשמע דהיכא הכנה אחרת חזן מהכנה רבה וכדמעניית בדבריה משכחת בהו תמיהא גדולה דהבא איתי בטעמיה דרב משום הכנת לידה ואנו לא ידענו מה היא הכנת לידה דתרנגולת דאמרין בה עומדת לאכילה ובינתה מותרת על גבה ומאי אהני כהכנת הלידה וכי קודם לידתה לא היתה מוכנת צמעי אמה אפילו לא נולדה כששוחט אמה ואפילו אכל בינתה עמה לא ידעתי מאין לכם אלו הפירושים החדשים...

שאלה מ.

ורא דקאמר ז"ל בהלכות מזוזה שאינה צריכה עיבוד לשמה ראיתי מה ששאל מלפניו ר' יונתן הכהן ז"ל מנין דבר זה והשיב לו שלא מצינו במזוזה עבודה לשמה וסיבא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר וטעמו של דבר שגוף התפלין וגוף ספר תורה הן המזוזה אצל המזוזה עצמה אינה המזוזה ולא תחשב מזוזה אלא מפני הבית החיוב ואם אין בית אין מזוזה אצל ספר תורה ותפלין חובת הגוף התדירה וקשיא לי על תשובה זו וכי הבית עצמו חייב אלא אם כן יהא אדם דר בו אלוהי אדם הדר בבית לא נתחייב שהרי בית התנן פטור מן המזוזה וכל כיוצא בו נמצאת גם היא חובת הגוף ולא עוד אלא הרי נציית שחובת עליה היא ואפילו למאן דאמר חובת גדרא אי היכא עליה מיתחייב ואם אין עליה אין נציית שחובת עליה היא ואפילו הכי צעיק טווייה לשמה ואי משום תדירות ופעמים שאדם דר בשדה ובאובלים שאין בה חובת מזוזה הרי תפלין ודאי אינה תדירה כדאמר לן דלילה לאו זמן תפלין הוא ועוד שבתות וימים טובים נמי לאו זמן תפלין ואם כן יותר מחציו של זמן אדם פטור מן התפלין ומזוזה היא חובת הנותנת בכל הזמן כולו ורוב בני אדם לעולם אין דרין בשדות אלא בבתיים ויושבין בה תמיד וצריכה לעמוד ימים רבים ולעולם גופה נמי מזוזה ולעולם אימא לך פריש בתפלין וספר תורה וכו' הדין למזוזה דכולהו תשמישי קדושה נינהו וצריכין עבודה לשמה ודילמא טעמא אחרינא חשבת...

ת ש ו ב ה.

עיקר התשובה היכא דאיתמר היכא דלא איתמר לא איתמר והמחמיר בדבר זה צריך להציב ראיה ואי משום תשמישי קדושה הרי מגילה תשמישי קדושה דכל כתבי הקודש תשמישי קדושה הן ואע"פ כן אינה צריכה עבודה לשמה וזה שאמרת תשמישי קדושה לפי לשונך אלא כתבי הקודש הן בעצמן קודש ותשמיש תשמישי קדושה ושהבאת בקושיהך על הטעם שנתן ז"ל שאין המזוזה מזה אלא מפני הבית ואמרת וכי הבית עצמו חייב אין אלו אלא דברים שראוי לתמוה עליהם וכי בן דעה יאמר שהבית עצמו חייב וכי צר חיוב הוא אין בדבריו מקום ספק למצוין שענין דבריו שאין אדם חייב במצוה זו אלא מפני הבית ואם אין בית אין חיוב למצוה זו ואין התפלין כך אלא חובה שהוא חייב בה על כל פנים וכבר פירש זה הענין בהלכות זרכות בספר אהבה שם אמר יש מצוה עשה שאדם חייב להשתדל בה ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפלין וסוכה ולולב וכו' ויש מצוה שאין חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה לגג שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה וכו' ושהקשית מן הציצית שהוא דומה למזוזה שאין אדם חייב בו אלא מפני הטלית ואע"פ כן צריך טויה לשמה יראה שזה הקושיא על הטעם שנתן ז"ל קושיא יפה ואע"פ כן כשהדקדק לא תמצא הקושיא עומדת כלל שטעם הציצית שהייבנו אותו טויה לשמה משום תעשה ולא מן העשוי נגעו בו דהיכא גרסינן בגמרא דסוכה אמר רבי יהודה אמר רב עשה מן הקוץ ומן הגרדין ומן הנימין פסולה מן הסיסין כשרה כי אמריתה קמא דשמואל אמר לי מן הסיסין נמי פסולה בעינן טויה לשמה ובהדיא פרישנא לטעמיה דהאי מימרא דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך ותניא דפרש ציצית בספרי גדילים לא מן החוטין תעשה לא מן העשויים וגרסינן נמי בגמרא דמנחות להאי גירסא דאיתנין לה בסוכה אמר רב יהודה אמר רב עשה מן הקוץ וכו' אלמא ציצית טויה לשמה והואיל והטעם בטויה לשמה משום תעשה ולא מן העשוי כדאיפרש בגמרא דסוכה ובספרי ליכא למיגמר מציצית שלולי הכתוב לא הייבנו בו טויה לשמה הלכך אין עליו ז"ל קושיא לפני מי שירד לעומק חכמתו ודקדוק סגרתו כלל...

ש א ל ה ב א.

ועוד שאל מפניו ר' יונתן הכהן ז"ל על מה שאמר ז"ל שהבית צריך דלתות ואחר כך יתחייב במזוזה והשיב מדכתיב וכתבתם על מזוזות אינו אלא לבית שיש לו דלתות אבל בית שאין לו דלתות פטור מדכתיב ובשעריך ואמר ז"ל שהדבר ידוע שהשער הן הדלתות וכן אמרו חכמים אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות ולא אמרו אחד פתחי בתים שכל פתח שחין לו דלתות פתח מיקרי שער לא מיקרי וקשיא לי על דבר זה שהרי מצינו שער שאין לו דלתות ומיקרי שער דכתיב ומסך פתח שער החצר ואע"פ שלא היה לו לחצר דלתות נקרא שער ובמתניתין תנן כל השערים שהיו שם היה להן דלתות חוץ משל אולם שמע מינה לאו דלתות תליא מילתא דשער שהשער אינו אלא שם מקום הכניסה והיציאה והוא המקום שבו שתי המזוזות דהא כתיב וירמסו אותו סעס בשער וכן נמי זה השער ליי צדיקים יבאו בו וכן שער ויבאו וכן עזרו ושוננו משער לשער במחנה ואע"פ שאין במחנה דלתות הא קא מיקרי שער ויש פתח שיש לו דלתות ולא מיקרי שער אלא פתח שנאמר ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסגורים מקטן ועד גדול ויבאו למגף הפתח וכתב ביה והדלת סגר אחריו ונאמר בפתי שער צעיר נמצאת למד שיש שער שיש לו דלתות ויש שער שאין לו דלתות ויש פתח שיש לו דלתות ויש פתח שאין לו דלתות מכלל דלאו דלתות הוא דקא גרמי ואם כן למה נאמר שער ונאמר פתח שהפתח שם הפתיחה שבכותל ושער הוא שם מסלול היציאה והכניסה בשערים האלה ועל כן נגד הפתח נקרא פתח שנאמר וסניך ידו על ראש קרצו ושחטו פתח אהל מועד והוא כנגדו וכתב ויבא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית וכמוהו רבים ומה שאמר וכדרישת סמוכים יש בתלמוד והלא

והלא קימא לן שאין מעשה נזכר אלא לאמת ממנו ההלכה ומה שאמר רב נחמן תלי רישא ברישא אינו אלא כדי לידע מקום דרך הביאה כדי לתן מוחזק על הימין אבל קודם הדלתות אינו יודע באי זה צד יניח ...

תשובה.

זו הקושיא דקדוק בינה יש בה וראוי לשנחא אבל כשעיינתי בה מצאתי פירכא בעזרת הצורה שהקשית מדכתיב ומסך פתח שער החצר המסך כנגד הדלתות לפיכך איקרי שער ועוד הכתיב פתח ואינו כמו ובשערירך שאין בו זכרון פתח כלל וענין הכתוב פשוט ומסך שעל הפתח שהוא במקום שער החצר וסיועא איכא מינה ולענין מתניתין דתנן כל השערים וכו' מינה תלמוד שאין שער אלא דלתות ואיירי דרוב יש להו דלתות קרי להו שערים ולא איכפת ליה להנחא בפתח אחד ואדרבה אילו אמר כל הפתחים היינו מקשים היכי תנא פתחים והרי כולוהו דלתות חוץ מיוחד מהם ולענין וירמסו אותו העם בשער לאו למימרא שהרמיהם דלתות דוקא ואפשר שלחנו אותו עם הדלתות שהן השער ולענין זה השער לר' ומאי דכתיב עזרו ושונו משער לשער במחנה הדבר ידוע שאין במחנה לא שער ולא פתח שאין לשם מצואות ולא חצרות ולא בנין כלל וכן זה השער לר' כמו וזה שער השמים שאלת לשון לרמיון הענין הוא ולענין שער שיש לו דלתות דאיקרי פתח אחת וליכא עליה מהאי אפא קושיא שלא אמר בדבריו שהשער לא איקרי פתח אלא הפתח הוא דלא איקרי שער ודבריו ברורים למצינים שכך אמר שכל פתח שאין לו דלתות פתח מקרי שער לא מקרי ...

שאלה כב.

ועוד מה שפסק ז"ל בהלכות זרבות דפת ויין בלבד הוא דבעי הסיצה ואחר כך יצרך אחד לכולן אבל שאר אוכלין ומשקין אינן זריכין הסיצה אלא אע"ג דלא הסיצה אחד מזכר לכולן וקא מקשי ליה ר' יוחנן ז"ל למה נתיב איכא דאמרי דמשמע לר' יוחנן פת ויין הוא דמהני להו אבל שאר דברים לא מהני וכל חד מזכר לנפשיה ואע"ג דהסיצה והשיז הרב ז"ל על דבריו הדבר ידוע שהפת חשובה מן הכל וכן היין חשוב מכל המשקין ומכל הפירות ולפיכך חשיבות הדבר שמזכרין עליו אנו מזריכין לכל אחד ואחד זרבה צפני עצמו לפי זה הפירוש שעלה על דעתכם בהנהו תרי לישי נמצאו שאר הפירות והמשקין חשובין יותר מן הפת והיין שהפת והיין אחד מזכר לכל אס נתועדו או הסיצו ושאר הפירות אע"פ שנתועדו והיסצו לא יצרך אחד לכל אלא כל אחד צריך לצרך הפך גדול יציבא בארעא וגיוורא צמחי שמיא ולא הכי הוה פירוש הנהו תרי לישי אלא התרין לישי חד טעמא אית להו ואין שם חלוקה בענין אלא צמחי המימרא ויש כמה מקומות בתלמוד כך שהוא מקפיד על נוסח המימרא הלא אע"פ שאין ציניהן הפרש בענין וזה הפירוש אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסיצה ואחר כך יצרך אחד לכל אבל שאר הדברים לא צעי הסבה אלא אחד מזכר לכל אע"פ שלא הסיצו ור' יוחנן אמר אפילו יין גמי צעי הסיצה איכא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהני לה הסיצה שיהיה אחד מזכר לכל הא לא היו מסובין כל אחד מזכר לעצמו ודין זה צפת הוא בלבד אבל שאר הדברים אין בהן דין זה כדון שנאמר מהני בהו הסיצה אלא בלא הסיצה גמי כך הוא ור' יוחנן אמר אפילו יין כל אחד מזכר לעצמו ואם הסיצו מהני להו הסבה שיצרך אחד לכל עד כאן סוף דבריו של רבנו משה ז"ל ואני רואה סוגיא דגמרא לא כמר רהיטא ולא כמר רהיטא כר' יוחנן ז"ל ליכא למופסק מהנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמי דבר קפרא והציאו לפניהן ברוב ודורמסקינין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לצרך קפץ וברך על הפרגיות וכולי הא שכתבן בפירוש שזה מזכר לכולן בשאר דברים חוץ מפת ויין ועוד ממעשה דרבן גמליאל וקניס

והקנים שהיו מסובין ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלוס ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך ברכה אחת מעין שלש וכו' והרי כותבות דלאו פת ויין ניכרו ואחד מברך לכולן הלכך לא אפשר למימר ששאר הדברים אפילו הסבו כל חד וחד מברך לנפשיה וכדברי הרב ז"ל נמי ליכא למפסק בפירושא דקא פריש להנהו תרי לישני לא רהיט לן מנחה אנפי מה שאמר לפי חשיבות הדבר שמברכין עליו אנו מצריכין לכל אחד ואחד ברכה בפני עצמו מניין לו דבר זה ואנן איפכא שמיע לן דתנו רבנן היו יושבין בבית המדרש והביאו לפניהם אור בית שמאי אומר אחד מברך לכולן משום שנאמר ברכ עס הדרת מלך ובית הלל אומר כל אחד ואחד מברך לעצמו ואוקימנא טעמיה דבית הלל משום ביטול בית המדרש הא לאו הכי ברכ עס הדרת מלך הית להו ועוד אי הכי פת ויין אחאי גרעי מחשיבותיהו בשעת הסכנה אדרבה כל שכן דמתוספי חשיבות בהסיבה וכן נמי שנים שאכלו מזוה לחלק שלשה חין נחלקין אלא אחד מברך לכולן וכו' משום שנעשו שלשה גרעי פת מחשיבותיה הכא ודאי איכא למימר יציא בארעא וכולי ומה שפירוש דברך רב דהכי קאמר רב לא שנו אלא פת דצעי הסיבה ואחר כך יברך אחד לכל אצל שאר דברים לא צעי הסיבה אלא אחד מברך לכל ואע"פ שלא הסבו והא לא גרסי אצל שאר הדברים אלא הכי גרסינן בכל הספרים אצל יין לא צעי הסיבה ור' יוחנן אמר אפי' יין צעי הסיבה אצל יין וכולי מאי אפילו יין דקאמר ר' יוחנן אף יין צעי הסיבה מיצעי ליה ועוד כשהקשינו על לישנא קמא דרב מרישא דבריתא דקתני כל אחד ואחד מברך לעצמו מאי הא דקא מתריץ שאני אורחים דדעתיהו למעקר וכו' משום דדעתיהו למיעקר אי חשיב ליה יין והוי כפת וללישנא בתרא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא לה הסיבה ולפי פירושא ששאר דברים חין בהן דין זה דמהני בהוא הסיבה שיהיה אחד מברך לכל אלא בלא הסיבה נמי כך הוא אם כן מאי האי דקא מותבין אלישנא בתרא דרב מסיפא דבריתא עלו והסבו אחד מברך לכולן הא סיעיתיה דרב היא דהא הכי נמי קאמר רב דשאר דברים מכל מקום אחד מברך לכולן ומאי האי קא מתריץ מגו דמהני הסיבה לפת מהני נמי ליין ולפי דעתו הן ליין אורך הסיבה בלא הסיבה נמי כן הוא דינו ולא מהני ביה פת לעולם ועוד לפי סברו שלפי חשיבות כל אחד ואחד מברך לעצמו לא הוה ליה לרב למימר לא שנו אלא פת דמהני ביה הסיבה אלא הכי מיצעי ליה למימר לא שנו אלא פת דמהני ביה פירוש הלכך ליכא לפרש הכי דהא לא רהיט סוגיא דגמרא כל עיקר ולפי פירוש שקבלנו ריהטא דלא כמר ולא כמר וכל מלי צין פת ובין יין ושאר דברים אם הסבו אחד מברך לכולן ואם לא הסבו כל אחד ואחד מברך לעצמו ואזלא בר' יוחנן ואין מקום להאריך בפירושא דשמעתא על אותה דרך ואי שמיעא ליה למר מילתא בפירושא דהא שמעתא לתקן בו את אותה הפסקא ליבדיר לן צטיוותיה וענותותיה.

ת ש ו ב ה.

אפילו על ר' יהונתן ז"ל ליכא קושיא ממעשה דרבן גמליאל והקנים דלא איירו תנאי ואמוראי אלא בברכה ראשונה ומעשה דרבן גמליאל והקנים בברכה אחרונה אצל מעשה דהנהו תלמידי יראה דהוא קשי על סברא דר' יהונתן ז"ל ושהקשית על פירוש אבא מארי ז"ל מפלוגתא דבית שמאי ובית הלל דיהבי בית הלל טעמא ברכ עס הדרת מלך אגב גררא קושיא יפה היא אצל בר מעיינית דדבריו ז"ל משכחת לה מים עמוקים ענה בלז איש ואיש תבונות ידלגה לא אמר ז"ל שחשיבות הברכה שיברך כל אחד לעצמו כי היכי דיקשי עליה האי מימרא דבית הלל דהברכה ודאי חשיבותיה שיהיה אחד מברך והכל עונין אמן משום ברכ עס הדרת מלך אלא חשיבות הדבר שמברכין עליו אמר שאם הדבר שמברכין עליו חשוב צריכין הנהנין בו להרבות הודיה לשם עליו ולפיכך מברך כל אחד ואחד לעצמו מפני חשיבות ההנאה שהגיעה אליו ועוד משמעתא זו איכא סיועא רבה לפירוש ז"ל דלא אמרי בית הלל ברכ עס הדרת מלך אלא בשהיו אותן העם יושבין ומתקבצין לאותה הברכה דומיא דהסיבה דהכי היא הבריתא היו יושבין וכו' לא שנקרא הדבר מקרה דליכא ביה מהדרת מלך כלום הלכך לפי חשיבות הדבר צריכין ברכה כל

כל אחד ואחד ואם הסנו סגי להו זרבת אחד שהיא זרבה חסונה ומהני מיפרקא לך דך קושיא אחריתי דאיתמרת דה אחאי גרעי חשיבותיה זשעת הסיבה וגם יס בקושיא זו פירוקא אחרינא והוא ששטה זו נעשו בהסיבהם כאדם אחד ולפיכך סגי להו זרבת אחד מהם ודאיתי דזרביך בית שמואי במקום בית הלל ובית הלל במקום בית שמואי ושמואי היפך יס בספרים ושהקשית משלש שאלו אינן שאין ליחלק וגשהדלת בקושיא זו והתממה דזרביך כלפי ליה זכר פירשתי לך מתחלת התשובה לא זו הדרך ולא זו העיר אינן זרבה ראשונה שהיא המוציא או בורא פרי ואחם מקשה מזרבת המזון או זרבה אחת מעין שלש כוללם בחדא מתחא מחתיגהו ועוד אפילו נימא דזרבה אחרונה עסקין ליכא קושיא דהיינו טעמא שאין השלשה רשאין ליחלק שאין זרבת השלשה זרבת האחד עד שנאמר חשיבות החילוק יתר מזרבות האחד דהשלשה זרבה מתוספת להו והיא זרבת המזון ומפני זה אינן רשאין ליחלק הדע דשנים שאין להם זרבת זמון מזה ליחלק הלכך קושיא זו סיועה היא ושהקשית על פירושו שפירוש דזרבי רב אצל שחר דזרבים ולשון התלמוד אצל יין כמה תמיהא קושיא זו וכי לתינוקות של בית רבן השיב עד שיגטרך להעתיק לשון התלמוד מלה במלה וירחיב צפירוש כאשר ישיבו החכמים למקנת השואלים לא השיב ז"ל ופירש אלא לחכמים גדולים ולפיכך הספיק לו עמם ראשי הפרקים ודאי אין כתוב בתלמוד אלא אצל יין אלא מיהו אם יין חסוד לא צעי הסיבה קל וחומר שאר הדברים שאין פחותין ממנו דלא צעי הסיבה מתחלת דבריו תלמוד דאמר וכן היין חסוד מכל המשקין והפירות ושקשה לך אחאי אמר ר' יוחנן אפילו יין ולא אמר אף יין אינן צו מקום קשה שהיין אע"פ שהוא חסוד אין חשיבותו אלא לגבי משקין ופירות אצל לגבי הפת לא דהפת חסונה ממנו ואינה עמה במעלה אחת בחשיבותו ולפיכך אמר ר' יוחנן אפילו יין צעי הסבה כלומר דמה דהפת שהיא חסונה מכל היא צעי הסבה ואחר כך יבדך אחד לכל אצל יין כשאר הדברים ולא צעי הסבה אלא אפילו יין דגרעי חשיבותיה מן הפת הואיל ויש לו חשיבות לגבי שאר המשקין והפירות צעי הסיבה ואחר כך יבדך אחד לכל ושקשה לך בתירוק הגמרא וכן משום דדעתיהו למיעקר איחשיב ליה יין והו' כפת לאו הכי היא אלא כך ענין הדברים שאני אורחיה דדעתיהו למיעקר כפרודין דמו ולא מני אחד לזרובי לכולם ולפיכך כל אחד ואחד מזרך לעצמו משום סלוק הקיצון בזכותם לעקירה לא משום החשיבות ולולי דדעתיהו למיעקר היה אחד מזרך לכל אע"פ דלא הסינו לטעמיה דרב ודאקשין על לישנא בתרא דרב מסיפא דזריתא והא קתני אחד מזרך לכולם אלא קא ממני ליה הסיבה פשיטא מילתא לחדא אפירושא דאגהר ציי ז"ל לפי שאמר רב צלישנא בתרא לא שנו אלא פת דמהני לה הסיבה אצל יין לא דשמע דהכי דיניה דאחד מזרך לכל אפילו צלא הסיבה ולא אהני ציה הסיבה מידי אקשין ליה מסיפא דזריתא דאמר דה עלו והסנו צא להם מים וכו' צא להם יין אע"פ וכו' אחד מזרך לכולן למימרא דהניא ליה הסיבה ולולי הסבה כדאמר עלו והסנו ולא היה אחד מזרך לכולם אלא כל אחד ואחד מזרך לעצמו על זה היין שצא להן כשהן מסובין ופריק רבא שאני התם דמיגו דהניא לי הסיבה לפת אהניא ליה נמי ליין כלומר לא אמר התנא בזריתא עלו והסנו מפני היין שכן דין היין לטעמיה דרב אפילו לא הסנו אלא מפני הפת הוא דאמר העלו והסנו וזה הוא פירש מיגו דמהניא ליה הסיבה לפת אהני ליה נמי ליין ושאמרת שלפי פירוש ז"ל היה לרב לומר לא שנו אלא פת דאהני צה פירורים תראה מאלו הדברים שלא דקדקת הפירוש שאמר עד שתצין ענינו צטוב ואני ארחיב לך דברים עד שיתבררו לך ענין דבריו ז"ל משמע שהוסיפה ענין שלא היה בתחלה וכן אמר רב לא שנו אלא פת דמהני צה הסבה שקודם הסיבה היה כל אחד ואחד מזרך לעצמו ומהני הסיבה לחדושי דין אחר שיהיה אחד מזרך לכולן ואי צלא הסיבה כל אחד ואחד מזרך לעצמו אצל יין וכל שכן שאר דברים לא מהני להו הסיבה מדי שלא נתוסף צהם כלום שדינא קודם הסיבה כדינא אחר הסיבה שזמן שיהיו רבים אחד מזרך לכל הילכך לא מהני להו הסיבה מידי אלא צין הסיבה או לא הסיבה הדין אחד כל אינו הפרקים והפירושין אע"פ שאינן מפורשין בתשובתו ז"ל יוצאין הן מכת אותן הדברים המעוטין שהשיב לר' יוחנן ז"ל וזה שמתק מלהרחיב צפירוש לפי שתשובתו לחכמים גדולים היתה ואין מפרשין לחכם והפירוש החדש שאמרת שקבלתם שהשיתם צו היין והפת לשאר הדברים לא ידעתי אחאי קא סמכיתו ציה שאין לו ראייה צרורה

מוכחת עליו ודברים שאין להם טעם הם אצלנו וכבר פירשנו כל הספיקות שהקשיתם זה על הפירוש שפירש הרב ז"ל ויראה שהוא הפירוש הנכון...

שאלה בוג.

האי דקא פסיק הרב ז"ל שאין אדם הבא על חייבי לאוין לוקה אלא אם קידשה והקשה עליו ר' יונתן הכהן ז"ל מהא דאקשי בפרק אלו נערות על רבה דסדר דלר' מאיר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס ואפילו במקום מיתה משלם מתניתין במאן מוקמה לה אי בר' מאיר קשיא בתו אי בר' נחוניא בן הקנה קשיא אחותו אי בר' יצחק קשיא מוזרת דהא קימא לן דאין לוקה עליהן אע"פ שלא קידשו והשיב לו ז"ל שאין לסמוך על הקשיא זו שאין מניחין תלמוד ערוך ופוסקין הלכה ממשא ומתן שהרי עולא ור' יוחנן וריש לקיש וכמה נשאו ונתנו במשנה זו וקשיא לי אחי מימרא טובא שהרי לא נחלקו עולא ור' יוחנן וריש לקיש וזכא אמוראי בסבריהו לא בתירוק דמא' רמינן חייבי כריתות אחייבי כריתות דהבא תנן יש להן קנס והתם תנן דלוקין עולא ור' יוחנן אוקימו מתניתין דהבא היבא דליבא מלקות עולא אוקמה בנערה וקא סבר כל היבא דאיבא ממון ומלקות ממונא משלם וכולי ור' יוחנן אוקמה בשלא התרו בו וריש לקיש אוקמה בר' מאיר דקא סבר לוקה ומשלם ועל דברי שלשתן מוזרת מיתרנא וליבא לאקשויה צה ולא מידי אלא לרבה דקסבר אליבא דר' מאיר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס דאע"ג דמיקטיל משגש קשיא ליה בתו דפטרינן או בר' נחוניא בן הקנה קשיא אחותו או בר' יצחק דלית ליה מלקות בחייבי כריתות קשיא מוזרת דאית צה מלקות לדברי הכל הלכך לאו ממשא ומתן ילפינן דהא לאו דחיתא היא ולא דילמא היא אלא תלמוד ערוך ודאי. ועוד אמר ז"ל שגם חכמי משנה חולקין הרבה בדבר זה ומעולם לא מצינו שום תנא שאמר דבר זה וגם אמר ז"ל שיש לומר שר' יצחק חולק בדבר זה וסבירא ליה שכל בועל חייבי לאוין בהתראה לוקה באיניס הלכה וכו' מחלוקת ר' יצחק בפרק ואלו הן הלוקין בדבר זה היא לא נחלק ד' עקיבא ור' יצחק אלא בחייבי כריתות רבי עקיבא סבר ישנן בכלל מלקות ארבעים זר' יצחק סבר אינן בכלל מלקות ארבעים אבל בחייבי כריתות ליבא מאן דפליג דחייבי ומאי דמקשי רב פפא אליבא דרבה אי בר' יצחק קשיא מוזרת לאו משום שיש לר' יצחק במזמרת סבירא אחרינה אלא הכי קאמר אי ניחא ליה אליבא דר' יצחק מחייבי כריתות תיקשי ליה מחייבי לאוין כלומר בשלמא כולסו מותרני חייבי לאוין כדמותרני חייבי כריתות אלא לרבה אליבא דר' יצחק דלא קשיא ליה מחייבי כריתות היכי מיתרין חייבי לאוין ולהכי מסיים צה הניחא אי סבר בר' יוחנן דהיבא דאיבא התראה פטור מן התשלומין והכי דליבא התראה חייב בתשלומין מתרין סבא בחייבי לאוין אליבא דר' יצחק בר' יוחנן אלא אי סבר לה בריש לקיש דאמר כיון דאלו אתרו ביה פטור היבא דלא אתרו ביה נמי פטור כמאן מתרין לה וכו' ועוד אמר שיש לומר שר' יצחק סבירא ליה במזמרת כסבירא דעולא באחותו שהרי אמר עולא שהמלקות באחותו בוגרת לא בנערה כדר' יצחק איפשר דהיכי סבירא ליה במזמרת. ואומר אני חדא דלא איפשר דהא קא מתרין רבה אליבא דר' יצחק במזמרת בר' יוחנן באחותו לא קשיא הא דאתרו ביה הא דלא אתרו ביה ועוד מאי נפקא מינא אם סבירא במזמרת כסבירא דעולא באחותו וכי עולא סבר דליבא חיוב מלקות עולא לא פטר מן המלקות אלא משום חיוב הממון והכי קאמרין אלמא קסבר עולא כל היכי דאיבא ממון ומלקות ממונא משלם מלקי לא לקי ולא משום דליבא דין מלקות ולפי דברי הרב במזמרת בלא קידושין ליבא דין מלקות כלל ואפי' היבא דליבא ממון כגון בעולה ועוד הא תריננא אליבא דעולא אפי' תימא אחותו נערה צמפותה ושוטה ויתומה והתלמוד הערוך דאשכח שמוכח שאין הבא על חייבי לאוין חייב אלא אם כן קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר דלא בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מה טעם לא יקח משום לא יחלל וכו' הוא סבר מדקאמרין במסקנא ומודה אדני במחזיר גרושתו וכולי ומודה רבא צכסן גדול

גדול באלמנה וכו' ושניהם מודים במחזיר גרושתו וכולי שכל חייבי לאוין פליגי ולא נתן טעם למחלקותם ועד כאן לא פליגי התם אלא באיסורי כהונה דכתיב צהו קיחה ותלל ומשמע קיחה קידושין כדאמרין בעלמא דקיחה לשון קנין אצ"י סבר קידש לוקא ואע"פ שעדיין לא בעל משום לא יקה בעל לוקא שמים אחרת משום לא יחלל רצא אמר אס בעל אחר קידושין לוקא שמים אחת משום לא יקה ואחת משום לא יחלל אצל קדושין גרידי אפילו אחת אינו לוקא מה טעם לא יקה משום לא יחלל וכיון דשמעינן ליה לאצ"י דמחייב באיסורי כהונה אקידושין גרידי ואינו חולה בטעם דלא יחלל איצטריך לשמעינן במחזיר גרושתו דכתיב צה נמי קיחה לשון לקחתה שאם קידש אינו לוקא שהרי אמרה תורה להיות לו לאשה תלה הכתוב הקיחה צ"א וחס לא צא עליה אינו לוקא וכיון דשמעינן ליה לרצא באיסורי כהונה שתלה לא יקה בלא יחלל וסלקא אדעתין למימר שלא יחלל נמי תלו בלא יקה אצטריך לשמעינן שאם בעל ולא קידש שלוקא לא יחלל זרעו אמר רחמנא ושרי חלל וכיון דשמעינן לתריכו דמחייבי הבועל באיסורי כהונה בלא קדושין ולא תלו לא יחלל בלא יקה וכולי וסלקא אדעתא למימר הס הכי נמי מחזיר גרושתו אע"ג דכתיב צה קיחה אס בעל בלא קידושין לוקא ולא מהני קיחה אלא לחייבו שמים באיסורי כהונה אצטריך לשמעינן דתריכו מודים שאם בעל בלא קידושין אינו לוקא דדרך הוויה אמרה תורה דכתיב להיות לו לאשה הרי נתגרר שלא נחלקו אלא בקדושי איסורי כהונה גרידי אצל בשאר חייבי לאוין לא חיירו כלל ולא עוד אלא מהכא נמי ולפינן שהבועל בלא קדושין חייב מדאמרין ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקא משום דדרך הוויה אמרה תורה מכלל דשאר חייבי לאוין שלא נאמר צה הוויה חייב אע"פ שלא קידש בלא מחלוקת אלא דברי הכל....

ת ש ו ב ה

לא ידעתי מאין כך שלא הקשה התלמוד על מהותית דאלו נערוה אלא מחייבי כריתות והלא תורף הקשיא מאלו הן הלוקין וכולי שהוא בחייבי כריתות וחייבי לאוין ומה ענין הקשיא אלא אמאי תנא הכא בחילוי נערוה דמשלמין ותנא התם באלו הן הלוקין דלוקין ובה קיימא לן דאינו לוקא ומשלם ומי איכא מאן דסבירא ליה בחייבי לאוין דליכא מלקות עד שלא תהא הקשיא אלא מחייבי כריתות ועוד מאי האי דאמר דאמרין אי ר' יצחק קשיא מוזרת הלכך אין רמיה דרמינן אלא לחייבי כריתות ולאיון אחייבי כריתות בלד כשיראה מדברין שאמרת דרמינן חייבי כריתות אחייבי כריתות וכמדומה לי שלא הביאך להאי סברא אלא מדחזית הקשיא בגמרא על פסקת הכא על אחותו ולא ירדת לעומק הדבר שהתלמוד צא להקשות אפילו מחייבי כריתות דאית צהו מלקות וכל שכן חייבי לאוין ולפיכך אמרין בסוף אי ר' יצחק קשיא מוזרת כלומר אי ר' יצחק היא האי מהותית דפטר חייבי כריתות ממלקות קשיא מוזרת דליכא מאן דפליג דהיא במלקות ויראה מדברין שדמית שאבא מארי ז"ל סובר שאין המשא והמתן דאלו נערוה מוכח שחייבי לאוין לוקין בלא קידושין ולא היא אין זה ענין דבריו שעמוקים הם עניניהם הוא ז"ל אומר אע"פ שזו הלכה מוכחת שחייבי לאוין לוקין בלא קידושין הואיל וזו ההלכה יש בה משא ומתן וחלוקה בין התנאים ואמוראים בהירון המשנה וביאור עניניה אין ראוי לסמוך עליה בפסיקת ההלכה ולהניח תלמוד ערוך ודמית שזה שאמר וגם חכמי משנה חולקין בדבר זה הרבה בדבר חייבי לאוין אס הם לוקין בלא קדושין או אינן לוקין ולפיכך נסתמו עליך הדברים ואמרת ומעולם לא מצנו שום תנא שאמר דבר זה ואין ענין דבריו צבינתכם אלא כך שעולה ור' יוחנן ור' שמעון בן לקיש נשאו ונתנו בענין זו המשנה וגם חכמי משנה חולקין בענינה וכן מצנו התלמוד הביא בתירונו מחלוקת התנאים כגון רבי מאיר וחכמים ור' שמעון בן מנסיא ור' עקיבא ור' ישבב ור' נחמיה בן הקנה וכל זה לבד שצו המשנה וגמרא דיליה משא ומתן מרובה ומחלוקת רבות ולפיכך אין ראוי לסמוך על פסיקת ההלכה בענין מלקות של חייבי לאוין ממנה אצל ודאי התנאים לא מצנו להם חלוקה במלקות חייבי לאוין אס הוא בקדושין או בלא קידושין ואילו

ואילו היה להנאים מחלוקת בדבר זה לא היה התלמוד שותק מלסעמיד מחלוקות אביו ורצו
בתנאי ולענין מה שאמר ז"ל יש לומר שר' יצחק חולק וכו' ודאי מוקם קשה ויפה הקשית בו
שדבריו ז"ל סתומים ולא מסר בהם אלא ראשי הפרקים מפני כבוד השואלים אבל הנחנו לפי
שנסתפקו הדברים לכבודן נרחיב בהם ונאמר לפי שהקשה רב פפא לרבה מתניתין צוואן מוקים
לה אי כר' מאיר קשיא צמו פירש דר' מאיר מחייב בתשלומין ובמתניתין פטר אי ר' נחוניה בן
הקנה קשיא אחרת פירש דר' נחוניה פטר בתשלומין ובמתניתין מחייב אי כר' יצחק קשיא
ממזרת פירש דר' יצחק אע"ג דפטר אחרת ממלוקות בממזרת מחייב ודבר ידוע הוא שר' מאיר
סבר אדם לוקה ומשלם ולענין קנס חידוש הוא שחידשה תורה אע"ג דמיקטיל משלם ור'
נחוניה בן הקנה שהיה עושה חייבי כריתות - כחייבי מיתות בית דין לתשלומין ופוסט חייבי
כריתות - שוגגין מתשלומין אין הלכה כדבריהם ור' יצחק דמחייב מלקות בממזרת ליכא דפליג
עליה בהאי סברא כלל שהוא סובר דחייבי לאוין בלבד במלוקות ור' עקיבא סבר כדאפרש בגמרא
דאילו הן הלוקין שגם חייבי כריתות לוקין כחייבי לאוין הלכך בחייבי לאוין ליכא מחל דפליג
דלוקין והלכה שאין בה ספק היא שממזרת ושאר חייבי לאוין לוקין ולאו סברא דר' יצחק בלחוד
היא בה מיהו בגמרא דאלו הן הלוקין דהוא עיקר דברי ר' יצחק ור' עקיבא לא יתבאר אם
מלקות של חייבי לאוין בקדושין או בלא קידושין אבל יתבאר שכל הנא ואמורא ואפילו ר'
יצחק בממזרת ושאר חייבי לאוין לוקה ולפיכך הקשה התלמוד אי ר' יצחק קשיא ממזרת
כלומר אפילו לדברי ר' יצחק קשיא ממזרת הילכך אי מוקמינן להאי מתניתין כר' יצחק קשיא
ממזרת ודחינן כר' יוחנן סבירא ליה והאי פירוקא ליכא למימר כולו תנאי ואמוראי הוא אלא
לדברי ר' יצחק בלבד כלומר האי מתניתין אי נימא לר' יצחק היא לא קשיא ממזרת דאקשינן
דר' יצחק כר' יוחנן סבירא ליה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו הילכך האי אוקימתא דהיא
מוכחת דבהתרא לוקה בחייבי לאוין על כל פנים לא מצינו אותה אלא לתרועי דברי ר' יצחק
כדאמרין כר' יוחנן סבירא ליה לר' יצחק משמע ולפיכך אמר ז"ל בתשובתו ויש לומר שר' יצחק
חולק בדבר זה וסבירא ליה שכל צועל חייבי לאוין בהתרא לוקה כאביו וכו' מפני זה הסירוף
שבא לדבריו בגמרא דאלו הן הלוקין ולפיכך אין להקשות והיא מחלוקת ר' יצחק בפרק ואלו
הן הלוקין בדבר זה ואילו נמצא לו מחלוקת בדבר זה בפירוש היה אומר יש לומר הלא תדקדק
ענין דבריו שלא אמר דרך חתך וכן זה שאמר ז"ל ויש לומר שר' יצחק סבירא ליה בממזרת
כסברא דעולא באחרת וכו' זה הוא פירושו ויש לומר פירוק אחר אליבא דר' יצחק ר' יצחק סבר
בממזרת כסברא דעולא באחרת וכשם שפרק עולא לא קשיא כאן באחרת נערה כאן באחרת
בוגרת כך יאמר ר' יצחק כאן בממזרת נערה כאן בממזרת בוגרת וכשם שלא פירש עולא באחרת
בוגרת לריכא התראת ואחר כך ילקה ואע"פ שכן הדין כך לא פירש ר' יצחק ולא פרשין אליבא
דממזרת נריכא קידושין ואחר כך ילקה ואע"פ שכן הדין ודקא קשיא לך לא אפשר דהא קא מתריץ
רבה אליבא דר' יצחק כר' יוחנן לא קשיא דיש לומר חדא מיגו תרי אמר רבה ויש לומר אמר ז"ל
וודאי יש לומר ויש לומר ליכא קשיא דוחה זו האמורה בפירוש והטעם הראשון דאמר ביה ז"ל דיש
לומר ר' יצחק כאביו סבירא ליה קרוב לדעת יותר מן האחרון ושהקשית על התלמוד הערוך שהביא
ז"ל תורף כל קושיתך שמחלוקת אביו ורצו אינה אלא באיסורי כהונה דכתיב בהו קיחה ומחזיר
גרושתו דכתיב בה הויה אבל בשאר חייבי לאוין לא וגם כן ראינו בדברי ר' אבהו רבו של ר' יסונתן
ז"ל בקושיא שהקשה על אבא מארי ז"ל ובין שריתו דבריו בין שנראה לך מה שנראה לו ביומו
וראו כמה תריצין דבריו ומדוקדקין פירושו כשם שנאמר באיסורי כהונה קיחה ובמחזיר גרושתו הויה
כאמר בשאר איסורי לחוין ביאה בקהל וביאה בקהל לא הוי אלא בקדושין אבל זנות לעולם לא
מיקרי ביאה בקהל תדע דאמר הכתוב במזרי ואדומי גנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם
בקהל ר' ולא נזכר הכתוב שיבוא דור שלישי בזנות אלא בקדושין והנה למדנו מפסוק זה שמזרי
ואדומי דור ראשון ושני איסורין בעשה דלאו הכא מכלל עשה עשה וליכא למימר בזנות עשה אלא ודאי
הלכך משמע ביאה בקהל בקדושין בלא ספק ואי קשיא לך מכלל חייבי לאוין יבמה לזר דלא בקידושין
כתיב בה ביאה בקהל ולא קיחה לא קשיא מידי דהא כתיב הויה לא תהיה אשת המת המונה
לאיש זר דרך הויה אשר רחמנא בדין מחזיר גרושתו משנשאת הלכך אי אמת יכול לחלוק בחייבי
לאוין

לאוין ולאו באיסורי כהונה בלבד פליגי אלא בכל חייבי לאוין פליגי כדאמר ז"ל והרי נתברר דליכא עליה קושיא מכל אלו הקושיות ואי ליכא עליה קושיא בהאי ענינא אינה אלא מדבריו ז"ל בלבד ולא ראייתי מי שדקדק אותה עליו והוא שאמר ז"ל בהלכות נערה בתולה היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה אם היתה מהלכות כריתות כגון אחותו ודודתו והגדה וכיוצא בזה או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו הרי זה לוקה היתה שם התראה הוהיל ואינו חייב מלקות הרי זה משלם דהלכה זו לדבריו ז"ל קושיא שזו בהנחה שהיא מחייבי לאוין אם אינה מקודשת לו בין התרו בו בין לא התרו בו אינו לוקה עליה ואם מקודשת היא בין התרו בו בין לא התרו בו אינה בת קנס דליכא לא פתוי ולא אונס הלכך קשיא ואני מהרץ זה דלעולם בלא קידושין היא ואם התרו בו משום קדושה לוקה משום קדושה ואפילו אינה מאיסורה לאוין כל שכן אם תהיה מאיסורי לאוין תדע שכן עניני דבריו ומפני זה אמר או שהיתה מחייבי לאוין ולא אמר או שהיתה מאיסורי לאוין שהפרש בין איסור לחיוב וכך אמר בתחלת הלכות אישות כל שאמר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת הן הנקראין איסורי לאוין וכו' וקדשה ודאי מחייבי לאוין היא וזה שהצריך בסוף פרק שני שתכין עצמה לכך לענין חיובא היא במלקות לא לענין חיובא הוא אלא לעולם אם היה הוא צעדים והתראה לוקה ואע"ג דאנוסה היא הנערה ולאו בן קנס הוא וכמה צרור הוא תירוצו זה למצינים ומתוך דבריו למדנו אותו שהוא ז"ל אע"פ שהצריך בראיותיו החזקים לקידושין באיסורי לאוין ואחר כך ילקה עליהן לאו למימרא שאלו צעל אחת ואיסורי לאוין צעדים והתראה והיא בלא קידושין לא שייך בה מלקות כלל אלא לעולם לוקה אצל משום איסור קדשה לא משום איסורי לאוין ותדע שכן אמר בהלכות ביאות אסורות כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים בין גדול בין הדיוט ובעל לוקה ואם באו עליה דרך זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה כלומר אלא משום אחד והוא איסור הקדשה וכך אמר בפרק חמשה עשר צעל ולא קידש אינן לוקה משום מומרת כלומר אלא משום קדשה ואם יש נפש אדם לומר אם כן למה לנו זה הדקדוק כולו והואיל והוא לוקה מה לי משום קדשה מה לי משום איסורי לאוין נאמר לו כמה הוהיל ז"ל בזה הדקדוק שאם התרו בו משום איסורי לאוין אינו לוקה ואם התרו בו משום קדשה לוקה כגון כהן שנשא על גרושה או ישראל שנשא על מומרת בלא קידושין אם יאמרו לו צעת ההתראה פרוש דגרושה היא או מומרת היא וחייב אמת עליה מלקות ולא פירש אלא עבד אינו לוקה בהתראה זו כמאן דליתא דמיה שלא השם שהתרו בו עליו הוא השם שחייבו בו ואם יאמרו לו פרוש דקדשה היא הוהיל ואין שם לא כחובה ולא קידושין ולא פירש חייב מלקות שהשם שהתרו בו עליו הוא השם שחייבו בהם הרהבנו בתשובה זו דהלכה חמורה היא וצריכה דעת רחבה מרובה ובינה יתירה ולא השארנו זה מקום קושיא עליו כלל כסיעתא דשמיא

שאלה מד.

אמר הרב ז"ל בתחלת ספר נשים מוצא עשה של תורה לקדש את האשה באחד משלשה דברים בכסף או בשטר או בציאה ובשטר מדאוריתא ובכסף מדבריו סופרים וקשיא לי צורה תחלה דאי חיובה דאוריתא לקדש באחד מן השלשה דברים נמצאת קידושי כסף דאוריתא ואמאי הדר אמר בכסף מדבריו סופרים ואי אמרת מדאוריתא חייב לקדש באחת משתי הכי נפיק ידי המצוה בכסף שהוא מדרבנן ה"כ אשכחן חיובי דאוריתא מיפטר במירי דהוא מדרבנן ועוד אי קדושי כסף דרבנן הוא נפקא מינה שהבא עליה במזיד פטור ממינת בית דין ושוגג פטור מן החטאת ולא אשכחן דפליגי רבנן בין קדושי כסף ובין קדושי שטר וציאה אלא יכולה הבא על ארוסה חייב סקילה ואי שוגג חייב תעלאת ובכולהו הולך ממזר אי נמי דקדושי כסף דרבנן נפקא מינה שהמקדש בכסף ובא אחר וקידשה לאחר כן בציאה או בשטר מקודשת דאמי דאוריתא מצטיל דרבנן ולא אשכחן דהכי הוא אלא אין קידושין קדושין וחייב על ביאתה ואין צריכה ממנו גט ועוד

ועוד אמר עולא דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר וכן כי יקנה נפש קנין כספו ומה טעם אמרו אינה אוכלת וכו' וליכא למימר דאכילת תרומה מדרבנן אלא שמע מינה דאוריתא היא ובפירוש הוא אומר דבר תורה וכן מהא דאמר ליה אביי לרבא דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דאיתא בקל וחומר לא קתני שמאי דקידושי כסף בהדיא כתיבי ועוד מאי שנא שטר מכסף שטר מהקישא נפק וכסף מגזרה שזה נפיק ואם כן תרויסו מדרשא קאתי לן ואי סבירא ליה דכל מידי דאתי מדרשא דרבנן הוא אפילו שטר כמי ואי דאוריתא אפילו כסף דאוריתא היא ועוד קשיא לי על עיקר מיימריה ז"ל שהקידושין מצוה על אדם חוץ ממצות פריה ורביה ואי מצוה בפני עצמה היא קשיא הא דקא מתרנין בפרק ואלו מגלחין לא מיבעי קאמר לא מיבעי לארס דלא קא עבד מצוה שאסור אלא אפילו לישא דקא עבד מצוה כמי אסור ...

תשובה.

לא הגיעו הספרים שלכם בטוב וכמדומה לנו שקודם שתיקן אבא מארי זצ"ל הלכה זו העתיקו אותו שכך היה סובר בתחלה שקדושי כסף דרבנן ולא מצוה דכסף אחי מדרשא אלא כמדומה לי מהא דמקשינן בתחלת גמרא דכתובות מי איכא מידי דמדאוריתא לא הוי גיעא ומשום צניעות ומשום פרישות שרינן אשת איש לעלמא ופרקינן אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקינה רבנן לקידושיה אמר ליה רבינא לרב אשי הא תינה היכא דקדיש בכסףא צביאה מאי אמר ליה שויו רבנן לצעילתו בעילת זנות ושמא נראה לו ז"ל כשתיקן הספר שראיה זו דחוייה ושלל אמרו הא תינה דקידש בכסףא משום שקידושי כסף דרבנן אלא משום שקדושי כסף אפשר למימר בהו כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכאלו תנאי הוא בקידושין אבל צביאה מאי איכא למימר כל הבעל אדעתא דרבנן צועל ודחין דאפילו צבעילה שויו הא רבנן לצעיל' וכו' בעילת זנות ומכל מקום נוסח דבריו המתוקנים בכתב ידו כך בכסף או בשטר או צביאה ושלשתן דין תורה ואותה הקושיא שהקשית על עיקר דבריו לא קשיא עליה שבמנין המצוות בתחלת הלכה אמר שהמצוה לישא אשה בכתובה וקידושין ולא אמר לקדש אשה וכן אמרינן לישא דקא עבד מצוה וזה שאמר וליקוחין אלו מצוה עשה לפי שהיא תחלת מצוה הנשואין וכך אמר בתחלה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה וצא אליה אבל קידושין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין ומצוה פריה ורביה מצוה אחרת היא שמצוה פריה ורביה כשיהיה לו בן או בת קיים המצוה ומצוה הקדושין והנשואין אפילו יש לו כמה בנים וכמה בנות ויש עמו כמה נשים כל אשה שירצה לישא אותה מצוה עליו שישא אותה בקדושין ועיין בדבריו ז"ל בספר מצות יתבאר לך ההפך שביניהם ואין צנו צורך להאריך בדבר זה ...

שאלה ביה.

ומצאנו שאמר ז"ל בהלכות מקוה ואפילו שכן הכלים תחת הסנור פסולה גזרו על השכח מפני המניח וקשיא לי בגויה דהא גזרה זו מחלוקת ר' מאיר ור' יוסי אליבא דבית הלל דתנן המניח כלים תחת הסנור אחר כלים גדולים וכו' עד אחד המניח ואחד השוכח כדברי בית שמאי ובית הלל מטהרין בשכח אמר ר' מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ומודים בשכח בחצר שהוא טהור אמר ר' יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת הלכך לדברי ר' יוסי טהורין הן אליבא דבית הלל וקימא לן דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה וגזרה זו כדאיתן לאוקמה משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום אקשינן הניחא לר' מאיר אלא לר' יוסי שצטר הוין ובטלה לה ונמנו ורבו ואוקימנא אחריתי למנינא ולא עוד אלא אפילו

אפילו שכן כלים בחצר קא פסק ז"ל שפסולין דהכי קאמר וכן גזרו על השכח בחצר בשעת קישור עבים משום מניח ומכלל דזריו נראה לי דקא סבר לא נחלקו ר' מאיר ור' יוסי בשוכה תחת הצנור שנמנו ורבו ולא נחלקו אלא בשוכה בחצר דקאמר ר' מאיר הכל מודים שהוא טהור ואמר ליה ר' יוסי עדיין מחלוקת וכו' ומימרא דמשרשיא דבי ר' אמי דקאמר הכל מודים הניחון בשעת קישור עבים וכו' על השכח בחצר אתאמרה וליכא למימר הכי מתרי אנפי חדא דא"ר ר' יוסי אסיפא פליג רישא לא פליג אמאי דחינן הניחא לר' מאיר אלא לר' יוסי שצבר הויין הא ר' יוסי מודה וליכא למימר משום סיפא דחינן ומשום רישא לא דחינן דא"ר לא דחינן משום רישא אמאי לא קמא לה השכח תחת הצנור ממנינא ואמאי אצטרכין לאוקומי אחריתי באתריה הא בחדא סגיא לן ועוד אי משרשיא דבי ר' אמי אשוכה בחצר אתא לאשמוענן הא בית הלל סברי בטלה מחשבתו ובית שמאי סברי לא בטלה וכו' ור' מאיר סבר כולכו סבירא לכו בטלה מחשבתו מיצעי דאי אמרת בשלמא משרשיא דבי ר' אמי אשוכה תחת הצנור אתא לאשמועין שפיר דהכי קאמר הכל מודים כלומר ר' מאיר ור' יוסי הניחון בשעת קישור עבים דזרי הכל כלומר בית שמאי ובית הלל סברי טמאין ולא בגזרה אלא משום שמעשו מוכיחין על מחשבתו כדקאמרין בעלמא גבי מעלה פרותיו לגג בשעת פיזור עבים דזרי הכל טהורין דלא עזר ולא מידי ולא נחלקו בית שמאי ובית הלל ונחלקו נמי ר' מאיר ור' יוסי בתרויכו ר' מאיר סבר נמנו ורבו ומשמונה עשר דבר הוא ור' יוסי סבר עדיין מחלוקת במקומה עומדת ואינה משמונה עשר דבר אלא שהניחון בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו בית הלל סבר בטלה מחשבתו כלומר שהיתה נכרת מתוך מעשיו ובית שמאי סברי לא אמרינן בטלה מחשבתו וגזרינן עליהו דפוסלין את המקום משום מניח בכוונה כבי האי גונא אלא אי אמרת משרשיא דבי ר' אמי אסיפא אתא לאשמועין היכי מפרישת לה הא איכא קושין דלעיל הלכך זין שכן תחת הצנור זין שכן בחצר טהורין בחצר טהורין הן משום דזרי הכל היא ותחת הצנור טהורין דמחלוקת ר' מאיר ור' יוסי היא והלכה כדזרי ר' יוסי אליבא דבית הלל דקסבר מחלוקת במקומה עומדת.

תשובה.

כמה תמיכות בחילו הקושיות מן הלשון עצמו אתה למד שלא נחלקו תנא קמא ור' יוסי אלא בשוכה בחצר שכן אמר תנא קמא המניח כלים תחת הצנור אחד כלים גדולים וכו' פוסלין את המקום אחד המניח ואחד השוכה כדזרי בית שמאי בית הלל מטהרין בשוכה אמר ר' מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל פירוש ולפיכך השוכה תחת הצנור פוסלין ולא פליג ר' יוסי על ר' מאיר בזה וחזר תנא קמא ואמר ומודים בית שמאי בשוכה בחצר שהן טהורין כלומר לא פליגי בית שמאי על בית הלל בשוכה בחצר ולא פליג ר' מאיר על תנא קמא בזה אבל פליג ר' יוסי על תנא קמא בזה דאמר ומודים ואמר הוא עדין מחלוקת במקומה עומדת וכשם שנחלקו בית שמאי ובית הלל בשוכה תחת הצנור כך נחלקו בשוכה בחצר ואילו היה הדבר כמו שעלה על לבך שר' יוסי חולק על ר' מאיר בגמנו ורבו בתחלה היה לו לחלוק וכך היה צריך לומר אמר ר' מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ור' יוסי אומר עדין מחלוקת במקומה עומדת ואמאי שתיק התנא על מחלוקת ר' יוסי ולא שנאה אלא על פסקת ומודים דהוא ענין אחד ושקשה לך על זה הפירוש מדאקשינן בגמרא הניחא לר' מאיר אלא לר' יוסי חסרון לכו ודאי קושיא יפה היא אבל איכא לתרוצי ולא דחינן לשון המשנה ומשינן לורת הענין בזה הקושיא דאיכא למימר הואיל ומילתא דכלים לר' מאיר פסיקא בצנור ובחצר חדא מדרבו וחדא מדרבנן דר' מאיר לא פליג על תנא קמא במודים בית שמאי בשוכה בחצר ומדלא פליג עליה כותים סבירא ליה ולפיכך חשבינן אליבא דר' מאיר האי מתניתין ממנינא אלא לר' יוסי דאמר דמילתא דכלים לא פסיקא דהא בחצר איכא מחלוקת לדזריו ולא יכול למימני מניח כלים דלא פסיקא מלתיהו בצנור וחדא אליבא דידיה ולפיכך נפקא מילתא דכלים ממנינא לטעמיהו וחסרון לבו דאיה לזה הפירוש הנכון הא דאקשינן בתר הכי הניחא לר' יוסי אלא לר' מאיר טפיא ליה בלומר

לר' יוסי דמפיק מלתא דכלים ממנינא הואיל ויש זה מחלוקת וליכא לממניה ניחא ליה אי חשיב תינוק גוי מכלל המנין לא טפיין ליה אלא לר' מאיר דפסיקא מלתא דכלים ולפיכך אי אפשר לאפוקה ממנין אי חשיב תינוק גוי כשאמרת דהוא יומנינא הוא טפיין להו ופרקינן ר' מאיר אובלין וכלים חדא חשיב להו ואי כדסליק אדעתיוכו דפלגינן גנור מחצר כשנראה מקושיהך על פירוש הרב ז"ל דאמרת בכללה אחאי לא קמא לה השוכח תחת הגנור ממנינא וכו' לו היה הדבר כן שהגנור והחצר מחולקין עד שיוכל החולק בחד מהם למנות השני היו שנים במנין ולעולם קשיא לר' מאיר וטפיין להו ואע"ג דחשיב אובליים וכלים שנטמאו במשקין בחדא הלכך ליכא לפרושי אלא כדפרשינן ושקשה לך מדגרסינן בית הלל סברי בטלה מחשבתו ובית שמאי סברי לא אמרינן בטלה מחשבתו התשובה שאין לשון התלמוד כך אלא בהרבה ספרים חקרנו וכתוב בהם מר סבר בטלה מחשבתו ומר סבר לא בטלה מחשבתו ולעולם אימא לך מר דהוא תנא קמא ומר דהוא ר' יוסי כדפרשי אבא מארי ז"ל בפירוש המשנה במסכת מקווא ולא קשיא ליה מירי.

שאלה ב.

ואמר הרב ז"ל בספר הפלגה שלו האומר הרי הן עלי כזכור הרי אלו מותרין שאין קדושתו בידי אדם ואינו יכול להתפיסו בידו שג' לא יקדים איש חותו והא פלוגתא דר' יוסי ור' יעקב היא דתניא הרי עלי זכור ר' יעקב אומר ר' יוסי מתיר מיסו לאו מהאי קרא מיתי לה ר' יוסי דהכי אמרינן לקמן היינו טעמיה דר' יוסי דשרי דאמר קרא כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור לאפוקי זכור דדבר האסור הוא ואוקמינן טעמיה דר' יעקב מדכתיב לר' דבר דבר האסור וכיון דאקשינן עליה דר' יעקב והא צעינן דבר הנדור ופריק דזכור נמי דבר הנדור הוא כדתניא ר' מאיר מניין לנו לז' זכור צתוך עדרו שמונה עליו להקדישו תלמוד לומר הזכר תקדיש ועד כאן לא פליג עליה ר' יוסי אלא משום דאי לא מקדיש ליה נמי הוי קדוש אבל מלא יקריב ליכא מאן דמיתי מיניה ראייה שאין מקדישין אותו לשם זכור דהא מנה להקדיש אותו מדכתיב הזכר תקדיש וכולהו תנאי לא ילפי מלא יקדיש אלא שלא ישנה אותה מקדושה לקדושה ולא עוד אלא כל הקדשים מבאין למדין שאין משנין אותן מקדושה לקדושה והכא תניא בספרא ר' ישמעאל אומר מנין שלא יקדים אדם זכור תלמוד לומר זכור לא יקדים איש אותו יכול לא יקדישנו הקדש עילוי תלמוד לומר הזכר תקדיש מה ראית וכו' אין לי אלא זכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה תלמוד לומר זכור לא יקדים איש אותו יכול לא יקדישם הקדש עילוי תלמוד לומר זכור וצאנך תקדיש וכן נמי ר' עקיבא ולא פליגי אלא במשמעות דורשין הא למדנו שאין הפרש בין זכור לשאר קדשים מה זכור אין משנין אותו מקדושה לקדושה אף שאר קדשים כן ומה זכור מקדישין אותו הקדש עילוי מדכתיב הזכר תקדיש אף שאר קדשים כן ואם כן ליכא למילף מהאי קרא שהמתפס נדרו בזכור מותר אלא אי סבירא ליה דהילכתא כר' יוסי נימא טעמיה דר' יוסי ועוד הא לא שמעינן ליה לר' יוסי דיש חילוק בזכור אלא בין אומר הרי עלי זכור ובשרו מונה לפניו ובין אינו מונה ובין לפני זריקה ובין לאחר זריקה מותר דהכי מוקמינן ליה לעולם לפני זריקה וסייענו טעמיה דר' יוסי דשרי דאמר קרא כי ידור וכו' עד שידור בדבר הנדור ואם כן כל שכן לאחר זריקה דהתירא הוא והאי לפני זריקה בין מונה לפניו בין אינו מונה דעד כאן לא אצטריך תלמודא לאוקומי צעיא דר' אמי בר חמא כגון שהיה מונה לפניו אלא בלאחר זריקה דס' דענין אמי דילמא צעיקרו קא מתפס אבל לפני זריקה מסתמא אחי והאי סתמיה דזכור סבר ר' יוסי דמותר משום דלאו דבר הנדור הוא ואם כן קשיא מה שאמר הרב ז"ל לאחר כן היה לפניו בשר קודש אפילו היה בשר שלמים אחר זריקת דמיה שהוא מותר לזרים ואמר הרי עלי כבש זה הרי אלו חסורין שלא התפס אלא צעיקרו שהיה אסור אבל אם היה בשר זכור אם לפני זריקה

דמים הרי זה אסור ואם לאחר זריקת דמים הרי זה מותר ויש לומר דהא דזבחה וכו' מאחר שהטעם שאין הכבוד דבר הנדור מה לי לפני זריקה ומה לי לאחר זריקה ומה לי מונח לפניו ומה לי שתם הא לא דמי אלא לזכר חזיר ולעבודה זרה אי סבר ליה כר' יעקב שאסור אפילו סתמה אסור ואפילו לאחר זריקה נמי כשאר קדשים הוא או סבירא לן בצעיה דר' אחי בר חמא צעיקרא קא מתפס אפילו בזכור נמי ואי פשטינן לה צהתירה קא מתפס אפילו בזבחי שלמים מותר הוא.

תשובה.

במופלא מן אל תדרוש ובמכוסה מן אל תחקור בחיך אמור לי מאחר שדבריו מופלאים צעניך עד שלא תבין דקדוק עניניהם למה תמחר להקשות עליהם ותראה דדברך כחילי אתה מתעתע בהם ואני אומר לך מי הכניסך לכך עד שנוקשת באמרי פיה דמית שאבא מארי ז"ל בעלמה ממנו אותה הצריח שהצאת בקושיך ושנגלה לך סוד שלא נגלה לו ואתה לא הבנת ענין דבריו ומפני זה נראה לך דאיכא קושיא עליו קודם כל דבר נוסח דבריו אינו כמו שכתבת ואינו יכול להתפסו בידו אלא ואינו יכול להתפסו בנדר שנחמור בו לא יקדיש איש אותו ואתה דמית שענין אלו הדברים שאמר ואינו יכול להתפסו בנדר שאין אדם יכול להקדיש הכבוד ולעשותו בזכור בנדר ומפני זה קשה עליך שהביא הראיה על ענין זה מלא יקדיש איש שדכו אותו שאין ענין הכתוב אלא כמו שנאמר בספרא שלא ישנה הקדשים מקדושה לקדושה ועלה בלבך שאותה הצריח לא ידע אותה או שמה שכתב אותה וראוי היה לך לעיין בדבריו בהלכות תמורה ותראה אם זה הטעם שנגלה לך מפורש בדבריו או לא ואם תמצא אותו מפורש בדבריו תתבונן אם חכם גדול כמותו יסתרו דבריו זה את זה והוא לא ידע או לא ואחר כך אם לא יתבאר לך דקדוק דבריו תשאל על עניניהם או תקשה עליהם מהם ונפרש לך ומכל וכל נפרש לך הדברים בהלכות תמורה מפורשים המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בלא תעשה שנאמר בזכור לא יקדיש איש אותו שלא יעשנו עולה ולא שלמים והוא הדין לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה וכו' ולמה נתמה שלא התבוננת בהלכות תמורה שזה פילפול יתר שאין אתה מתבונן בדברי החבור אלא במקומות שהן צענין תלמודך ראה לזה שזה שמלת העולם בקושיית הקשים עליך אינן אלא צענין מסכתות שאתה מתעסק בהן הרבה לתמוה שלא התבוננת בדבריו בספר מצות שנתעסקת בקושיית עליו גם הוא הלא הדברים מפורשים בו ונוסח ספרא הפלא צעניך כתוב בו מצות מאה ושצע ממצות לא תעשה אין זה אלא תמה גדול לצעלי החכמה ולעולם לא סתרו דבריו זה את זה מה שאמר בהלכות נדרים ואינו יכול להתפסו בנדר הוא אמר צענין אותן הדברים המפורשים בהלכות תמורה וכך פירוש הדברים הרי הן עלי כזכור הרי אלו מותרין שאין קדושתו בידי אדם פירוש כדברי ר' יוסי וכעעמיה שאינו דבר הנדור והנידו והרחיב ז"ל והביא טעם אחר חוץ מטעם ר' יוסי לחזק הענין מזה אחר ואמר ואינו יכול להתפסו בנדר שנאמר בו לא יקדיש איש אותו פירוש ושמה תאמר אע"פ שאין קדושתו בידי אדם אלא בידי שמים וומעי אמו יש לנדר בו תעלה כגון שיסנה קדושתו לקדושת עולה וכיוצא בה והואיל וכן יהא אסור בדבר הנדור אינו כן אלא לעולם אין לנדר בו תפיסה ואינו יכול לשנותו בנדר כמו שאמר בתמורה והביא הראיה שנאמר בו לא יקדיש איש אותו ולפי זה הפירוש אין בדבריו מחלוקת ולא עליהם קושיא וכולם יוצאים על שורה אחת למצינים אין בהם נפתל ועקש ואין התפיסה שנתכוין לה היא אותה התפיסה האמורה בגמר נדרים צענין דברי ר' יוסי כמו שדמית ותמחו צעלי התורה על זו הקושיא דהקשי לאבא מארי ז"ל דהא מצוה להקדיש אותו מדכתיב הזכר תקדיש כאלו אין אבא מארי ז"ל הוא האומר בהלכות זכורות בפירוש מצוה להקדיש בזכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קודש שנאמר תקדיש לד' אלהיך אין זו הקושיא אלא נוסח ולענין הקושיא שהקשית בדבריו בנדר בזכור ודאי אגב גררא קושיא היא אבל מי שמתבונן בדבריו וידקדק בסם וירד לעומק התלמוד יראה שאין בדבריו ולא עליו קושיא שהפרש

גדול בין המתנים בצבור ובין המתנים בצר צבור המונח לפניו קודם זריקת דמים שהמתנים בצבור מתנים בדבר שאינו נידר כר' יוסי שאין אדם יכול לעשות קדושת צבור ולהחזיר חולין צבור ותהיה אותה שבטתה מותרת לכהן ואסורה להדיעו בידו אבל צר צבור המונח לפניו הואיל ודינו כדון צר שלמים שאינו נידר לאוכלין אלא בזריקת דמים וקדושת שלמים אדם יכול לעשותה צנדר הוי ליה מתנים לקרנן בעלמא שהוא אסור ולפיכך יהא אסור אבל אחר זריקת דמים מותר על כל פנים אי צתר דינו באותה שעה אזלינן בהתירא קא מתנים ומותר ואי צעיקרו שהוא צבור מתנים מותר דאין הצבור נידר וזה שעלה על לבך דהאי דאוקמינן בגמרא לא דכולי עלמא לפני זריקת דמים ומאי טעמיה דמאן שרי וכו' אפילו בצר צבור המונח לפניו הוא ולפיכך קשיא וסוגיא דגמרא על אבא מארי ז"ל אינו כן שכן לשון התלמוד לימא כתנאי הרי הן עלי כצבור ר' יעקב אומר ור' יוסי מתיר ואתמסינן היכי דמי אי לפני זריקת דמים מאי טעמיה דמאן דאסר ותרצינן אלא לאו דמתנת צר וצחי שלמים צבור גביה וכו' ודחינן להאי תרואה לא דכולי עלמא לפני זריקת דמים ומאי טעמיה דמאן דשרי דאמר קרא וכו' הלבך להאי תרואה דהוא סוגיא דגמרא לאו בצר צבור המונח לפניו איירינן כלל דהך תרואה אידיה ליה אלא בצבור או בצר צבור שאין מונח לפניו איירי ר' יעקב ור' יוסי אבל צבור לפניו לא אפשרת ולחומרא נקטין ביה דאיסורא דאורייתא הוא וליכא בה קושיא אבל הדברים בתלמוד זריכין עיון וכבר פירשנו אותם לך ...

שאלה מז.

ועוד אמר ז"ל בהלכות נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך משמע דבר זה שלא ידבר עמו וכו' אבל אם אמר מודר אני ממך שלא אוכל לך או מופרשני ממך שלא אוכל לך וכו' הרי זה אסור לאכול לו וקשיא לי בהאי פסקא דהא ליכא מאן דסבר דמתניתין חדא קתני אלא שמואל דאמר טעמיה דאמר ליה שאני אוכל לך הו' מודרני ממך משמע דלא משתעינא בזהך ודחיק ומוקי לה למתניתין כר' יהודה ומתניתא דאיתותב מניהו לעיל דקתני אסור מוקי להו כדרבנן וליכא למימר דהיינו כר' יהודה סבירא ליה דהא לא אוקמה כר' יהודה אלא משום דמתניתין קתיתא כדאמרינן בסמוך ואציי ורבא דתבראי אינון לא אוקמי הא כר' יהודה ותרוייהו סבירא להו דמתניתין תרתי קתני מודרני ממך לחוד ושאיני אוכל לך לחוד דהא קאמר רבא אנא דאמרי אפילו לרבנן דאמרי גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם דעד כאן לא קאמרי רבנן ידידי שאין מוכיחות הוין ידידי אלא לגבי גט שאין אדם מגרש אשתו של חבירו אבל בעלמא ידידי שאין מוכיחות לא הוין ידידי ואי פרבת ליה מהכך מתניתא דתניא מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקי ממך הרי זה אסור שאני אוכל לך הרי זה אסור מני לא רבנן ולא ר' יהודה ליכא לתרומי אלא הכי קסבר מודרני ממך רוחקני ממך הרי זה אסור שאני אוכל לך הרי זה לחוד כידים מוכיחות דמו ואם כן על בורחין לא מפרש מתניתין אלא תרי צנא מודרני ממך לחוד מופרשני ממך לחוד שהרי ידידי מוכיחות נינהו ורבא ודאי הוא דמני לשנויי הכי דמתניתין לדברי הכל אבל שמואל לא מני דאי שני ליה למתניתין בדברי הכל אם כן הך מתניתין מנו לא רבנן ולא ר' יהודה הלבך לא קמא ליה מתניתין אלא כר' יהודה וכל שכן דאציי מפרש מתניתין בתרתי ואצ"ג דסבר ידידי שאין מוכיחות ידידי נינהו וכיון דפלוגתא דאציי ורבא היא הלכתא כרבא דקמיא לן ואם כן קשיא אמאי לא פסיק כרבא דמתניתין תרי צנא היא ובריתא לפרושי מתניתין קאמי הרי כתנאי אל הדרת ארזי התבס מקצת דברים שנסתפקו לי ויש כמה דברים שלא הם לי פנאי להעתיקם ומכל מקום זריכין חזרה עליהן מפני שתלויין צעיקריה גדולים מעיקריה התורה ועוד הוקשה צעיתי כמה מקומות מספר המזות והגני מזביר מקצתם והנשארם יש מהן זריכין ייסוב פעם אחת ויש מהן שאר שיהא מונח עד שיבוא אליהו ואלו שאני מזכיר בפעם הזאת.

תשובה.

אם קריית לא שניתה ואם שניתה לא שלשתה ואם שלשתה לא פירשו לך מתורף קושיהך כשתתבונן בדברי התלמוד שהצאת להקשות מהם יתבאר לך שאתה מותר דבריו ז"ל ואין אתה מרגיש דבר תירץ דברי שמואל דאמר דילמא מודרני ממש לא משתעינא בהך ולפיכך לא יהיה חסור לאכול לשמואל לימא מסבר סבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוין ידים ואמאי דחיק שמואל וכו' ותירץ רבא מתניתין אמאי תני וכו' שמע מינה צענין ידים מוכיחות הוא דמודר אני ממש צלחוד ידים שאין מוכיחות ובהר הכי איפליגו אביי ורבא צידים שאין מוכיחות דגרסינן בתר הכי האי תירוץ לדברי שמואל איתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר הוין ידים רבא אמר לא הוין ידים ושקלינן וטרינן בפלוגתא דאביי ורבא טובא ואסיק רבא אנא דאמרי אפילו לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן דלא צענין ידים מוכיחות אלא גבי גט שאין אדם מגרש אשת חזירו אבל בעלמא ידים שאין מוכיחות לא הוין ידים והאי הוא מסקנא דגמרא בהאי ענינא הלכך צין לרבא דמוקים ידים שאין מוכיחות בעלמא חזק מוט לא הוין ידים בדברי הכל צין לשמואל דדחיק ומוקים מתניתין כר' יהודה משום דסבירא ליה דכשם דאיפליגו ר' יהודה ורבנן בגט איפליגו בשאר מילי תרויביו סבירא להו רבא ושמואל דידים שאין מוכיחות צנדרים לא הוין ידים מיהו רבא מוקים לה בדברי הכל ושמואל מוקים לה כר' יהודה צלחוד ומדרבא כשמואל סבירא ליה דידים שאין מוכיחות צנדרים לא הוין ידים והלכתא כרבא כדאמרת הילכתא נמי כשמואל דחד ענינא הוא מיהו אע"ג דהילכתא כשמואל דצענין ידים מוכיחות צנדרים לית הילכתא כותיה דמוקים מתניתין כר' יהודה צלחוד אלא מתניתין דברי הכל היא כדמתחזי מתרוצא דרב דהוא מסקנא דשמעתא ולית בה קושיא כלל הנה פירשנו לחכם הנכבד והנבון ש' כל המקומות שנסתפקו לו שעמדנו עליהם ואותן שלא היה לו פנאי להעתיק אותן לא ידענו מה הם ואם ירצה לשגר אותן ישגר אבל אחר שיתישב בהם ויעיין צעניניהם וישאל מחכמים שיהיו עמו ודבר שלא ימצא לו מפרש ישגר אותו שהזמן דחוק עלינו צענוניתנו הרבים מלמד פירוש התלמוד צלשון קל וחומר צכתב. וכבר השבנו גם על שאלות ספר מנחות ואין שבה להצבות מניין הקושיות וכל תלמיד יוכל להקשות כמה קושיות אבל שבה החכמים לפרש ולצדד ולפרק ולתקן בה אמר מלך ישראל: דברו אל יתהלל חוגר במפתח בריך רחמנא דסייען.

